Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

NAJER FOLKSBLAT

פרייז 30 גראָשען

היינט 16 זייטען

נייער פאלקסבלאט

№ 2 | Łódź, Piątek, 2 stycznia 1931 r. | ניינטער יאהרגאנג | לאדז, פרייטאג י"ג טבת תרצ"א | № 2

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

Z intencji zaślubin mojej drogiej kuzynki panny

DORKI ROZENÓWNY

z panem

MOŃKIEM ANKIERMANEM

składam najserdeczniejsze życzenia.

Dora Rozenberg.

„קרן-היסוד" לאדז.

פילהארמאניע-זאל, נארוטאוויטשא 20.

מיטוואך, י"ח טבת, 7/1-31, 8.30 אָוועַנד קומט פאָר

א פייערליכע ארץ-ישראל-אקאדעמיע

לכבוד דעם 10-יעהריגען יובילעאום פון „קרן-היסוד"

מיט דער באטייליגונג פון הויפט-דירעקטאָר פון קרן-היסוד אין ירושלים, דיכטער **לייב יפה,** וועלכער וועט ארויסטרעטען מיט א רעדע אויף דאָס טעמא:

„10 יאהר ארבייט איז ארץ-ישראל"

דער ארהייטשער פון „בר-כוכבא" אין פראָגראם נעהמט אויך אנטייל

אין יאנוס-בי טעטע שוין צו באקומען אין ביוראָ פון קר"י, צעזיש ג 4.

וועלט-פערבאנד „מכבי"

מכבי-וואך

פאר-קומען

א פייערליכע

אקאדעמיע

: מארגען, שבת ו' 8.30 אָוועַנד, וועט אין די זאלען פון ש"אט-ראט צוליבן אנהויבען זיך פון דער

געווידמעט די פראבלעמען פון דער פיזישער ערציהונג ביי דער יודישער יוגענד

מיט רעדעס וועלען ארויסטרעטען: פרעזעס פון „מכבי" אין פוילען

אינזש. ז. רושעצקי, דיר. שאול ריגער, ד"ר ש. שוויג א. א.

די קרייז-קאמיסיע פון „מכבי" אין לאדז

בעקאנטמאכונג.

דערמיט האָב איך דעם כבוד מיטצוטיילען, אז מארגען, שבת, דעם 3-טען יאַנואַר 1931, ווערט ערעפענט

אויף ציגעל-גאס 47

אנ'ערשטקלאסיג כשר'ער קאפע-רעסטאָראן

„WENECJA" א. ג.

אין וועט זיין פערזעהען מיט רייכען בופעט, אלעס צו מעסיגע פרייזען. ערשטקלאסיגע בעדינונג! איך עמפפעהל מיך דעם ג. פובליקום

מיט אכטונג קאפע-רעסטאראן „WENECJA"

ציגעל-גאס 47

אינהאבער: י. בערלינסקי. 525

זאל אנגעלסקא לאדז אליא 1 מאי 2

חברה אהבת-בחורים לאדז, בושעזשינער 5

אנאָנסירט איז ד. נ. פאלקסבלאט

בעקאנטמאכונג.

זונטאג, פרשת שמות, ט"ו טבת ת"צ"א (4 סטיטשעי) 6 אָוועַנד קומט פאָר אין גרויסען ענגלישען זאל, אַלעיאַ 1 מאי 2

א סיום הספר-תורה-פייערונג

מיט'ן אנטייל פון א חזן מיט א כאר אין ארקעסטער פון

געברידער טויבע

צו וועלכער מיר לאדען איין אלע מיטגלידער און סימפאטיקער.

הברה „אהבת בחורים" בלודז.

בעמ.: פרויען ווערען געבעטען צו קומען נייען די יריעות פון 2 א זייגער אָן.

יודען! טרעט אריין אין די רייהען פון דער מח"ה, וואס בויט א"י!

פערזארגט אייך מיט וואהל-רעכט צום ציוניסטישען קאנגרעס

קויפט אויס דעם שקל!

שקלים צו בעקומען אין:

ציוניסטישען ביורא, צעגעלניאנע	4	פירמע א. פייקאוו, נאווראָט	2
„מזרחי", קילינסקי	44	„ מ. האדעס, גלבנא	67
„התאחדות", שענקיעוויטש	3/5	„ משה זאיעס, רזשגאָווסקא	18
„פועלי-ציון", פיעטריקאָווער	83	„ א. קאצבערג, פאָמאָרסקאַ	3
„וו. י. ז. א.", שענקיעוויטש	26	„ יוסף גירס, פידזשעטשנאַ	5
אדמ. „נייער פאָלקסבלאט", פיעטרק.	21	„ פ. הערשקאָוויטש, נארוט. (פאפיר-געשעפט)	38
„ „לאדזשער טאגבלאט"	16	„ מאיר קלאצמאן, נאוואָמ.	4
פירמע מ. ח. גורין, נאָוואָמיעקאַ	15	„ א מ. ווייטו-ן ב. קאָנסטאַנט.	8
„ ב. גוטע", נאָוואָמיעסקאַ	4	„ י. רייבענבאך, בושעזשינער	29
„ ש. פיינער, זגערסקאַ	28		

מזל-טוב צו דער פארלאָבונג פון אונזער ליבע שוועסטער און שוועגערין

גוטשא סטריקאווסקא

מיט ה' הענעך פרענקעל

ווינשען מיר א הארציגען מזל-טוב און א גליקליכע צוקונפט

ישראל גרינשפאן און פרוי, רוזשא סטריקאָווסקי.

מזל-טוב צו דער פארלאָבונג פון פרל. אשא שפיגעל

מיט ה' הערש נעלמטמאן

ווינשען מיר א הערצליכען מזל-טוב און א גליקליכע צוקונפט

משה וואָרזאַ און פאמיליע

פנחס ליסקי און פאמיליע.

צו דער חתונה פון א נוער ליבע טאָכטער און שוועסטער פרל.

הנה לובאכינסקא

מיט ה' יוסף ווינשטיין

וועלכע איז פארגעקומען אין בריסעל דעם 31 דעצעמבער 1930 ווינשען א הארציגען מזל-טוב און א בליהענדע צוקונפט

עלטערן ישראל לובאכינסקי און פרוי, מאריץ ליבאכינסקי און פרוי, געשוויסטער לובאכינסקי אין לאדז.

ארבעטער-רעסטאראן, פאלודניאווא 20

(ריכטע אפיצי ע. 1-טער שטאָ)

צוליב'ן פארגרעסערטען אומזאץ האָבן מיר באשלאסען די מיטאגן פאר ביליגערע פרייזען אויפ'ן יאר 1931, נאך מער צו פארבעסערן די מיטאגן און פארביליקן דעם פרייז.

פון שבת ד. 3 טן יאנואר בעקומט מען ביי אונדז:

א מיטאג פון 5 שפייזען מיט טיי

נאר 1.40 זל.

א מיטאג פון 4 שפייזען מיט טיי

נאר 1 זל.

אפען טעגליך פון 12 ביז 4 נאכמיטאג.

ערשטער יודישער וואוינונגס-קאאפעראטיוו

„אונזער היים" אין לאדז זשעראמסקע 10

מעלדונגען.

1) דערמיט מעלדען מיר, אז דער סעקרעטאריאט פון וואוינונגס קאָאָפ. „אונזער היים" איז געוואָרען איבערגעטראגען אין אייגענעם הויז זשעראמסקע 10. אויפנעהמס-שעה'ן פון 7-10 אָוונט חוץ פרייטאג און שבת.

2) אין וואוינונגס קאָאָפ. „אונזער היים" זיינען געבליבען פריי נאָך איניגע געצייכטע וואוינונגען אין דער פיאנט געביידע פון פארשידענע גרויס. אינפאָרמאציעס ערטיילט דער סעקרעטאריאט אין די דערמאנטע שעה'ן.

פערוואלטונג פון וואוינונגס-קאאפ.

„אונזער היים" אין לאדז, זשעראמסקע 10.

א געוועלב

מיט איינריכטונג אין צענטרום פון שטאט ביליג פון זאפארט איבערצוגעבען צו ערפאהרען, טעלעפאָניש נומער 216-54

בית הכנסת „אהל יעקב"

ביום השבת, פ' ויחי (3/1) אחרי קריאת התורה תערך תפלה והזכרה לנשמת העסקן הציוני והמדינאי, נשיא מועצת „הסוכנות היהודית" והפדרציה הציונית באנגליה השוע והנדיב

סער אלפרד מאנד ז"ל

(לורד מעלטשעט)

נאום האבל ישא חבר הועד הציוני הציוני העורך

מר ישעיה אונגר

הצ ונים ורבנ"י ב"הכנ"ס מתבקשים לבוא לתפילה בשעה חצי השחרית בבוקר.

א לערן-מיידעל

צו א בעשטעלטע שניי-דערין קען זיך מעלדען

1-טער מאי 32

ביי מאנעלא

אכטונג, דראזשקע-בעזיצער!

היינט, דעם 2 יאניאר, 5 אוו. קומט פאר

אנ'אויסערגעוועהנליכע

פארזאמלונג

פון דראזשקע-בעזיצער אין לאקאל פון האנטווערקער פאריין, ווא לטשאַנסקאַ 19.

א. ט. א.: נומערן אויפ'ן יאהר 1931, קאנצעסיעס, פאסטאיען, שטייערן א.א.וו.

קומט אונבעדינגט!

די פאך-קאמיסיע.

„הזמיר" אלעי קאשטשושקי 21,

יודישע טעאטער-סטודיע פון „הזמיר"

3 פאפולערע פארשטעלונגען

פון 50 גר. ביז 2 זל.

פרייטאג, דעם 2-טן, שבת, דעם 3-טן יאנואר 1931 9 אָוונט

„די גאלדגרעבער"

קאמעדיע אין 5 אקטן פון שלום עליכם.

זונטאג, דעם 4-טן יאנואר 9 אָוונט צום 11-טן מאָל

„אין פאליש אויף דער קייט"

דראמע אין 3 אקטן פון י. ל. פרץ.

אינסצ. און רעזשי: אידעם. דעקאָר. און קאסטיומע: יצחק ברוינער

מוזיק: הענאך קאן. פלאסטיק און טאנץ: איזא האַארי.

בילעטען צו בעקומען ביי דער קאסע פון „הזמיר".

נײ-יאָהר אין שלאָס

די נײ-יאָהר אויפנאַהמע בײם מלוכה-פּרעזידענט

װאַרשאַ, 1 (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספּאָנדענט). הײנט, אין דעם ערשטען טאָג פון נײעם יאָהר זענען אין שלאָס געקומען צו װינשען דעם מלוכה-פּרעזידענט גליק און ערפאָלג אַ גאַנצע רײה הויך-געשטעלטע פּערזאָנען, די רעגירונג, פאָרשטעהער פון בעזונדערע אַמטען.

אין דעם מאַלינאָװע זאַל פון שלאָס האָט דער מלוכה-פּרעזידענט אויפגענומען דעם גאַנצען דיפּלאָמאַטישען קאָרפּוס, אַלע אַמבאַסאַדאָרען, װאָס געפינען זיך אין װאַרשאַ.

דער פאָרשטעהער פון װאַטיקאַן האָט אין נאָמען פון גאַנצען דיפּלאָמאַטישען קאָרפּוס בעגריסט אין דער פּערזאָן פון מלוכה-פּרעזידענט דאָס גאַנצע פּױלישע פאָלק, װעלכען ער האָט געװאונשען צו זײן אַ גליקליכע שװעסטער צװישען אַלע אײראָפּעאישע פעלקער.

דערויף האָט געהאַלטען אַ פײערליכע געלעגענהײטס-רעדע אין דער פראַנצױזישער שפּראַך דער מלוכה-פּרעזידענט.

אין די אַנדערע זאַלען האָבען דעם מלוכה-פּרעזידענט געװאונשען די רעגירונג מיט׳ן פּרעמיער סלאַװעק בראש; דערנאָך — פאָרשטעהער פון אַלע רעליגיעס; דער פאָרזיצער פון העכסטען געריכט; פאָרשטעהער פון מיליטער; הויכע בעאַמטע; פאָרשטעהער פון די ציװיל-קאַנצעלאַריעס און אַז. װ.

אַ נײ-יאָהר-בעגריסונג צום מאַרשאַל פּילסודסקי

װאַרשאַ, (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספּאָנדענט) דער פירער פון קריגס מיניסטעריום, גענעראַל קאָנאַרזשעװסקי צוזאַמען מיט׳ן אינספּעקטאָר פון דער אַרמײ, גענעראַל סאָס קאָװסקי האָבען אַרויסגעשיקט צום מאַרשאַל פּילסודסקי אויף מאַדעראַ אַ דעפּעשע:

„דאָס גאַנצע מיניסטער װינשט דיר, געליבטער פירער, אַ גליקליך יאָהר!“

נײע רעװאָלוציאָנערע פאַרשװערונג אין קובאַ

ניו-יאָרק, 1. (זו) די רעגירונג אין קובאַ האָט ענטדעקט אין גאַנצען לאַנד אַ ברײט-פאַרצװײגטע רעװאָלוציאָנערע פאַרשװערונג, 17 פירער פון דער נאַציאָנאַליסטישער פּאַרטײ זענען אַרעסטירט געװאָרען. די פּאָליצײ האָט קאָנפיסקירט פיל רעװאָלוציאָנערען מאַטעריאַל, װעלכעס װעט פיהרען צו װײטערדיגע אַרעסטען.

אין דער שטאָט לימאַהאָר איז ענטדעקט געװאָרען אַ געהײמען לאַגער פון 800 קילאָ דינאַמיט, װעלכעס האָט געהערט צו די רעװאָלוציאָנערען.

קאַמפּען געגען די סאָװיעטען אין קאַװקאַז

דערשאָסען אַ רײה קאַװקאַזישע טוער

גענף, 1. (ספּ. טעל.) דאָס גרוזינישע פּרעסע ביוראָ מעלדעט פון טיפליס, אַז צוליב דעם װאָס סיזענען איבערגעריסען געװאָרען די אונטערהאַנדלונגען צװישען די סאָװיעטען און די קאַװקאַזישע אויפשטענדיגע, האָבען זיך אָנגעהויבען װײטערדיגע בעװאָפענטע צוזאַמענשטויסען, אין פיל ערטער איז געקומען צו בלוטיגע צוזאַמענשטויסען, די סאָװיעטישע מאַכט האָבען דערשאָסען אַ רײה קאַװקאַזישע טוער.

די בלוטיגע סילװעסטער-נאַכט אין װאַרשאַ

װאַרשאַ, 1 (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספּאָנדענט). אין װאַרשאַ איז די סילװעסטער-נאַכט געװען אַ בלוטיגע.

עס זענען פאָרגעקומען אַ גאַנצע רײה בלוטיגע געשעהענישען, זעלבסטמאָרדען, מאָרדען, אַז״װ.

אײנער אזא פאַל האָט פּאַסירט מיט אַ דאַמע אין אַ מאַסקע, װעלכע האָט זיך אַרײנגעזעצט אין אַן אויטאָ, און געהײסען זיך פיהרען אין די אַלעיע אויאַזדאָװסקי. װען דער שאָפער האָט געעפענט דעם אויטאָ, האָט ער דערזעהען, אַז זײן פּאַסאַזשירקע, די דאַמע איז טויט: זי האָט זיך פאַרסמ׳ט אין אויטאָ.

אַ בלוטיג געשעהעניש איז פאָרגעקומען אין רײכען רעסטאָראַן „אַזאַ“:

4 פּאַרטאָנ האָט אַן אָפיציר געשאָסען דעם יונגען טערקישען סטודענט פון דער װאַרשאַװער האַנדעלס-שולע, אַלי איסמי, װעלכער איז געבליבען ליגען אַ טויטער אויפ׳ן אָרט.

בעת דער דאָזיגער שיסערײ איז אויך פאַרװאונדעט געװאָרען דער נוטבעזיצער פראַנצישעק מיעשקאָװסקי.

דער סכסוך איז פאָרגעקומען צוליב אַ פרוי.

אַ חוץ דעם זענען אין פאַרשידענע גאַסען פאָרגעקומען מעסער-שטעכערײען, בעת װעלכע עטליכע פּערזאָן זענען פאַרװאונדעט און אָפּגעפיהרט געװאָרען אין די שפּיטאָלען.

DOKTÓR

H. WOŁKOWYSKI

האָט זיך איבערגעצויגען אויף

צעגעלניאַנאַ 36, טעל. 216-90

ספּעציאַל-אַרצט פאַר הויט- און װענערישע קראַנקהײטען, מענער - שװעכע, אַלע אַרט אַנאַליזען, עלעקטראָטעראַפּיע, בעהאַנדלונג מיט קװאַרק-שטראַהלען

נעמט אָן פון 9 – 2 נאָרם. און פון 5 – 9 אָװענד

פאַר דאַמען בעזונדערען װאַרטע-צימער.

OBWIESZCZENIE.

Dyrekcja Towarzystwa Kredytowego miasta Łodzi podaje do wiadomości PP. posiadaczy kuponów od listów zastawnych Towarzystwa 4 i pół procentowych, 5 procentowych i 8 procentowych, że przypadająca do zapłaty za pomienione kupony, poczynając od 2-go stycznia 1931 r. suma złotych 2.797.500, wypłacona będzie posiadaczom kuponów przez Bank Polski w Warszawie i wszystkie jego Oddziały bez jakichkolwiek odliczeń i prowizji, jak również – przez Kasę Towarzystwa Kredytowego m. Łodzi przy ulicy Pomorskiej pod Nr. 21. Przy tem nadmienia się, że dla zapewnienia większej sprawności wymiany i uniknięcia natłoku interesantów, kupony styczniowe 1931 roku, mogą być skł dane w Kasie Towarzystwa już poczynając od dnia 28-go grudnia r. b.

מזל-טוב

צו דער פאַרלאָבונג פון אונזער חשוב׳ן פרײנד

אליעזר לעבענבוים

מיט פרל. לאַניאַ נוסבוים

װינשען מיר זײ פיל גליק

יוסף װעלגאַרוש און פרוי.

צו לינדערן דעם קריזיס

נעהם איך אָן די ערנסטע אָפּעטראַגענסטע מענער- און דאַמען-היטען

און איך גיב זיך די מיה צו מאַכען גענצליך נײע פאַר שפּאָט ביליג גלײכצײטיג קריגט מען בײ מיר נײע מענער- און דאַמען היטען צו ביליגע פּרײזען. קומט און איבערצײגט אײך!

פּערדער, זיערסקאַ 20 אָדער לוטאָמירסקאַ 2.

לאַנגיעריגער געריכטס-סעקרעטאַר

ערטײלט און פאַרלעדיגט אַלערלײ

בּיטעס, אַנקלאַגעס און קלאָגעס

ספּעציאַליסט אין מיליטער-ענינים.

שנעלער אויסקויף פון פּאַטענטען און רעגיסטראַציע-קאַרטען אויפ׳ן יאָהר 1931

ב. מאָז, 10 פּיעטריקאָװער 10

מאַשין-מצות

װערט געבאַקען אַלע טאָג פרישע און דינע װי אויך מצה-מעהל, אײער-פּערפעל און סובאַרקעס לויט קאָלסבעדער סיסטעם

מיר עמפּפעהלען צו יעדער צײט אונזער גוט-בעקאַנטע און פרישע געבעקען פון אונזער איבעראַל בעװאוסטער צוקערבעקערײ

ב. װײנבערג

38 פּיעטריקאָװער 38

טעל 143-82

די בעװאוסטע מעכאַנישע שלאָסערײ

J. REDER

קאָנסטאַנטינער 11/13 (רוג זאַכאָדניאַ)

נעהמט אָן אַלערלײ שלאָסער-אַרבײטען, װי אויך אויטאָגענישע שװײסונגען געגען דויערהאַפטער גאַראַנטיע און צו מעסיגע פּרײזען.

בעמערקונג: פאַר האַנדװערקער – ראַבאַט.

װעכבעריז כירורגישע קליניק

„SANATO“

אַגראַדאָװאַ 10, טעל, 213-57

1-טע און 2-טע קלאַס

ערצליכע אויפזיכט איבער דער מוטער און קינד

פּרײזען פון געבורט

אין 2-טע קלאַס צוזאַמען מיט פּערהיטונגס-מיטלען

200 זל.

אויגען-אָפּטײלונג פון ד״ר מעד. י. קאַרוש

עמפּפאַנגס-שעה׳ן פון 1 ביז 2 נאָכמיטאָג.

כירורגישע אָפּטײלונג פון ד״ר מעד. מ. קאַנטאָר

עמפּפאַנגס-שעה׳ן פון 1 ביז 2 נאָכמיטאָג.

Dlaczego przoduje wszędzie

Dlatego, że udoskonalone śniegowce i kalosze marki „Pepege“, mimo niskiej ceny, wyróżniają się bardzo gustownem wykonaniem zewnętrznem i długo zachowują początkową wspaniałość formy i barw. Są pozatem bardzo lekkie i zawsze łatwo do włożenia.

ŻĄDAJCIE WSZĘDZIE TYLKO Z PODKOWĄ

«PEPEGE»

נאָכמיטאָג-חדר

פאַר קינדער, װאָס לערנען אין פאָלקסשולען

פון י. ד. ראָזענפעלד

פּלאַץ װאָלנאָשטשי (נײע שטאָט) 6

מעלדעט, דאָס עס װערען אָנגענומען קינדער פון יעדען עלטער צו לערנען אַלע למודי קודש, עברית, חומש, רש״י, תנ״ך, משניות, גמרא העבּרעאיש און יודיש.

3 זל. אַ װאָך 3 זל.

אײנשרײבען פון נײע תלמידים פון 4-7 אָװענד, געדענקט דעם אַדרעס: נײע שטאָט 6, קװער אָפיצינע, רעכטס, 2-טער שטאָק.

אָבּאָרט צו שלאָפען

פאַר 2 אָנשטענדיגע יונגעלײט איז אָפּציגעבען צו ערפאַהרען פּיעטריקאָװער 33 אין 2 טען הויף, פּאַרטער.

Uczenica VII-ej klasy udziela lekcyi, u. Może być za objady. Dowiedzieć się: KAUFMAN, Narutowicza 25. poprz. of., I p.

שוין דערשינען:

אלחנן צײטלין

אַ ביכעלע לידער

שעהן אַרויסגעגעבען — אַלבום פאָרמאַט

פּרײז 1 זלאָטי

הויפּט פאַרקויף: קאָאָפּ. „ביכער“ װאַרשאַ, נאַלעװקי 2a

די שענסטע פאָטאָגראַפישע אויפנאַהמען

אין סאַלידע אויספיהרונג איז נאָר אין דעם ערשטקלאַסיגען קונסט - פאָטאָגראַפישען אַטעליער

„PARISIEN“

אינה.: ה. סראָקאַ, פראַנציסקאַנער 30.

עס װערען אויסגעפיהרט אַלערלײ אַרבײטען, װאָס איבערטרעפען פאָטאָגראַפיע, צ. ב. רעפּראָדוקציעס פון מאָלער בילדער, מאַשינען, אַרכיטעקטור-פּלענער, פאַבריקס לאָקאַלען אינערען און אויסערן-אויפנאַהמען, פעראײנס-גרופּען-בילדער, בילדער, באַנקעטען, אַרטיסטישע קאָפּיען, אמאַטאָרען פאָרשטעלונגען א.ז.װ. אַלע אויפנאַהמען װערען אויסגעפיהרט דורך מיר פּערזענליך. ספּעציאַליסט פון פּאָרטרעטען, װי אויך אַ גרויסער אויסװאַהל פון פאַרשידענע ראַהמען צו זעהר ביליגע פּרײזען.

צופאָהר מיט טראַמװײ 1, 6, 14. מיט אַכטונג

Zakł. Fotogr. „PARISIEN“

wł.: H. SROKA

Łódź, Franciszkańska 30.

צוליב שפארזאמקייט

זאל דאס ארבייטס-מיניסטעריום ליקווידירט ווערען

ווארשא, 1 (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט) ווי מ׳זאגט איבער פון זיכערע קוועלען, וועט דאס ארבייטס-מיניסטעריום, צוליב שפארזאמקייט-מיטלען ליקווידירט ווערען.

די אויפגאבען פון ארבייטס-מיניסטעריום וועלען איבערנעהמען: טיילווייז — דאס האנדעלס-מיניסטעריום, און, טיילווייז — דאס אינערן-מיניסטעריום.

טאקיא — די שטאט פון זעלבסטמארדען

טאקיא, 1 (ספ. טעל.) די עפידעמיע פון זעלבסטמארדען האט ארומגעכאפט די הויפט שטאט פון יאפאן. הונדערטער יחידים נעהמען זיך דאס לעבען אויך גאנצע משפחות.

די טראדיציע פון „כאראקירי" איז ווידער געשטארקט געווארען, און נעהמט אן מורא׳דיגע פארמען.

די עפידעמיע האט ארומגעכאפט ספעציעל די ארימערע טיילען פון דער באפעלקערונג, וועלכע ברענגען זיך אום צוליב דער שווערער עקאנאמישער לאגע און דער ארבייטסלאזיגקייט.

א סענסאציאנעלע צוואה

לאנדאן, 1. (ספ. טעל.) דער פארטרעטער פון שעף פון דער ענגלישער לופט-פליהעריי, קאפיטאן בראנקער, וועלכער איז געפאלען א קרבן פון „ר. 101" האט איבערגעלאזט א צוואה, וועלכע איז נאכטען געעפענט געווארען.

די סענסאציע פון׳ם טעסטאמענט באשטעהט דערין, וואס דעם גאנצען פארמעגען זיינעם האט בראנקער איבערגעלאזט דער אקטריסע טרל. ל. דס. די ווייב זיינע בעקומט בלויז א יעהרליכע רענטע אין דער הויך פון 300 פונט שטערלינג.

פרעמיער סלאוועק וועט האלטען אן עקספאזע?

ווארשא, (טעלעפאניש) לויט, ווי דער פ.א.ט. מעלדעט, האט נאך די חגאות פעריען, די רעגירונג ארויסטרעטען אין סיים מיט אן עקספאזע אין צוזאמענהאנג מיט די בודזשעט-פארהאנדלונגען אויף די יאהרען 1931—1932.

די עקספאזע זאל האלטען דער פרעמיער סלאוועק.

עס זאלען אויך האלטען פראגראם-רעדעס וועגען זייערע רעסארטען: דער ארבייטס-מיניסטער, דער מיניסטער פאר אגרער-רעפארמען, דער פינאנץ מיניסטער א. א.

זיי האבען ראזירט א גאנצען טאג

און מידע, אפגעשוואכטע האבען זיי געפינען דעם טויט אין שלאף

ווארשא, 1 (טעלעפאניש) אויף מארשאלקאווסקע 87 געפינט זיך א פריזיער אנשטאלט.

ביינאכט זענען אין דעם אנשטאלט געבליבען נעכטיגען צוויי „סוביעקטען" — איינער, אן אכצען-יאהריגער בחור, און דער צווייטער, א צוואנציג יאהריגער.

זיי האבען צוגעשטעלט קאכען טיי אויף א גאז-מאשינקע.

אבער אויסגעמאטערט, אויסגעשעפט פון דעם טאג שווערע ארבייט, האבען זיי זיך אויף א ווילע צוגעליינט, און נישט דערווארטענדיג זיך אויפ׳ן גלעזעל טיי, זענען זיי איינגעשלאפען.

ביני לבינו האט דאס וואסער אויף דער גאז-מאשינקע אויסגעקאכט און פארלאשען די מאשינקע.

היינט אינדערפריה, ווען דער באלעבאס פון דער ראזירע האט זיך נישט געקענט דערלאפען אין דער טיר, האט ער גערופען א שלאסער, און אז מ׳האט די ראזירע געעפענט, האט מען אינווייניג געפונען די צוויי יונגע בחורים — טויטע, פארסמ׳ט פון גאז.

געקינדיגט 300 טויזענד ארבייטער

ריזיגער לוין-סכסוך אין רוהר-געביט

בערלין, 1 (ספ. טעל.) פון רוהר-געביט מעלדעט מען וועגען א נייער פארשארפונג פון קאנפליקט צווישען די ארבייטס-געבער און די ארבייטער אין דער בערג-אינדוסטריע.

נעכטען האט דער פערבאנד פון די ארבייטס געבער געקינדיגט דריי-הונדערט-טויזענד ארבייטער מיט׳ן 15. יאנואר.

מצד דער רעגירונג ווערען געמאכט געוואלדיגע בעמיהונגען צו אויסמיידען דעם קאנפליקט, מחמת זיין אויסברוך וואלט אונגעהויער בעלעסטיגט דעם ארבייטסלאזען-פאנד.

די אונטערנעהמער בעמיהען זיך צו רעדוצירען די פרייזען אויף 12 פראצ. בעת די פראפעסיאנעלע פעראיינען זענען מסכים בלויז אויף א רעדוקציע פון 4 פראצענט.

ערמארדעט א סאוויעטישען קוריער

וועלכער זאל האבען געזאלט פערעפענטליכען קאמפראמיטירענדע דאקומענט

ווילנע, 1 (ספ. טעל.) פון מינסק מעלדעט מען, אז אין דער נאהענט פון דער סטאנציע ניעגארעלאיע איז דורך אגענטען פון ג.פ.או. ערמארדעט געווארען מיכאיל סטאלארוו, א דיפלאמאטישער קוריער פאר ספעציעלע ענינים ביי ג.פ.או. אין מאסקווע.

די אגענטען פון ג.פ.או. האבען שפיאנירט סטאלאראוו׳ן, און אז יענער האט עס בעמערקט, איז ער אראפגעשטיגען אויף א קליין סטאנציע נעבען ניעגארעלאיע.

דאן האבען איהם ארומגערינגעלט די אגענטען פון ג.פ.או. און אוועקגעלייגט איהם א טויטען אויפ׳ן ארט.

דער ערמארדעטער האט געזאלט מיטנעהמען מיט זיך וויכטיגע דאקומענטען און א געהיימען סאוויעטיש-דייטשען אפמאך, וועלכע ער זאל האבען בדעה געהאט צו פערעפענטליכען אין דער אויסלענדישער פרעסע.

די אנטירעליגיעזע בעוועגונג

אין סאוויעט-רוסלאנד

ריגע, 1 (ספ. טעל.) פון מאסקווע קומט אן פאלגענדע ידיעה:

אין בעזונדערע אויספיהרונגס-קאמיטעטען איז איינגעארדנעט געווארען צום בעשטעטיגען א דעקרעט, אין וועלכען עס וועט פארויסגעזעהען א שטראף פון צוויי יאהר טורמע איז פערשיקונג פאר סאוויעטישע בירגער, וועלכע לערנען רעליגיע אין שולען פאר קינדער אדער דערוואקסענע.

לויט׳ן בעריכט פון צענטראל-פערוואלטונג פון דעם אזוי-גערופענעם „בעזבאזשניקעס"-פערבאנד, זענען איצט אין סאוויעט-רוסלאנד טעטיג א סך אקאדעמיעס, אין וועלכע עס ווערען צוגעגרייט אגיטאטארען פאר׳ן אנטי-רעליגיעזען פראנט.

אין משך פון די לעצטע דריי יאהר זענען געשלאסען געווארען 1400 צערקוועס.

אין דעם צווייטען האלב יאהר 1930 איז די אנטי-רעליגיעזע פראפאגאנדע דער עיקר געווען געווענדעט געגען דער מאהאמעדאנישער און יודישער רעליגיע.

אין די לעצטע אינסטרוקציעס פון די „בעזבאזשניקעס" ווערט געזאגט, אז מיט אלע כוחות דארף מען זיך געגענשטעלען דער בילדונג פון נייע גייסטליכע אין אלע אמונות.

נישט אכטענדיג אבער אויף דער ענערגישער אנטירעליגיעזער אגיטאציע אין 1929 אויף, שטעהט פון סאוויעט-רוסלאנד זענען אויסגעבויט געווארען 88 נייע צערקוועס פון די געלדער, וואס זענען פרייוויליג מנדב געווארען דורך ארבייטער און פויערים.

אחרי מות קדושים

אנ׳ארדער פאר׳ן געשטארבענעם דעפוטאט פערל

ווארשא, 1. (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט). — די פרוי פון פערשטארבענעם פ.פ.ס.׳ישען דעפוטאט פערל האט בעקומען אן ארדער פאר איהר פערשטארבענעם מאן — פאר זיינע פערדינסטען לטובת פוילען, אבער די פרוי פערל האט דעם ארדער צוריקגעשיקט.

זעלבסטמארד פון א יודישען זעלנער אין ווארשא

ווארשא, (טעלעפאניש) אויף מארשאלקאווסקע 121, אויפ׳ן הויף האט זיך היינט ארומגעדרייט א לענגערע צייט א זעלנער.

דער סטרוזש פון הויז, וואס האט איהם בעמערקט, האט איהם גארנישט געפרעגט, מחמת ער האט געמיינט, אז ער וואט אויף עמיצען, האט ער איהם נישט געוואלט שטערען.

דער זעלנער איז ארויף אויפ׳ן דריטען שטאק פון דעמזעלבען הויז, און פון א טרעפען-פענסטער זיך ארונטערגעווארפען אויף דער ערד.

אין א גוססן׳ן צושטאנד האט מען דעם זעלנער אוועקגעפיהרט אין מיליטערישען שפיטאל.

פון די דאקומענטען, וואס מ׳האט ביי איהם געפונען, ווייזט זיך ארויס, אז ער איז א יוד, הייסט קלמן צעלער, און דינט אין ווארשא.

רויבערייען אין דייטשלאנד

בערלין, 1. (ספ. טעל.) עס געהט איצט נישט אדורך א טאג אין דייטשלאנד, אז די כראניק זאל נישט פערצייכענען באנדיטען-אנפאלען אויף בענק, אדער בענק בעאמטע.

נעכטען איז ווידער געשעהן אזא פאל, ווען מ׳האט אין דארטמונד בערויבט 2 באנק-בעאמטע.

פערנאכט, ווען די באנק שלוחים זענען געפאהרען אויף ראווערס אויפ׳ן וועג צו דער פארשטאט לעהטיגען, זענען זיי בעפאלען געווארען פון צוויי באנדיטען, וועלכע האבען ביי זיי אוועקגעראובט די טארבעס מיט׳ן געלד — 3.500 מארק און זענען אנטלאפען.

יגר. ארטירטי-פארין אין פוילען
דירעקטאריאט
פון די פאריינ-טעטער
בעצלם, דיר. פאר לאדז: שטאק-פערער. לייטער: א בפוסאי
לאדז. יוד. קינסטלער-טעאטער
נייער אין ווייכער זאל
„ארט" מאנטייפעל זאכאדניא 43
רעזשיסער: משה בראדערזאן.
היינט, פרייטאג, דעם 2 יאנואר
2 פארשטעלונגען
אנהויב 7.45 און 9.45 אין אוונט,
מארגען שבת — 3 פארשטעלונגען
אנהויב 4 נאכמ, 7.45 און 9:45 אוו.
ווער מיר גוטס גאנט
פראגראם: 1) פראלאג, 2) זמירות, 3) די שטאט, 4) זיבען זיבען, 5) מוזיק-טעך גריגורות, 6) יגדפן זי נסו, 7) דער דאמשנער בירח 8) אין א שיף-נס-יעפט. 9) אתר-קט. 10) רוויזענער, 11) נישט-גוט. 12) אונזער מענאזשעריע, 13) קארא גרענדע, 14) אין זאקאזאנע.
אנסאמבל לויט׳ן א. ב. פריויז: זיסעל-גירל, מ. דלסקא, יאלא זילבערמאן, שיינע מרים. משע פיטרמאן, אלא שליפקאוויטש. מוזע: מ. אלטמאן, ש גאלדשטיין, ש, דזשיגאן, מ. קאן י. ווייגלאס, י. שומאכער, י. שיפער.
טעקסטען: י. ל. ירין, ם. ב אדרזאן, דער טונקעלער, א. קאנאטאסקי.
מוזיק: ה. רובין, א. בייערמאן און מאקס-מאמיזון! דעקאראציעס און קאסטיומען: י. ברוינער, טענץ איינגעשטעלט דורך אירענא פריגיצקא. מוזיק-לייטער—ה. רובין, רעזשי—זשיגאן שומאכער. ביגע-אינספעקטאר—מ. קא, ליכט- פערטש—יערא.
בילעטען צו בעקומען אין קאסע פון 11 — 2 ביינאג און פון 5 אוו. שבת און יום-טובים א גאנצען טאג

כעמיש-באקטעריאלאגישע לאבאראטאריע
מאגיסטער נ. שאץ
פעטריקאווער 37, 2. שט. פראנט.
אנאליזען פון קאל, אורין, לייכען א. א. א.
עטריג-אנאליז - 4 זל.

Dr. med.
A. Uryson
אינערליכע קראנקהייטען
ספעצ. מאגען, דארם און לעבער-קראנקהייטען
קאנסטאנטינער 20 טעל. 125 85
(11 טער ליסטאפאד)
אויפנאהמע-שעהן פון 3—5 נאכמיטאג

Dr. med. RACHELA Lewi
Żeromskiego 24, tel. 142-72
ספעצ. קינדער - קראנקהייטען.

DR. MED. H. LUBICZ
ספ. פאר הויט, ווענערישע און געשלעכטס-קראנק.
אויף צעגעלניאנא 43, טעל. 141 32
עמפפאנגס-שעה׳ן 8—10, 12—2, און 5—8 זו טאג און יו"ט 9—1. פאר דאמען בעזונדערער ווארטע-זאל

Dr. med. Leon Fuchs
POWROCIŁ
SKWFOWA 6, tel. 172-44.
Przyjmuje od 2—4 p. p.

DR. MED.
L. Pikielny
אורלאלאג
ספעציעל-ארצט פאר נירן, בלאז און אורין-קראנקה.
NAWROT 8, tel. 2,19-90
נעמט אן פון 12—1 און פון 7—4 אוונט.

Lekarz-dentysta
Stanisław Gelberg
זאוואדזקא 14, טעל. 33-108
נעמט אן פון 10—2 נאכמ. און פון 4—7 אוונט

Dr. med.
B. Robinson
פיעטריקאווער 10, טעל. 86-131

שוין ערשינען דער דעצעמבער-נומער
פון דער לאדזער צייטשריפט פאר ווירטשאפטליכע, געזעלשאפטליכע און קולטורעלע פראגען
„אילוסטרירטער
פוילישער מאנאטשריפט"
אונטער דער רעדאקציע פון אלי בארוכין
מיט ארטיקלען פון: ד"ר הערבערט זאנד, וויצע פרעזעס יוליוש ל ווסטיין, אינזש. קארל בייער. נ. שטעט, ד"ר ז. עלענבערג, זסיאר בעמאן, ד"ר י. שיפער, סטאראסטע אלעקסי רזשעווסקי, י. מ. ניימאן, מיעטשיסלאוו בראון, אלי בארוכין א.א.
דער נומער איז רייך אילוסטרירט. פרייז 75 גר.
צו בעקומען ביי אלע צייטונגס-פערקויפער.

רענטשניצע
צאהן-ערצטליכער גאבינעט
און רענטגען - אינסטיטוט
(דיאגנאסטיק אויסערליכע און דיכט טיפע טעראפיע)
זגערזשער 17 טעל. 116-33
ווענעראלאגישער גאבינעט
טעגליך טאטיג פון 1 — 2 נאכמיטאג.

מאטארען עלעקטרישע נייע און גענוצטע
צו פאבריקס-פרייזען.
רעפעראטור-ווערקשטעלן. איבערוויקלונג פון מאטארען און דינאמא-מאשינען.
עלעקטרישע אינסטאלאציעס
פון קראפט, ליכט, סיגנאל זאציעס, פיהרט אויס
Przedst. Inż. Elektro-Mechan.
M.RAK, Zawadzka 12 tel. 214-11

Osłabienie
blednicę
leczy
Hemogen
oryginalny
tylko z firmą
Klawe

דרינגענדע סעסיע פון אקציאנס=קאמיטעט

וועגען די פינאנציעלע שוועריגקייטען ביי דער ארץ-ישראל-ארבייט

לאָנדאָן, 1 (יט"א טעלעגראַפיש).
די ציוניסטישע עקזעקוטיווע האָט צונויפגע־רופען אויפ'ן 12. יאַנואַר אַ דרינגענדע סעסיע פון אַקציאָנס־קאָמיטעט.
אויף דער טאָג־אָרדנונג: אַ רייה פראַגען אין צוזאַמענהאַנג מיט די פינאַנציעלע שוועריגקייטען פון דער ווייטערדיגער ארץ־ישראל־אַרבייט.
דער א. ק. וועט דאַרפען געפינען אַנ'אויסוועג פאַר די דאָזיגע שוועריגקייטען.
די סעסיע פון א. ק. האָט נישט קיין שום שייכות מיט די דויערנדע אונטערהאַנדלונגען צווי־שען דער יודישער אַגענץ און דער בריטישער רעגירונג.

פון לאנדאן קיין כינע
פליהט די בעקאנטע לופט-פליהערין דזשאנסאן

לאָנדאָן, 1 (ספ. טעל.) די לופט־פליהערין אַנא דזשאָנסאָן, וועלכע האָט זיך בעקאַנט גע־מאַכט דורך איהר אויסטראַלישען פליה, איז אָפּ־געפלויגען פון לאָנדאָן קיין כינא. אויף איהר וועג וועט זי זיך אָפּשטעלען אין בערלין, וואַרשא, מאָסקווע, אָמסק און איבער סיביר אָנקומען קיין כינא.

שארפער קאמף פון אויפשטענדיגע
נעגען ענגלאנד און בורמא

לאָנדאָן, 1. (טו) די ענגליש־אינדישע מיליטער־אָפּטיילונגען איז געלונגען אַרומצורינגלען די אויפשטענדיגע אין טערעוועדיי־בעצירק אין בורמא, די אויפשטענדיגע איז אָבער געלונגען זיך אַדורכצו־ברעכען און אויסצופיהרען אַ באָמבען־אַטענטאַט אויף דער באַהן־בריק אין אינינא.
די פערטיידיגונג פון די אויפשטענדיגע איז מיליטעריש זעהר גוט אָרגאַניזירט.

אין טאג פון ניי-יאהר
וועט מען אין סאוו.-רוסלאנד ארבייטען

מאָסקווא, 1. (טו) אַלע פאַבריקען און מלוכה אונטערנעהמונגען פון סאָוויעט־רוסלאַנד האָבען בע־שלאָסען צו אַרבייטען דעם 1. יאַנואַר, כדי צו ברע־כען די טראַדיציע פון בירגערטום.

דיפלאמאטישע גליקוואונשען
צום נייעם יאהר

בערלין, 1 (ספ. טעל.) דער מלוכה־פרע־זידענט הינדענבורג האָט אויפגענומען דעם דיפּלאָ־מאַטישען קאָרפּוס, וועלכע האָט איהם איבערגעגע־בען די גליקוואונשען צום נייעם יאָהר. דער פּויפּ־סטליכער נונציוש ארסעניגא, וועלכער איז געקו־מען בראש פון דעם דיפּלאָמאַטישען קאָרפּוס, האָט אין זיין ווענדונג צו הינדענבורגען געזאָגט צ. א. אַז די איצטיגע שווערע לאַגע אין דער וועלט, וועט בלתי ספק צווינגען צו אַ פערשטענדיגונג און אַ הסכם צווישען פערשידענע פעלקער.
ווין, 1 (ספ. טעל.) דער דיפּלאָמאַטישער קאָרפּוס האָט היינט איבערגעגעבען גליקוואונשען צום נייעם יאָהר דעם מלוכה־פּרעזידענט מיקלאַס.
פוילען האָט רעפּרעזענטירט דער געזאַנדטער קאַראַל באַדער.

מארשאל זשאפר גוסס'ט

פּאַריז, 1 1 (ספ. טעל.) האַוואַס־אַגענטור ליי־קענט אָפּ די ידיעה וועגען דעם מאַרשאַל זשאָפר'ס טויט. זי בעשטעטיגט אָבער, אַז ער געפינט זיך אין אַ גוסס'ין צושטאַנד און האָט פערלוירען דאָס בעוואוסטזיין.

שטארקע אונרוהען צום נייעם יאהר
שיסערייען, געשלעגערייען און ארעסטען אין בערלין און שטוטגארט

בערלין, 1 (ספ. טעל.) אין דער סילוועסטער נאַכט זענען אין פערשידענע קוואַרטאַלען פון בער־לין פאָרגעקומען געשלעגען און אַוואַנטורעס, אַזוי אַז בסך הכל זענען אין דער נאַכט אונזיפגעשטעלט געוואָרען 400 פּאָליציי־פּראָטאָקאָלען.
אויך אין שטוטגאַרט איז די נאַכט אַ דורך שטורמיש, און 50 מאַן זענען אַרעסטירט געוואָרען.
היינט, 8 אינדערפריה זענען קאָמוניסטען בע־פאַלען אין אַ קאַפע נאַציאָנאַל - סאָציאַליסטען. בעת'ן העפטיגען געשלעג אויף מעסערס זענען שווער פערוואונדעט געוואָרען 3 קאָמוניסטען און 8 היטלער־לייט, פון וועלכע איינער איז שוין גע־שטאָרבען.
אויך אין אַנדערע ערטער זענען דאָ אַ סך פערוואונדעטע.

פאטער קויפט זיין טאכטער פאר זיך אין שאנד-הויז

דאס פערפיהרטע מיידעל ווערט אין שאנד-הויז דערשאסען פון איהר פאטער

רידהרענדע פאמיליען-טראגעדיע, וואס הויבט זיך אן אין לאדז און ענדיגט זיך אין בוענאס-איירעס

האָט אויך די לאָדזשער אונטערוועלט איהר סענסאַציע. כ'קאָכט זיך וועגען אַ געשיכטע, וואָס האָט פּאַסירט מיט אַ לאָדזשער אַנ'אייגענעם דוד קריקער, וועלכער האָט די לעצטע צייט געוואוינט אין בוענאָס־איירעס.

דער אָנהויב פון דער געשיכטע איז אַ גאַנץ פשוטער: פאַר דער מלחמה האָט אויף בזשעזשי־נער גאַס געוואוינט דער פריזיער־אַרבייטער דוד קרי־קער. ער האָט חתונה־געהאַט מיט חנה מילגרוים און ביים אָנהויב פון דער מלחמה האָט דאָס פּאָר־פאָלק געהאַט אַ מיידעלע פון 3 יאָהר. דוד איז בכלל געווען פון די מענשען, וועלכע האָבען נישט קיין זיץ־פלייש. ביי זיינע דרייסיג יאָהר, וואָס ער איז אַלט געווען ביים אויסברוך פון דער מל־חמה איז ער שוין אויסגעוועזען אַ האַלבע יועלט, געווען בעהאַוועגט אין אַלע לינקע געשעפטען פון די „היימישע" יונגלעך, וועלכע האָבען זיך געפונען אין דער פרעמד. ווען דוד'ל האָט גע־הערט, אַז עס ברעכט אויס אַ מלחמה האָט ער זיך געווענדעט צו זיין ווייב, חנה מיט אַזאַ מענה לשון:

— הער אויס מיין ווייב, חנה, איצט ברעכט אויס אַ מלחמה. מיר וועלען דאָ זיין אויף געהאַקטע צרות, מיין עצה איז דעריבער, אַז איך זאָל מיך לאָזען אין דער וועלט אַריין און אַזוי ווי די מלחמה וועט זיך ענדיגען, וועל איך דיך מיט דעם קינד נעהמען דאָרט אַהין, וואו איך וועל זיין.

מ'קען נישט זאָגען, אַז חנה איז באַלד צו־געפאַלען צו דעם פּלאַן, איהר האָט דאָס זעהר נישט געשמעקט, אָבער קיין וואַזשנע דעה האָט זי נישט געהאַט ביי איהר מאַן, דוד. אגב האָט זי גערעכענט, אַז די מלחמה קען דאָך נישט לאַנג דויערען און זי וועט צוריק זיין מיט איהר מאַן.

האָט טאַקע דוד'ל נישט געוואַרט אויף קיין ענטפער, איז געגאַנגען צו דער באַהן און אַוועק־געפאָהרען.

ווי אַזוי ס'האָט זיך דאָ געלעבט זיין ווייב און קינד קען מען זיך פאָרשטעלען. מיט'ן מאָמענט ווען דוד איז אַרויס פון שטוב איז פון איהם מעהר נישט געווען קיין שפור, די מלחמה האָט זיך פאַרצויגען און חנה מיט'ן קינד האָבען אָנגע־הויבען צו הונגערן. געטון אַלץ, וואָס איז נאָר מעגליך געווען, כדי צו דערנעהרען זיך מיט איהר קינד. חנה האָט געטון, דאָס אַלץ וואָס אַלע אָרי־מעליים האָבען דעמאָלט געטון. האָט געשלעפּט אַ האַנד־וועגעלע איבער דער גאַס, האָט געשלעפּט אויף די קראַנקע פלייצעס אַ פירטעל קאַרטאָפעל אַזש פון קאָנסטאַנטין, אָדער געשמוגעלט עטליכע ברויטלעך פון אַזאָרקאָוו, וואָס פאַראַ פּרנסה אַזאַ מסחר האָט געקענט ברענגען, דאַרף מען נישט דערצעהלען. געלעבט אין געהאַקטע צרות, האָט מען דאָך און עלטער איז מען געוואָרען. דאָס מיידעלע יאַכעט האָט אָנגעהויבען צו לערנען אין אַ פאָלקס־שול, דוקא געווען אַ גוטע שילערין און זיך ענטוויקעלט איבער איהרע יאָהרען, זי איז געוואָרען שעהן און בעחנט און האָט געהאַט גרויס ערפאָלג אומעטום. געענדיגט די פאָלקס־שול, האָט זי בעקומען צוערשט אַ שטעל אין אַ היגען וואָור־שטער־געשעפט, דאַן געוואָרען אַנ'אָנגעשטעלטע אין אַ געוועלב אויף נאַוואָמיעסקא גאַס. פון דוד'ן איז אַלץ קיין שום ידיעה נישט געווען. קיינער האָט וועגען איהם נישט געוואוסט צו זאָגען, זיין פרוי און טאָכטער האָבען גערעכענט, אַז ביים אַריבער־געהען די גרעניץ אין דער מלחמה־צייט, איז ער געכאַפּט געוואָרען און מ'האָט איהם דערשאָסען.

ס'איז אָבער אַזוי נישט געווען, דוד האָט געהאַט אַ ביידען כּוח. ביז איצט ווייסט מען נישט, ווי אַזוי ער האָט זיך אין אַזאַ געפעהרליכער צייט אַריבערבעקומען איבער דער גרעניץ, ווי ער איז געפאָהרען מיט דער שיף, אַ פאַקט איז אַז מיט אַמאָל האָט מען דוד'ל קריקער דערזעהען אין בוענאָס איירעס. קיין שטעל אַלס פריזיער האָט ער נישט אָנגעהויבען צו זוכען און האָט זיך באַלד געפונען אין דער געזעלשאַפט פון אַלפאָנסען און פרויען־הענדלער, איהם האָבען זיך געוואָלט לייכטע פערדינסטען און אגב איז אין דעם „פרויען־פאַך" דעמאָלס געווען אַ זעהר גוטע קאָניונקטור, דוד האָט אַרויסגעוויזען אויסערגעוועהנליכע פעה־היגקייטען און איז געוואָרען איינער פון די גרוי־סע אימפּאָרטערען פון לעבעדיגע סחורה פון מזרח־אייראָפּע קיין בוענאָס־איירעס. וועגען זיין ווייב און קינד האָט ער אינגאַנצען פערגעסען און ווען ער האָט זיך אַפילו דערמאָנט וועגען דעם, האָט ער זיך בעמיהט נישט צו געדענקען.

ס'זענען אַפילו געווען לאָדזשער „קאָלעדזי פּאַ פּאַכו"; די וועלכע זענען געפאָהרען אַהין און צוריק נאָך „סחורה" און מיט „סחורה", וועלכע האָבען געוואוסט ווער דוד'ל איז און האָבען גע־קענט זיין פאַמיליע אין לאָדז, זיי האָבען אָבער נישט געוואָלט וועגען דעם דערצעהלען, מורא־האָ־בענדיג פאַר אַ סקאַנדאַל, וואָס איז געווען נישט נוצליך פאַר זייער געשעפט.

ווי כ'טרעפט אָפט אין דער געזעלשאַפט פון פרויען־הענדלער, אַז מען צוקריגט זיך און צו־פּאַטשט זיך, האָט אויך געטראָפען מיט דוד'ל קרי־קער, וועלכער איז שוין געווען אַ גאַנצער „יחסן". און זיינע אַגענטען. צוליב עפּיס אַ געשעפט האָט זיך דוד מיט זיי צוקריגט און איבערגעריסען מיט זיי די בעציהונגען, אַננעהמענדיג „סחורה" ביי אַנ'אַנדערע געזעלשאַפט.

פערשטעהט זיך, אַז דער ענין האָט אַרויס־גערופען פיל בייז בלוט און די אַלטע אַגענטען האָבען בעשלאָסען שרעקליך נקמה צו נעהמען אין דוד קריקער. די נקמה איז בעשטאַנען אין פאָל־גענדען: ווען צוויי פון די פרויען־הענדלער זענען געקומען קיין לאָדז, האָט איינער גע־שפּילט די ראָל פון אַ שדכן און דער אַנדערער די ראָל פון אַ חתן. דער „אַמעריקאַנער חתן" האָט זיך אָנגעהויבען צו דכענען צו דוד קריקערס טאָכטער, וועלכע איז שוין געווען 18 יאָהר אַלט און איז געווען אַ זעהר שעהן מיידעל. מ'האָט נישט געזשאַלעוועט קיין מתנות. נישט נאָר איהר נאָר אויך איהר מוטער און געוואָרען אַלץ בעגייסטערט צו איהר. סוף־כל־סוף האָט איינער פון זיי, וואָס האָט זיך פאָרגעשטעלט אַלס יעקב בירנבאַך ער־קלערט, אַז ער וויל חתונה־האָבען מיט יאַכעט'ן און זי מיט־נעהמען קיין אַמעריקא, אַפּיסעל געלד האָט זיך אָנגעהויבען צו שדכ'נען צו דוד קריקערס דאַן ווען זיי וועלען זיין אויפ'ן ים, וועלען זיי אויסאַרבייטען די פּאַפּירען, כדי אויך [illegible] נעהמען די מוטער, צו דעם גליק פון יאַכעט'ן און איהר מוטער איז נישט געווען קיין שיעור, זיי זענען באַלד איינגעגאַנגען אויפ'ן פאָרשלאַג, מ'האָט גע־פּראַוועט אַ חתונה און יעקב בירנבאַך איז מיט זיין יונג־ווייב [illegible] געפאָהרען, כלומרשט האָט עס געהייסען קיין צפון־אַמעריקע, אָבער אין דער ווירקליכקייט איז בירנבאַך מיט דעם נאַאיווען מיידעל געפאָהרען קיין בוענאָס איירעס. דאָ איז שוין דער ענין געגאַנגען גאַנץ שנעל, דאָס מייד־על איז פאַרקויפט געוואָרען אין אַ שאַנד־הויז און הינטער־אַרום האָט מען צו וויסען געגעבען דוד קריקער וועגען דעם, אַז די אַגענטען, מיט וועלכע ער האָט זיך צוקריגט, האָבען געפּרעגעלט [illegible] לאָדז זיין טאָכטער, וועלכע זיי האָבען פאַרקויפט אין אַ שאַנד־הויז.

דוד'ן איז ערשט איצט אַלץ קלאָהר געוואָרען, ער האָט זיך פאָרגעשטעלט דעם גאַנצען שרעק פון דער לאַגע. זיין טאָכטער פון וועלכער ער האָט נישט געוואָלט וויסען אין פערלויף פון 16 יאָהר, איז איצט אַריינגעפאַלען אין אַ שאַנד־הויז, דוקא דאָ וואו ער פיהרט זיין האַנדעל?

און דאָס האָט געזאָלט זיין אַ נקמה פון זיינע שונאים. ער איז אַוועק אויפ'ן [illegible] זענעם אָרט און דאָרט טאַקע געטראָפען זיין טאָכ־טער, ער האָט זיך צו איהר נישט געוואָלט בע־קענען, און געזוכט אַן עצה ווי אַזוי אַרויסצו־קומען פון דער שרעקליכער קלעם, אין וועלכען ער האָט זיך געפונען.

נאָך עטליכע טעג איז דוד קריקער ווידער גע־קומען אין דעמזעלבען שאַנד־הויז, און וועלכען כ'האָט זיך געפונען זיין טאָכטער. גראָד האָט ער דאָרט געטראָפען דעם אַגענט, וועלכער האָט דאָס מיידעל פערנאַרט קיין בוענאָס איירעס. דוד איז גע־וואָרען אַזוי אויפגערעגט, אַז ער [illegible] כאַפּט אַ גרויסען שפרונג־מעסער און [illegible] לאַנגט אַ זעץ דעם אַלפאָנס. [illegible] האָט נישט גע־וואוסט, וועגען וואָס דאָ האַנדעלט זיך און האָט געפרובט צו ראַטעווען דעם אַלפאָנס, דוד האָט אָבער שוין נישט געוואוסט, וואָס ער טוט און ווי־טער געפאָכטען מיט דעם מעסער. איין קלאַפּ האָט געטראָפען די טאָכטער אין ברוסט. [illegible] זי איז גע־פאַלען אַ טויטע אויפ'ן אָרט. דערווייל איז אָנגעקומען פּאָליציי און דוד איז אַרעסטירט געוואָרען, דאָ האָט זיך אויפגעקלערט דער גאַנצער ענין. וועגען וועל־כען מ'האָט זיך פערגאַנגענע וואָך דערוואוסט אין לאָדז, דוד האָט פון טורמע געשריבען אַ בריף צו זיין פרוי קיין לאָדז, אַז זי זאָל איבערנעהמען דאָס גאַנצע פערמעגען, וואָס ער האָט אין בוענאָס־איירעס, ווייל אויב ער וועט נישט פערמשפּט ווע־רען צום טויט, וועט ער זיך אַליין דאָס לעבען נעהמען.

קאָכט איצט מיט דער דאָזיגער סענסאַציע אין דער לאָדזשער אונטערוועלט.

בעקאנטמאכונג

דערמיט מאַך איך בעקאַנט דער געעהרטער קונדשאַפט, אַז מיין פּערפומעריע אויף זאַוואַדזקא 11 איז פון 2-טען יאַנואַר אָן

איבערגעטראַגען געוואָרען אויף 5 זאוואדזקא 5 = אונטער דער לייטונג פון ה' = י. דרוקער

און אַזוי אַרום וועט דאָס זיין די איינציגע גרעסטע פּערפומעריע

וועלכער וועט זיך בעמיהען צופרידענצושטעלען די געעהרטע קונדשאַפט מיט דעם רייכסטען אויסוואַהל פון דער נייעסטער

קאסמעטיק צו די צוגענגליכסטע פרייזען

און איך פערהאָף, אַז די געעהרטע קונדשאַפט וועט אויך ווייטער מיר שענקען זייער צוטרוי, און צייכען

Perfumerja J. DRUKIER, Zawadzka 5, tel. 175-92 מיט אכטונג

פוילען וועט לייכט קריגען קרעדיטען

ערקלערט פינאנץ-מיניסטער מאטושעווסקי

קראקא, 1. (טעלעפאניש) אין אן־אינטער־וויאו האט דער פינאנץ־מיניסטער מאטושעווסקי ער־קלערט, אז ער האפט אויף א לינדערונג פון קריזיס אין נייעם יאהר 1931, ווייל דער צופלוס פון אויס־לענדישע קאפיטאלען וועט אין דעם יאהר זיין פיל לייכטער, ווי אין די פריהערדיגע יאהרען. דער מיני־סטער מאטיווירט דאס מיט צוויי סיבות. ערשטענס, איז ביז איצט די פינאנץ־וועלט געווען פערשלונגען מיט די אינוועסטיציעס אין די פעראייניגטע שטאטען און מיט די שפעקולאציעס אויפ'ן באדען פון די דאזיגע אינוועסטיציעס. אין יאהר 1930 האט זיך דער אינוועסטיציע־מארק צוזאמענגעבראכען עס מוז דעריבער איצט קומען א גרעסערער צוטרוי צו אב־ליגאציע־דעפאזיטען פון געלד. דער קאפיטאל, וואס זאמעלט זיך ביסלעכווייז אן, וועט זוכען ערטער, וואו צו לאקירען און וועט די ערטער געפינען אין די לענדער, וועלכע צאהלען זייערע חובות און וואו די אינערליכע לאגע ערלויבט צו ערווארטען א רוהי־גע ארבייט. און דאס איז די צווייטע סיבה: די לאגע אין פוילען האט זיך געענדערט אויף אזא אופן, אז דאס לאנד איז אריינגעטראטען אין א צייט פון סטאביליזירטע בעציהונגען. ביי אמת'ער סטאביליזאציע און ביי א פארזיכטיגער ווירטשאפטליכע פאליטיק וועט דער וועלט־קאפיטאל מוזען קומען קיין פוילען.

די פאליטישע בעדייטונג פון וועניזעלאסעס וויזיט אין ווארשא

מיט עטליכע טעג צוריק איז ראטיפיצירט גע־ווארען דער אפמאך צווישען גריכענלאנד און טערקיי און'אפמאך פון ארביטראזש פו פריינדשאפט מיט א רייה פערשידענע־לייע קאנווענציען. די רעגולירונג פון די בעציהונגען צווישען די ביידע לענדער וואלט נישט געדארפט ארויסרופען קיין בעזונדער'ע פאר־בעהאלטען, אבער דער פאקט גופא, וואס גראד איצט איז דער אפמאך געשלאסען געווארען, ווערט בעטראכט אלס סימן דערפון, אז גריכענלאנד איז גרייט אינאיינעם מיט טערקיי און בולגאריען צוצו־טרעטען צו א נייער מלוכה גרופירונג (איטאליען, דייטשלאנד און סאוויעט־רוסלאנד), וועלכע דארף זיין געווענדעט געגען פראנקרייך און דער קליינער אנטאנט. מ'זעהט אין דעם אפמאך א הקדמה צום אריינטריט פון גריכענלאנד אין דער נייער קאמבי־נאציע.

די מורא איז אפילו ווייניג בעגרינדעט, ווייל דער אפמאך טראגט א ריין אינערליכען כאראקטער צווישען די ביידע מלוכות און ס'איז א ספק, צי ער איז געווענדעט געגען פראנקרייך און די מלוכות, וועלכע זענען מיט איהר פערבונדען.

גריכענלאנד איז פעראינטערעסירט, אז דער אפמאך זאל פערשטאנען ווערען אלס פרידליכער אין די לענדער, וואו דער נייער אקט קאן ארויסרו־פען פארבעהאלטען. און אט אין דעם זיין זענען כאראקטעריסטיש די וויזיטען פון וועניזעלאס'ן אין בעלגראד פראג און ווארשא. דער אנגעזעהענער גריכישער פאליטיקער וויל, ווייזט אויס, פערזענליך אויפקלערען דעם אמת'ן זין פון דער פערשטענדיגונג מיט טערקיי און פערמיידען יעטוועדע אנדערע אויס־טייטשונג פון דעם צושטאנדגעקומענעם הסכם.

אבער אלע בערוהיגענדע וויזיטען און פערזי־כערונגען קאנען נישט פערניכטען דעם פאקט, אז עס זענען פערהאן פלענער פו נייע קאמבינאציעס, פון וועלכע מ'קאן קיין שום גוטעס נישט ערווארטען.

סעוו.

דער פוילישער ליטעראטען-פעראיין

וועט נישט רעאגירען אויף דער מעשה בריסק

עס ווייזט זיך ארויס, אז דער פוילישער ליטע־ראטען־פעראיין, בראש פון וועלכען עס שטעהען וואצלאוו שיראשעווסקי און קאדען־באנדראווסקי וועט אויף דער מעשה בריסק נישט רעאגירען, נישט קוקענדיג אויף די אויפפאדערונגען פון פערשידענע זייטען.

צו דער פערוואלטונג פון פעראיין האט זיך גע־האט געווענדעט מיט א בריף דער בעקאנטער שריפט־שטעלער און קריטיקער יאן נעפאמוצען מילער, וועלכער האט געפאדערט, אז דער פעראיין זאל זיך גען דעם ענין אננעהמען א שטעלונג, אין זיין בריף האט מילער צ. א. געשריבען:

„כדי אויסצומיידען מיספערשטענדנישען בע־מערק איך, אז דער ענין איז נישט — ווי ס'קאן זיך דאכטען — קיין פאליטישער, נאר ער אפעלירט צום געפיהל פון רעכט און ווירדע פון יעדען מענש; עס וואלט דעריבער געווען נישט פערשטענדליך, ווען א פוילישער ליטעראט, וואס שטעהט זייט הונדערט יאהר אויף דער וואך פון נאציאנאלער קולטור און געוויסען, וואלט אין דער פראגע ארויסגעוויזען גרינגשעצונג אדער גלייכגילטיגקייט".

אויף'ן דאזיגען בריף האט מילער געקריגען פון דער פערוואלטונג פון פעראיין אן־ענטפער, אז דער פעראיין קאן אין דעם ענין נישט נעהמען קיין ווארט, ווייל די פראגע האט א פאליטישען אונטער־שלאג.

* * *

אין לעמבערגער „קוריער פאראנני" איז אפ־געדרוקט א בריף פון האלערטשיקעס־פערבאנד צום דעפ. ליבערמאן. די האלערטשיקעס דריקען איהם אויס כבוד און אכטונג אלס מארטירער אין קאמף „פאר די יסודות פון מאראל אין אונזער לעבען".

* * *

אין אן־ארטיקעל אויף די גרעניצען פון ציווי־ליזאציע שרייבט דער „ראבאטניק".

„מיט וואס עס וועט זיך ענדיגען די מעשה בריסק, צי וועלען זיך געפינען וועלכע ס'איז שול־דיגע, זאל זיין די נישט ריכטיגע, אדער כלומרשטע צי וועט זיין א געריכט און א שטראף, וואס זאל פוילען אפגרעניצען פון בריסק און וועט געבען וועל־כע ס'איז סאטיספאקציע דעם רעכט און עפענטלי־כער מאראל — דאס ווילען מיר נישט פאראויסזא־גען, הגם פאר די, וועלכע האבען שוין גוט דער־קענט די „מאראלישע סאנאציע" איז דאס שווער פאראויסצוזעהען.

„עס האנדעלט זיך דא וועגען עפעס וויכטיגע־רעס, דהיינו וועגען היסטארישען פאקט, אז פוילען מוז איצט פאר די אויגען פון דער גאנצער וועלט פיהרען אזא קאמף — אפשר דעם לעצטען — וועל־כען זי האט, אין אנדערע פארמען, געמוזט פיהרען אין משך פון יאהרען הונדערטער, און זי האט מיט זיך פערשטעלט די מערב־ציוויליזאציע געגען דער בארבארישקייט פון מזרח".

די דעמאקראטיע האט פערלוירען דעם סיים

און זוכט שטיצע אין דער געזעלשאפט

אין אן־ארטיקעל „דאס יאהר 1930 אין אינער־ליכען לעבען פון פוילען" שרייבט דער „ראבאטניק" אין ניי־יאהר נומער:

„נאך די נאוועמבער געשעהענישען איז פוילען ארויפגעטראטען אויף א וועג, וואס פיהרט צו א „פאליצייאישער מלוכה" מיט א פאשיסטישען שניט. אויף'ן דאזיגען וועג האבען מיר זיך שוין פריהער געפונען; אבער ס'איז געווען א גרויסע ווידער־שטאנדסקראפט, אין סיים אלס דעם אמת'ן פאר־שטעהער פון רעכט און פון דער געזעלשאפט. איצט עקזיסטירט שוין מעהר נישט דער שטיק־פונקט פון דעמאקראטיע. די פיהרער פון סאנאציע־לאגער האבען בעהערשט דעם גאנצען מלוכה־אפאראט. די ווידערשטאנדס־פונקטען מוזען ענטשטעהען אין דער געזעלשאפט גופא, דא ליגט דער גאנצער טיפער אונטערשיד, וועלכען דאס יאהר 1930 האט גע־בראכט אין אינערליכען לעבען פון לאנד.

„לויט אונזער איבערצייגונג איז דער וועג, אויף וועלכען פוילען איז אוועק, דער וועג פון קאטאסטראפע; ביים סוף פון וועג ווארט א קאטא־סטראפע. דער ווילען צו פיהרען די פוילישע מלוכה אלס פאליצייאישע מלוכה; דאס אפשטויסען פון די רייפסטע עלעמענטען... פון ארבייטער־קלאס און פון פויערטום פון פעראנטווארטליכקייט פאר'ן לאנד און זיין גורל; דאס אונטערגראבען אין די מאסען דאס געפיהל פון רעכט, — דאס זענען אלץ פאקטא־רען נישט נאר פון צופאלונג — נאר, ווי געזאגט, פון דראהענדיגער קאטאסטראפע".

דער יום-טוב חנוכה אין ארץ-ישראל

(קארעספאנדענץ פון ארץ-ישראל)

מיט אייניגע יאהר צוריק איז דער יום־טוב נאך כמעט קיין יום־טוב נישט געווען אין ארץ־ישראל. חנוכה האט מען געפייערט ווי א בלאסען אנדענק פון אמאל, ליכטלעך אין די הייזער, אוועג־טען אין די שולען, אזוי פייערען יודען אין אלע וועלט־טיילען. אמת, ארץ־ישראל האט צוגעגעבען א נייעם מנהג. רוטענבערג האט אויפגעשטעלט אויף דעם הויכען וואסער־טורעם אין תל־אביב אן עלעקטרישע חנוכה־מנורה, וועלכע האט געלויכטען דורך די נעכט און געווארפען גארבען ליכט אויף דער גאנצער אומגעגענט. נישט מעהר ווי דריי יאהר ווי תל־אביב האט ארויסגעפיהרט דעם יום־טוב חנוכה פון הויז אין שול און איהם צוגעגעבען א כאראקטער פון עפענטליכען פאלקס־יום־טוב. און צו זיין אמת'ן גלאנץ און פראכט האט דער יום־טוב חנוכה דערגרייכט ערשט היי־יאהר.

— אשרי עין ראתה זאת — דערקלערט מיר מיט אמת'ער חסידישער דבקות אן עלטער'ער יוד, וועלכער איז געשטאנען אין געדיכט מיט א פלאס־קערץ די גראנדיעזע חנוכה־מאניפעסטאציע אין דער ערשטער נאכט פון חנוכה אין תל־אביב: „אזוי און נישט אנדערש האבען יודען געפייערט חנוכה — אמאל אמאל אין די אלטע צייטען". נישט נאר עלטערע יודען זענען געקומען צו אזא התפעלות ווער נאר עס איז בייגעווען ביי דער פייערונג וועט דעם הערליכען מאמענט נישט פערגעסען!

שטאט האט אייגענטליך נישט געוואוסט, וואס אזוינס וועט פארקומען ביים אנצינדען די חנוכה־מנורה אויפ'ן הויכען וואסער־טורם. דערצו איז דער פריהמארגען פון ערב חנוכה געווען פערוואלקענט און די שטאט - פער־וואלטונג האט מודיע גע־ווען: אויב עס וועט רעגענען, וועט די פייערונג אפגע־לייגט ווער'ען.

— וועט רעגענען? יונג און אלט האט גע־שטעלט די פראגע מיט פעריסענע אויגען אין דער הויך, און געזעהען האט מען געדיכטע שווארצע וואלקענס טראגען זיך פון ים זייט און פון צייט צו צייט טריפט דער רעגען האלבען טאג אבער האבען זיך די הימלען אויסגעלייטערט און העל, ליכטיג ווי ערשט בעשאפען געווארען, האבען זיך הימלען געשפרייט אין דער ווייטקייט אריין... פארנאכט האט דער יום־טוב פון חנוכה אויפגעצאלט. פון אלע זייטען פון שטאט, דורך אלע גאסען און געסלעך האבען זיך געצויגען טויזענדער. טויזענדער מענשען צום וואסער־טורם, כמעט גאנץ שטאט (זויג־קינדער האט מען געבראכט אין די וויגעלעך) איז דא פער־בליבען. אין געשלאסענע רייהען קומען אן די קינ־דער פון אלע שולען, עס פלאטערען די פלאגען און אין די הענט קליינע פארביגע חנוכה־ליכט. די שול־קינדער ווערען בעגלייט מיט'ן ארקעסטער מוזיק, וועלכער פערנעהמט א טייל פון וואסער־טורם. פון דער הויך פון טורם זעהט זיך די חנוכה־מנורה. די פיהרער פון שטאט אין א־ום א יום־טוב גערויש... עס טונקעלט, די פראצעסיע פון די שול־קינדער ווערט געשלאסען, טרומייטערען שאלען און שא שטיל, אויגען העכען אין דער הויך צו דער „חנוכה - מנורה". ברייט און ווייט צעטראגט זיך דער קול פון חזן: „להדליק נר של חנוכה". עס פלאמט אויף די חנוכה מנורה, די שול־קינדער צינדען אן זייערע ליכט, סקאוטען צינדען אן די פאקלען און דער וואסער־טורם מיט די טויזענטער מענשען ארום זעהט אויס ווי איין פלאמענדיגער ים. מעכטיג קלינגען די טענער פון ארקעסטער. מען שפילט דעם טראדיציאנעלע „הנרות הללו" און מען פערענדיגט מיט „התקוה". עס איז שוין נאכט. שטאק פינסטער, לענג אויס די גאסען שטעהען שרענגעס מענשען און בעגלייטען מיט אויסגע־שרייען די „פייערדיגע" פראצעסיע, שול נאך שול, גימנאזיע, פאלקס־שולען, תלמוד־תורות, ארבייטער־שולען. א טרויעריגער אינצידענט האט אויסגעבראכ־כען, ווען א צוהיצטער מיטגליד פון „ברית טרומ־פלדור" האט געוואלט ארויסרייסען ביי די ארבייטער־קינדער די רויטע לענטע מיט דער אויפשריפט „ארבייטער־שול" מיט נסים איז דער „יריתניק" ארויסגעריסען געווארען פון די אויפגערעגטע קינ־דער און איבערגעגעבען געווארען דער פאליציי. פאקלען, חנוכה־ליכט און פייערווערק אין בראש דער ארקעסטער פון תל־אביבער פייערלעשער. שפעהט. לאנג ציהט זיך די פראצעסיע, הילכיג, בעגייסטער־טע אויסגעשריען, דער גאנצער פערקעהר איז אפ־געשטעלט און פון גאס צו גאס טראגען זיך די קלאנגען פון חנוכה־לידער.

בן-החולות.

פראטעסט פון אלע מלוכות אין כינא

נעגען איינפיהרען די נייע צאל-טאריף

נ ו י ־ י א ר ק, 1. (טו) די וואשינגטאנער רעגי־רונג ערווארט א דיפלאמאטישען פראטעסט פון אלע מלוכות געגען דעם נייעם כינעזישען צאל־טאריף וואס ווערט איינגעפיהרט שוין פון 1. יאנואר. דער אמעריקאנער פאפיראסען־עקספארט קיין כינא ווערט דורכ'ן נייעם טאריף איינגאנצען אונמעגליך, דאגע־גען זאל אויפגעלעבט ווערען דער אריינפוהר קיין כינא פון לאנדווירטשאפטליכע מאשינען, לאקאמא־טיווען און אויטאס.

גרויסע שרפה אין די אויבער-שלעזישע צינק-פאבריקען

דער שאדען בעטרעפט 200 000 זל.

ק א ט א וו י ץ, 1. (פּ. טעל.) אין די צינק־פאבריקען „שילעזיא" און ליפיני, איז אויסגעבראכען נעכטען א גרויסע שרפה. די קעסעל־אפטיילונג און די קעסלען זענען פולשטענדיג פערניכטעט גע־ווארען. די שאדענס בעטרעפען 200 טויזענד זלא־טעס. מ'רעכענט, אז מ'האט דא צו טון מיט א פער־ברעכערישער סאט.

אמעריקא וועט „ארויספיהרען" מענשען

ערקלערונג פון עמיגראנטען-פרעסער דזשאנסאן

נ י ו ־ י א ר ק, 1. (טו) דער פארזיצער פון דער עמיגראציע־קאמיסיע ביים פארלאמענט, דזשאנסאן, האט עפענטליך ערקלערט, אז אמעריקא וועט באלד געצוואונגען זיין נישט נאר צו פערווערען אינגאנ־צען די אימיגראציע, נאר מענשען „ארויסצו־פיהרען".

ווילנער יודישע משפחה בעקומט אירושה פון אמעריקא

מיט העכער א יאהר צוריק האט אין אמעריקע ארויסגערופען א סענסאציע די דערמארדונג פון שפירט - קאנטראבאנדיסט טשעסטערטאן, וועלכער האט געשמט אין אמעריקע מיט זיינע פיפיגע ארויס־טריטען פונקט ווי דער נישט. לאנג דערמארדעטער באנדיטען־אטאמאן דזשעק דיימאנד, אדער ווי דער בעריהמטער „קייזער" פון דער אמעריקאנער אונ־טערוועלט דער מיליאנער אליקאפאנע, וועלכער קלויבט זיך אגב בקרוב צו שפילען די הויפט־ראל אין פילם וועגען לעבען פון די טשיקאגער באנ־דיטען.

פונקט ווי יאליקאפאנע איז טשעסטערטאן אויך געווען פאפולער צווישען דער אמעריקאנער אונ־טערוועלט. און הגם ער האט קיין רויב־אנפאלען אויף בענק נישט אויסגעפיהרט האט ער זיך אויסגע־צייכענט אין אנדער געביט — ער איז נעמליך געשטאנען בראש פון א גרויסער געהיימנישפולער ארגאניזאציע שפירט־קאנטראבאנדיסטען, וועלכע פלעגט אריינברענגען אין „דער טרוקענער" אמערי־קע טויזענטער ליטער שפירט.

א לענגערע צייט האט די אמעריקאנער צאל־פאליציי געפיהרט א קאמף מיט טשעסטערטאנס ארגאניזאציע.

עטליכע מאל איז שוין טשעסטערטאן געווען ארעסטירט דורך דער אמעריקאנער פאליציי, אבער אלעמאל צוליב מאנגעל אין פאקטישע בעווייזען פלעגט מען איהם מוזען בעפרייען.

פאראיאהרען האט אן אמעריקאנער צאל־שיף בעמערקט א פערדעכטיגע שיף, וועלכע האט זיך בייגאכט שטיל דערנעהנטערט צו די אמעריקאנער ברעגעס.

פערשטעהענדיג אז דאס איז א שמוגלער־שיף איז די צאל־שיף ארויסגעפאהרען ענטקעגען. צווי־שען די צאל־בעאמטע און די שמוגלער איז געקו־מען צו א צוזאמענשטויס און בעת דער שיסעריי איז אויך דער'הרג'ט געווארען טשעסטערטאן, וועל־כער האט זיך געפונען אויפ'ן שמוגלער־שיף.

נאך טשעסטערטאנס טויט האט די אמעריקאנער מאכט קאנפיסקירט א גרויסען טייל פון זיין פער־מעגען.

א טייל פערמעגען איז אבער געבליבען ריין און היות קיין קרובים האט ער אין אמעריקע נישט געהאט האט זיין בעפולמעכטיגער אנגעהויבען צו זוכען זיינע קרובים.

ארויסגעוויזען האט זיך, אז טשעסטערטאן שטאמט פון ווילנער קאנט פון וואנען ער האט עמיגרירט קיין אמעריקע מיט א יאהר 20 צוריק.

ער האט געשטאמט פון אן אנשטענדיגער יודי־שער משפחה, ווייטער האט זיך ארויסגעוויזען, אז דער פערשטארבענער האט איבערגעלאזט קרובים אין לידער קאנט ווי אויך אין ווילנע.

דא נישט לאנג האט די ווילנער משפחה ב. דערהאלטען א ידיעה, אז זיי קומט א חלק פון טשעסטערטאנס ירושה.

די משפחה ב. האט איבערגעגעבען דעם גאנ־צען ענין צו אן אדוואקאט און דער לעצטער האט געמאכט די ענטשפרעכענדע שריט צו בעקומען פאר דער משפחה ב. דעם טייל ירושה, וואס קומט זיי.

דער ענטפער איז א קלאהרער

מיט א פאר טאג צוריק האבען אלע שולען אין דערציהונגס־אנשטאלטען אין פוילען, אנהויבענדיג פון קינדערהיימען און גענדיגט מיט אוניווערזיטעטען, בעקומען א פעראָרדנונג פון מיניסטעריום וועגען סטאטיסטישע ידיעות פון אלע שולען אין פוילען פאר'ן יאהר 1930.

כדי צו פערשטארקען די וויכטיגקייט פון דער שול סטאטיסטיק, איז בייגעלייגט א קאפיע פון דעם טעקסט פון דער פעראָרדענונג מיט דער אונטערשריפט פון מיניסטער טשערווינסקי. ער שרייבט:

„די סטאטיסטישע מאטעריאלען וועלען דינען דעם מיניסטעריום און די ארגאנען, וואס אונטערליגען איהם פלאנמעסיג צו פראיעקטירען ארגאניזאציאנעלע ארבייט אויף א רייה נאהענטסטע יאהרען...

די סטאטיסטישע ידיעות וועלען אויך געבען מאטעריאל צו לייזען די פראקטישע פראגעס פון לאקאלען כאראקטער".

דער מיניסטער ווענדעט זיך מיט א רוף צו אלע פעדאגאגען, וועלכע וועלען די סטאטיסטיק אויספיהרען, מ'זאל עס מאכען מיט דער פולער פינקטליכקייט און גענויקייט.

צווישען אלע פראגעס איז פערהאן א פראגע וועגען דער מוטער־שפראך און דעם גלויבען פון די תלמידים און וועגען דער צאהל תלמידים, וואס זייער מוטער־שפראך איז פויליש, אוקראיניש, ווייסרוסיש, ליטוויש, רוסיש, דייטש, יודיש.

עס איז איבעריג צו זאגען, וואס פאר א בעדייט די דאזיגע שול־סטאטיסטיק קען האבען פאר אונזער גאנצען קולטור־נאציאנאלען קאמף. די מוטער־שפראך פון די שול־קינדער — דאס איז דאך די באזע, אויף וועלכער מיר פיהרען אונזער שווערען קאמף פאר דער יודישער שול, דעם גרונדשטיין פון אונזער גאנצען קיום. און אלע שונאים אונזערע וועלען געוויס זוכען כל המיטלען די דאזיגע באזע, וואס מהר צו פערשמעלערען, צי קען מען זיך פערלאזען אויף די אלע לעהרערס פון די „פאווששכנע" שולען, פון די פאנאנטע „שבתובקעס", אז זיי וועלען זארגען פאר דער פינקטליכער פערצייכענונג פון דער מוטער־שפראך פון זייערע תלמידים? עס איז דאך גענוג איין אנצוהערעניש מצד די „דערציהערס" פון אונזער דור, אז אך און וויי צו אונז, אז די סטאטיסטיק בנוגע דער יודישער מוטער־שפראך פון די יודישע קינדער זאל בעקומען גאר אנ'אנדער פנים.

צום בעדויערען איז די צייט צו קורץ פאר א אנ'אמת'ער אויפקלעהרונגס א צ ע. שוין דעם 5 טען יאנואר מוז מען אפשיקען די ענטפערס אויף דער אנקעטע. דערפאר איז נאך גרעסער דער חוב אויף יעדען איינעם, קודם כל אויף די בעוואוסטזיניגע עלטערן, דאן אויף דער יודישער פרעסע, אויף אלע יודישע געזעלשאפטליכע, פראפעסיאנעלע און קולטורעלע ארגאניזאציע תיכף ומיד אנצוהויבען די אויפקלערונגס־קאמפאניע, וועלכע זאל אין רעזולטאט אפשפיגלען דעם אמת'ן מצב — אז די מוטער־שפראך פון די יודישע קינדער אין פוילען איז יודיש.

יעדער ענטפער, וואס וועט מינערן די צאהל יודיש־רעדענדיגע קינדער, וועט דערמיט אליין אויך מינערן דעם געוויכט פון דער יודישער בעפעלקערונג אין פוילען, וועט מינערן אונזערע שאנסען אויפ'ן נצחון אין קאמף פאר אונזערע קולטור־נאציאנאלע רעכט.

די יודישע שול־יוגענד אליין מוז אפשאצען די ערנסטקייט פון דער זאך און זעהען ווירקען אויף די חברים, זיי זאלען אויך בעגרייפען די סיטואציע. זיי זאלען, צוליב נארישער סנאבישער קליינבירגערליכער גאווה זיך ארויסשטעלען פאר גאניץ אינטעליגענטען און אריסטאקראטען, נישט א[illegible] יודישע פאלקסמאסען. דאס דאזיגע פ[illegible]שהמען אונזער שפראך, די שפראך פון פערשעהמען איז אין דעם געגעבענעם פאל גלייך צו א פערראט, צו דעזערציע. און וועלכער יוגענדליכער וועט זיך נעהמען אויף זיך אזא געזעלשאפטליכען פערברעך?

די צייט איז קורץ, די יודישע קולטור־אינסטיטוציעס מוזען איצט אויף א ברייטען אופן געבען דעם מאן פאר דער אויפקלעהרונגס־פראפאגאנדע, מוז זיך תיכף ומיד שטעלען אויף דער וואך פון אונזערע נאציאנאל־קולטורעלע אינטערעסען!

ר. ז.

—=[][][]=—

פאר א שפאלטונג אין כ. ד.

וו א ר ש א, 1. (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט) אין דער כאדעקישער פארטיי האלט עס פאר א שפאלטונג, נאכדעם ווי קארפאנטי איז ארויס פון טורמע האט אין דער פארטיי גובר געווען די מיינונג צו בעזייטיגען פון דער פארטיי אלע די עלעמענטען, וועלכע קאקעטירען מיט דער סאנאציע.

דער פאליטישער מאמענט

מאקדאנאלד שטרעבט צו א קאאליציע מיט די ליבעראלען

נישט קוקענדיג דערויף, וואס דער ענגלישער פארלאמענט איז פונאנדערגעלאזט אויף פעריען און אויף די חגאות־טעג, וועלכע ווערען אין ענגלאנד בעזונדערס שטרענג אפגעהיט, הערשט אין דער פאליטישער וועלט דארט לעצטענס זעהר א שטארקע אויפלעבונג. די ארבייטער־רעגירונג שטעהט פאר א נייעם קלאפ, א לאגע, וואס איז אין ענגלאנד שוין געווארען א כראניש, ווייל לאיד דזשאדזש האט ערקלערט, אז אין יאנואר, ווען עס וועט זיך עפענען די סעסיע פון פארלאמענט, וועט ער אריינטראגען אנ'אונצוטרוי־וואטום פאר דער רעגירונג דערפאר, וואס זי פיהרט נישט גענוג ענערגיש דעם קאמף געגען דער ארבייטסלאזיגקייט.

אזא רעזאלוציע וועט אונטערשטיצט ווערען נישט נאר פון די קאנסערוואטארען נאר אויך דורך די אפאזיציאנעלע גרופען אין דער ארבייטער־פארטיי גופא, וועלכע ווערען אנגעפיהרט דורך די ווידערשפעניגע מאסלי און מעקסטאן.

ווע זאזא וואטום זאל אנגענומען ווערען, וואלט דאס בעדייט דימיסיע פון דער רעגירונג אדער נייע וואהלען, און נייע וואהלען וואלטען לויט דער מיינונג פון די פיהרער פון דער ארבייטער־פארטיי ביי די בעדינגונגען פון שרעקליכער ארבייטסלאזיגקייט, וואס וואקסט פון טאג צו טאג, בעדייט פאליטישען זעלבסטמארד פון דער פארטיי. דעריבער האט מאקדאנאלד ארויסגעלאזט דעם לאזונג: געהן אויף הנחות לגבי די ליבעראלען און בעמיהען זיך, אז אויף וועלכען עס איז אופן זאל צושטאנדקומען א קאאליציע צווישען דער ארבייטער־פארטיי און די ליבעראלען.

די ליבעראלען, וועלכע האבען שוין פון לאנג געטרוימט וועגען שפילען די ראלע פון א דעצידירענדען פאקטאר צווישען די קאנסערוואטארען און די ארבייטער, האבען אויסגעצייכענט אויסגענוצט די לאגע און האבען ארויסגעשטעלט זעהר שווערע בעדינגונגען, לאיד דזשארדזש, דער גרויסער מייסטער פון פאליטישע קאמבינאציעס, האט אפילו פארגעלעגט צו שאפען א קאאליציע־קאבינעט מיט הענדערסאן'ען בראש און מיט זיין אייגענעם אנטייל, וואס אנבעלאנגט מאקדאנאלד'ן, איז איהם פארגעלעגט געווארען דער פאסטען פון וויצע־קעניג אין אינדיען. ווי מאדנע דאס קען נישט אויסזעהן, נאר מאקדאנאלד איז דערויף איינגעגאנגען, און זיין קאנדידאטור איז ערנסט בעטראכט געווארען אין די קרייזען פון דער ענגליש־אינדישער קאנפערענץ. אבער דאס שפיל האבען ארונטערגעריסען די קאנסערוואטארען, וועלכע האבען נישט נאר פערפיהרט א הארטנעקיגע קאמפאניע אין ענגלאנד גופא געגען דער קאנדידאטור פון ארבייטער פרעמיער אויפ'ן אינדישען טראן, נאר זיי האבען אנגערייצט אויף מאקדאנאלד'ן די איינפלוסרייכע אינדישע מוסולמענער, וועלכע האבען מורא געקראגען, אז מאקדאנאלד וועט זיך שטעלען אויף דער זייט פון די אינדוסען.

אין רעזולטאט איז מאקדאנאלד'ס קאנדידאטור דורכגעפאלען, און די רעגירונג האט, כדי צו געווינען די סימפאטיע פון די ליבעראלען, געשיקט קיין אינדיען אלס וויצע־קעניג דעם אלטען און פאליטיש פארבלאזען גענעראל־גובערנאטאר פון קאנאדע, דעם לארד ווילינגטאן.

נאר אויב דער געדאנק וועגען א קאאליציע־רעגירונג איז ביים הייטיגען טאג אפגעלאזט געווארן, ווערן אבער דאך ווייטער געפיהרט די אונטערהאנדלונגען וועגען א בלאק פון די ביידע פארטייען.

דאס איצטיגע סיסטעם, וואס איז אויסגערעכענט אויף צוויי פארטייען, איז זעהר נישט בעקוועם פאר די ליבעראלען, וועלכע וואלטען ביי א סיסטעם פון פראפארציאנעלע וואהלען געהאט דאפעלט מעהר מאנדאטען, ווי זיי האבען בעקומען אין דער ווירקליכקייט. אבער אויף א פראפארציאנעל וואהל־סיסטעם, וואס עס פערלאנגען די ליבעראלען, וויל די ארבייטער־פארטיי נישט איינגעהען, ווייל אזא שארפע ענדערונג פון דער געזעצגעבונג קאן פאר איהר זיין אומגינסטיג. מאקדאנאלד האט אריינגעטראגען אנ'אנדער געזעץ־פראיעקט, לויט וועלכען ווי איינמאנדאטענקרייזען וועלען בלייבען, אבער די דעפוטאטען וועלען געוועהלט ווערען נישט דורך א רעלאטיווער, נאר דורך אנ'אבסאלוטער מעהרהייט שטימען. די ליבעראלען זענען דערויף איינגעגאנגען, אבער דאך איז נישט בעשטימט, צי דעם בלאק וועט געלינגען צו שאפען. א טייל פון די ליבעראלען מיט סיימאנען בראש זענען געגען א קאאליציע מיט די ליבעראלען און זענען מעהר גענייגט צו געהען מיט די קאנסערוואטארען.

פון דער אנדערער זייט ווערט נישט אפגעשוואכט די טעטיגקייט פון די אפאזיציאנעלע עלעמענטען אין דער ארבייטער־פארטיי, פערקעהרט, זי ווערט נאך שטארקער און כדי צו געווינען די סימפאטיעס פון די לינקע עלעמענטען, האט מאקדאנאלד אריינגעטראגען א געזעץ־פראיעקט וועגען די פראפעסיאנעלע פעראיינען, דער דאזיגער געזעץ־פראיעקט וועט זיכער ארויסרופען דעם הארטנעקיגסטען ווידערשטאנד מצד די קאנסערוואטארען. מ'דארף זיך דערמאנען, אז נאך דעם פערשפילטען שטרייק אין יאהר 1926 האבען די קאנסערוואטארען דורכגעפיהרט אין פארלאמענט א געזעץ, לויט וועלכען עס איז נישט ערלויבט די פראפעסיאנעלע פעראיינען איינצוארדנען מאניפעסטאציע־שטרייקען, וואס דריקען אויס סאלידאריטעט מיט'ן פראפעסיאנעלען פעראיין, וואס געפינט זיך מאמענטאל אין קאמף, די מיטגלידער פון פראפעסיאנעלען פעראיין פון מלוכה־ארבייטער טארען נישט געהערען צו דער אלגעמיינער צענטראלע פון די פראפעסיאנעלע פעראיינען. די פראפ. פעראיינען איז פערווערט צו זאמלען ביי זייערע מיטגלידער געלד אויף פאליטישע צוועקען. דער נייער פראיעקט פון מאקדאנאלד'ן שטעלט צוריק אויף דעם מצב, וואס איז געווען פאר דעם געזעץ פון די קאנסערוו[illegible]טען, און ער וועט ענערגיש בעקעמפט ווערען דורך די לעצטע סיי אין פארלאמענט, סיי אין לארדע־הויז. כדי דעם פראיעקט דורכצופיהרען, וועט די לייבאר־פארטיי זיך נויטיגען אין דער אונטערשטיצונג פון די ליבעראלען, דער פראיעקט שטארקט אבער די פאזיציע פון דער לייבאר־רעגירונג אין די פראפעסיאנעלע פעראיינען.

ארום די דע־מאהנטע געזעץ־פראיעקטען וועט פארקומען א העפטיגער קאמף צווישען דער ארבייטער־רעגירונג און די קאנסערוואטיסטען און דעם רעכטען פליגעל פון דער ליבעראלער פארטיי, און מ'דארף ערווארטען, אז די פארשטעהענדע יאנואר־סעסיע פון ענגלישען פארלאמענט וועט זיין זעהר א שטורמישע.

פ. ב.

ריזיגע אפערע אין דער ניו־יארקער זיטען־פאליציי

אויף א שענדליכען אופן שאנטאזשירט פרויען און מיידלעך

אין דער אפערע זענען פערמישט פראקורארען, אדוואקאטען און אפילו ריכטער

(קארעספאנדענץ פון ניו־יארק)

אין אמעריקא איז מען געוואוינט צו כל־מיני אויסטערלישע און גראנדיעזע סקאנדאלען, אבער די אפערע, וואס האט זיך דארט איצט אפגעשפילט און וואס וועט געפינען איהר ענדע אין א קאלאסאלען פראצעס, האט נישט איהר גלייכען אין דער געשיכטע פון די גרעסטע אוואנטורעס, נישט עמיץ אנדערש, ווי די זיטען־פאליציי אין ניו־יארק, איהרע אגענטען, א רייה אדוואקאטען און אפילו עטליכע פראקורארען האבען אין משך פון יאהרען זיך ערלויבט צו שאנטאזשירען אונשולדיגע פרויען און מיידלעך, ציהענדיג דערפון גרויסע פערדינסטען. די גאנצע אפערע איז אזוי סקאנדאלעז, אז זי וועקט ערשטוינונג און גרויל.

געגען צוויי פראקורארען, צוועלף אדוואקאטען און עטליכע בעאמטע איז צוגעגרייט א בעשולדיגונג אין נעהמען כאבאר; עטליכע צעהנדליג פאליציאנטען און פיל עדות ווערען בעשולדיגט אין פאלש עדות־זאגען; 28 פאליציאנטען ווערען בעשולדיגט אין פערגוואלדיגונג. עטליכע און צוואנציג אדוואקאטען, געגען וועלכע עס איז פערהאן א בעגרינדעטער פערדאכט, אז זיי זענען פערמישט אין דער אפערע, זענען שוין אויסגעשלאסען געווארען פון דער אדוואקאטען־קאמער.

די עקעלהאפטע מעשים וואלטען אנגעגאנגען נאך זעהר לאנג אהן מניעות, ווען נישט די מסירה פון געוועזענעם אגענט פון דער זיטען־פאליציי אקונא, וועלכער איז בעקאנט אין דער אמעריקאנער אונטערוועלט אונטער דעם נאמען „טשילי". דער דאזיגער מאן האט שוין אין זיין לעבען דורכגעמאכט די פערשידענסטע פראפעסיעס: ער איז געווען א קעלנער, א פריזיער, א קוכער, און ענדליך האט ער געפונען פאר זיך א פאסיגע שטעלע אין דער ניו־יארקער זיטען־פאליציי. אבער אין א שעהנעם העלען טאג האט ער זיך אפגעזאגט ווייטער מיטצוארבייטען. ס'איז דעריבער בעשלאסען געווארען איהם אונשעדליך צו מאכען, מען האט אויסגעזוכט אויף איהם עפעס אנ'אלטען חטא און מ'האט איהם פערמשפט אויף א יאהר שווערע תפיסה.

אפזיצענדיג די שטראף, איז אקונא באלד פון טורמע אוועק צום אויספארשונגס־ריכטער און האט איהם איבערגעגעבען אלצדינג, וואס ער האט געהאט אויפ'ן הארץ און אין זכרון. דאס, וואס אקונא האט דערצעהלט, האט אויסגעוויזען אזוי אונגלויבליך און פאנטאסטיש, אז לכתחילה, האט מען דעם דענונציאנט געהאלטען פאר א גייסטיג קראנקען. ערשט די קאנפראנטאציע מיט עטליכע מיידלעך, וועמענס נעמען ער האט אנגערופען בעת דעם פערהער, האט בעוויזען, אז ער ווייס, וואס ער רעדט, אקונא אליין האט בעארבייט פאר דער זיטען־פאליציי העכער הונדערט פאלען און האט דערפאר בעקומען בעצאהלט פון קאפ. אין 29 פאלען איז געלונגען דורך אונטערווארפען פאלשע דאלאר־באנקנאטען אין די וואוינונגען פון די קרבנות צו בעקומען, בעווייזען פון פראסטיטוציע; אין 57 פאלען האט מען פראוואצירט דאס ארעסטירען פון גאנץ אונשולדיגע, פולקאם אנשטענדיגע פרויען. פון זיי איז 17 געלונגען צו בעווייזען אין געריכט זייער אונשולדיגקייט, די איבריגע 40 האבען בעקומען טורמע, אדער זיי זענען איינגעזעצט געווארען אין אנ'אנשטאלט פאר פערדארבענע פרויען.

ביז איצט האט מען אויסגעהערט 15 פון די אומגליקליכע קרבנות. כאראקטעריסטיש איז דער פאל מיט א געוויסער מערי פ., וועלכע האט געוואוינט צוזאמען מיט איהרס א קוזינע. איינמאל איז צו דעם יונגען מיידעל געקומען אקונא און האט געזאגט: „ס'האט מיך אהערגעשיקט דזשעק, איך זאל זיך מיט אייך בעקענען". ביידע פרויען, נישט וויסענדיג אין וואס עס האנדעלט זיך, האבען איהם נישט געוואלט אריינלאזען אין ישוב. אקונא'ן איז נישט געלונגען אונטערצוווארפען די פאלשע באנקנאטען, וואס ווען מען געפינט זיי וואלט עס געווען פאר דער פאליציי א פרעטעקסט צו מאכען א רעוויזיע, צו ארעסטירען די לאקאטארקעס און צו פערנאטירען זיי אלס פראסטיטוטקעס. אבער צוהילף אקונא'ן זענען געקומען די דעטעקטיווען פון דער זיטען־פאליציי. זיי זענען אריינגעדרונגען אין דער וואוינונג און האבען די מיידלעך ארעסטירט. אין קאמיסאריאט האט זיך באלד געפונען אנ'אדוואקאט און א פאליציאנט, וועלכע האבען אפגעפיהרט די ארעסטירטע אהיים און האבען ביי זיי צוגענומען זייער קאסע־ביכעל אויף אפגעשפארטע 575 דאלאר. דער אדוואקאט האט פערלאנגט 500 דאלאר פאר פערטיידיגונג און פאר אינטערווענץ ביים פראקוראר, דער אגענט 75 דאלאר פאר זיין ראלע אלס עדות. דעם צווייטען טאג האט מען די מיידלעך אין געריכט בעפרייט. דאס איז איינער פון די 82 פאלען, ווען דער אגענט האט זיך געטיילט מיט דעם אדוואקאט מיט'ן געלד, וואס איז געקומען פון שאנטאזש.

א צווייטער פאל, וועלכער בעווייזט ווי פרעציז די באנדע האט געארבייט, איז די אפערע אויך מיט צוויי קוזינקעס, וויניפרעד ג. און מארדזשארי וו. ביידע האט מען פערנארט אין דער וואוינונג פון א געוויסען יובילער, וואו זיי האבען איבערגעלאזט א זייגערל צו פערריכטען. דער יובילער האט געוואוינט איבער זיין וואוינונג און ער האט זיי פערנארט צו זיך אונטער דעם אויסרייד, אז דאס געוועלב איז צייטווייליג געשלאסען. מיט דער הילף פון א בעקאנטען האט ער די מיידלעך אזוי לאנג פערהאלטען אין א געשפרעך וועגען זייגערל, ביז עס איז געקומען א קונא און זיינע מענשען. דאן איז דער יובילער אריינגעקומען אין א פיזשאמע אין צימער אריין, האט אריינגעלאזט זעקס דעטעקטיווען, וועלכע האבען די מיידלעך אזוי לאנג געשלאגען, ביז זיי האבען אוועקגעגעבען דאס גאנצע געלד, וואס זיי האבען ביי זיך געהאט, און דאן האט מען זיי אין אנ'אויטא אפגעפיהרט אין פאליציי אריין. אויפ'ן וועג האבען די דעטעקטיווען די מיידלעך פערגוואלדיגט, דראהענדיג זיי צו דערשיסען. אין פאליציי־געריכט האט דער ריכטער, א פרוי, דזשען מאריס אנערקענט די מיידלעך פאר שולדיג. די דאזיגע ריכטערין האט געשפילט זעהר א פערדעכטיגע ראלע. עס ווייזט זיך ארויס, אז זי האט פערמשפט זעהר פיל פרויען, און ס'איז פערהאן א שטארקער פערדאכט, אז זי אליין געהערט צו דער באנדע שאנטאזשיסטען.

עס זענען געווען אויך פאלען, ווען א קונא און זיינע קאלעגען האבען זיך אריינגעריסען ביי־נאכט אין די וואוינונגען פון שלאפענדיגע, פולקאם אונשולדיגע פרויען און האבען זיי פערגוואלדיגט און דאן אפגעפיהרט אין דער פאליציי. אויף וויפיל עס פלעגט זיך ארויסווייזען, אז די פרויען האבען נישט גענוג געלד זיך אויסצוקויפען, פלעגען זיי אהן קיין שום פארדאן פערמשפט ווערען.

ווען מען נעהמט אין אכט, אז א קונא איז געווען בלויז איינער פון די שפיאנען, וואס האבען געצויגען דאס בלוט פון זייערע קרבנות, איז לייכט זיך פארצושטעלען, ווי גרויס די [illegible]ערע איז און וואס פארא ברייטע קרייזען זי נעהמט ארום. ווען מ'האט אקונא'ן אפגעפיהרט אין טורמע, האט איהם דער פאליציי־פרעזידענט געמוזט געבען א ספעציעלע וואך, ווייל מ'האט מורא געהאט, אז דער אויפגערעגטער המון וועט איהם אויפ'ן וועג צורייסען אויף שטיקער.

נאך געשיקטער האט געארבייט אנ'אנדער שפיצעל פון דער זיטען־פאליציי, וועלכער פלעגט צושטעלען קרבנות פאר אויסוואורפען, וואס זוכען לייכטע און גוטע פערדינסטען. ער איז אין די קרייזען פון דער אונטערוועלט בעקאנט אונטער דעם נאמען „די טויב". איהם און נאך עטליכע קאלעגען זיינע, וועלכע האבען געארבייט אונטער פערשידענע פסעוודאנימען, איז געלונגען צו אנטלויפען און זיך אזוי קונציג אויסצובעהאלטען, אז ס'איז נישט געלונגען זיי צו כאפען. דער גרעסטער טייל פון די אויסוואורפען האבען געמאכט פערמעגענס פון זייער געשעפט, זיי בעזיצען לוקסוס־אויטאמאבילען, אייגענע ווילעס א. א. וו. איינער פון די שפיצלען, וואס זיין ספעציאליטעט איז געווען צו פערנארען רייכע דאמען פון דער געזעלשאפט, האט פערשפילט קאלאסאלע סומען אין קאזינאס און אויף פערד־געיעגען.

די אמעריקאנער פרעסע שרייבט וועגען דער אפערע מיט דער גרעסטער אויפרעגונג. א גרויל נעהמט ארום, שרייבען די בלעטער, ווען מ'טראכט, אז געהיימנישפולע און פערברעכערישע מאפיעס זענען שטארקער און מעכטיגער פאר די רעגירונגס־ארגאנען. דאס געזעץ איז געגען זיי אונמעכטיג, ווי דאס איז צו זעהען פון דער איצטיגער ד[illegible]יגער אפערע אין דער זיטען־פאליציי, אדער ווי ס'איז געווען דער פאל אין דער מעשה סאקא און וואנזעטי. ס'איז צו בעוואונדערען, שרייבט איין בלאט, וואס ביי אזעלכע בעדינגונגען זענען נאך נישט איינגעפאלען די צעהן ריזיגע קאלאנעס, וועלכע שפארען אונטער דעם ניו־יארקער פאלאץ פון גערעכטיגקייט, בעגראבענדיג דעם גאנצען בנין, אונטער וועמעס דאך עס זענען אפגעטון געווארען אזוי פיל עוולות.

א. ב.

לאָדז, 2 יאַנואַר 1931

נייער פאָלקסבלאַט

לאָדז, 2 יאַנואַר 1931

ווי אַלט איז די ערד?

פון **צביון**

ווי אַלט איז די ערד?

עס איז אַן׳אַלטע פראַגע, ווייל עס איז פונקט אַזוי שווער אויסצוגעפינען דעם עלטער פון דער ערד, ווי דעם עלטער פון אַ פרוי.

צו דעם קרעדיט פון דער ערד דאַרף געזאָגט ווערען, אַז זי אַליין לייקענט נישט איהרע יאָהרען און זי זוכט נישט צו מאַכען דעם איינדרוק, אַז זי איז יונגער; אַדער, וואָס איז דער אונטערשיד, אַז מען קען דאָך נישט דערגעהן ווי אַלט זי איז.

און זאָלען די פרויען נישט מיינען, אַז איך בין אויסען זיי צו בערעדען, ווארום זיי צעהלען נישט זייערע יאָהרען אַזוי פינקטליך, ווי זיי צעהלען געלד. ערשטענס, זענען די פרויען אין דעם נישט קיין אויסנאַהם; אויך מענער, אין אַ גאַנץ היפשע צאָהל פון זיי, זענען נישט שטארק מקפיד צו צעהלען פינקטליך זייערע יאָהרען; צווייטענס, זעה איך אין דעם קיין שום אומרעכט נישט; מען טאָר נישט גנב׳ענען יענעמ׳ס, אָבער פון זיך אַליין מעג מען.

אַמאָל האָב איך געמיינט, ווי אַ סך אַנדערע, אַז בלויז פרויען האָבען די שוואַכקייט זיך צו בעגנב׳ענען אין יאָהרען; אָבער אין דער צייט פון דער מלחמה האָב איך אויסגעפונען, אַז עס איז נישט בלויז אַ ווייבערשע שוואַכקייט, נאָר אַן׳אַלגעמיין־מענשליכע.

אין דער צייט פון אַ מלחמה ווען מען האָט אָנגעפאַנגען רעקורטירען רעזערוויסטען פלעגען אין די רעדאַקציעס קומען צוטומעלטע און צושראָקענע מענשען פרעגען עצות, ווי אַזוי זיי קענען זיך בעפרייען פון געהען אין מלחמה. און די מייסטע עצה־פרעגער האָבען געהאַט איין זאַך צו דערצעהלען; געזעצליך דאַרפען זיי אין מלחמה נישט געהן, ווייל זיי זענען שוין אַריבער די יאָהרען, נאָר אין זייערע בירגער־פאַפירען. אָדער אין זייערע חתונה־פאַפירען זענען זיי פערשריבען מיט עטליכע יאָהר יונגער.

און איך האָב זיך דאַן דערוואוסט, אַז מאַנכע בעגנוגענען זיך נישט מיט איין מאָל בעגנב׳ענען די יאָהרען, נאָר זיי טוען עטליכע מאָל, און דער עיקר, ווען מען דאַרף חתונה האָבען. ווארים נישט בלויז ווילען די מענער האָבען יונגערע פרויען, נאָר אויך די פרויען ווילען האָבען יונגערע מענער. איך וויל דאָ נישט אורטיילען, ווער וועמען עס נאַרט אָפּ לייכטער; איך וויל נאָר זאָגען, אַז מאַכען אַ טעות אין צעהלען די יאָהרען, איז נישט בלויז אַ ווייבערשע שוואַכקייט, נאָר אַז אויך אַ סך מענער ליידען דערפון, משמעות, אַז מענשען פיהלען זיך בעסער, ווען זיי גלויבען, אַז מען מיינט, אַז זיי זענען יונגער. און עס קען זיין, אַז מיט דער צייט רעדען זיי זיך טאַקע אליין איין, אַז זיי זענען יונגער.

נאָר אייגענטליך האָט דער גאַנצער ענין קיין שייכות נישט צו דער פראַגע, ווי אַלט די ערד איז. די ערד האָט גאָרנישט צו געווינען און גאָרנישט צו פערלירען, אויב מען וועט זאָגען וועגען איהר, אַז זי איז יונגער אָדער עלטער. און איך דאַרף אויסזאָגען דעם אמת, אַז מיך אַליין אינטערעסירט אַ סך מעהר מיינע אייגענע יאָהרען, ווי די יאָהרען פון דער ערד. און ווי אַלט איך בין, ווייס איך גאַנץ גוט — הגם נישט גענוי אויפ׳ן טאָג. עס איז גראָד פערלאָרען געוואָרען דער מחזור, וואָס אויף זיין פאָדערבלאַט איז פערשריבען געוואָרען דער טאָג, ווען איך בין געבאָרען געוואָרען און איך ווייס ביז׳ן היינטיגען טאָג נישט גענוי, אין וועלכען טאָג פון חודש מיין געבורטסטאָג איז, צוליב דעם האָב איך טאַקע ביז היינט נישט געקענט פייערען וועלכען עס איז יובילעאום פון מיינע יאָהרען.

נאָר וועגען מיין געבורטסטאָג קען איך נישט מאַכען קיין וויסענשאַפטליכע אויספאָרשונג, בעת וועגען דעם געבורטסטאָג פון דער ערד האָט מען שוין געמאַכט אַ סך וויסענשאַפטליכע אויספאָרשונגען.

ווי אַלט איז, אַלזאָ, די ערד?

עס האַנדעלט זיך נישט וועגען אַ יובילעאום אָדער אַ באַנקעט פאַר דער ערד. עס זענען פערהאַן גענוג, וואָס נויטיגען זיך אין אַ יובילעאום, אָדער אַ באַנקעט, אַ סך מעהר ווי די ערד. נאָר עס איז דאָך זיכער אינטערעסאַנט זיך צו דערוויסען, וויפיל יאָהר אונזער מוטער ערד טראָגט אויף איהרע פלייצעס. ווענינסטענס, איז מיר געווען אינטערעסאַנט די טעג דורכצולייענען וועגען דער פראַגע אַ גאַנץ אויספיהרליכע אָפּהאַנדלונג.

עס איז אמת, אַז איך דאַרף נישט דענקען, אַז דאָס, וואָס איז מיר אינטערעסאַנט, איז אויך אינטערעסאַנט פאַר אַנדערע, איך האָב שוין זיך מעהרערע מאָל איבערצייגט, אַז זאַכען, וואָס זענען מיר גאַנץ בעזונדערס אינטערעסאַנט, זענען גאָר נישט אינטערעסאַנט פאַר אַנדערע; און פונקט אַזוי — פערקעהרט. איך, למשל, לייען גאַנץ זעלטען אין די צייטונגען דאָס וואָס מען רופט אינטערעסאַנטע נייעס, מיך אינטערעסירט, למשל, גאָר נישט צו לייענען אין אַ צייטונג, אַז אַ פרוי, וועלכע איך קען נישט, האָט חתונה געהאַט מיט דריי מענער; אָדער, אַז ערגעץ אַ מאַנסביל, וואָס איך האָב קיינמאָל זיין נאָמען נישט געהערט, האָט זיך פערליבט אין זיין שוויגער און איז מיט איהר ענטלאָפען.

נאָר איך קען סיי ווי סיי נישט אויסגעפינען, וואָס עס איז אינטערעסאַנט פאַר אַלעמען, נעם איך זיך דעריבער דאָס רעכט צו שרייבען, וואָס עס איז מיר אינטערעסאַנט.

פאַר פרומע, גלויביגע יודען איז די פראַגע וועגען דער אַלטקייט פון דער ערד אַ גאַנץ איבעריגע. מען גיט אַ קוק אין לוח און מען ווייסט עס. די ערד איז בעשאַפען געוואָרען, לויט ווי דער לוח זאָגט, מיט פינף טויזענד זעקס הונדערט און ניינציג יאָהר צוריק (ה׳תר״ץ). נאָר אַזוי ווי עס איז נאָך אויך פערהאַן אַ ביסעל נישט קיין פרומע און נישט קיין גלויביגע יודען, וואָס צווייפלען אין דער וויסענשאַפט פון לוח, מוז מען זוכען אַנדערע קוועלען, פון וועלכע מען קען דערגעהן ווי אַלט די ערד איז.

די נייעסטע אויסרעכענונג וועגען דעם עלטער פון דער ערד האָט געמאַכט פראָפעסאָר קאָוואַריק, פון דער יעיל אוניווערסיטעט, און לויט זיין חשבון איז די ערד, ווענינסטענס, 1 ביליאָן און 852 מיליאָן יאָהר אַלט, עס הייסט, אַז זי קען זיין אַ רעכט ביסעל עלטער ווי ידי אָנגעגעבענע ציפער, אָבער נישט יונגער.

פראָפעסאָר ראָטהערפאָרד פון ענגלאַנד, ווידער, האָט אויסגערעכענט, אַז די ערד קען נישט זיין עלטער ווי 3 ביליאָן און 400 מיליאָן יאָהר. עס הייסט, אַלזאָ, אַז די ערד איז נישט יונגער פון איין ביליאָן מיט 852 מיליאָן יאָהר און נישט עלטער פון דריי ביליאָן און 400 מיליאָן יאָהר.

ווי איהר זעהט, האַנדעלט עס זיך בלויז וועגען אַ קלייניגקייט, וואָס מען קען גענוי נישט וויסען — עס איז איין ביליאָן מיט 548 מיליאָן יאָהר, דער אונטערשיד צווישען דעם מינימום עלטער פון אַ ביליאָן מיט 852 מיליאָן יאָהר, וואָס פראָפעסאָר קאָוואַריק גיט אָן, און דער מאַקסימום עלטער פון דריי ביליאָן מיט 400 מיליאָן יאָהר, וואָס פראָפעסאָר ראָטהערפאָרד גיט אָן.

נאָך איינער דאַרף זיך מאַכען אַ פאָרשטעלונג וואָס אַ ביליאָן איז.

לאָמיר אָננעמען, אַז איהר זייט געגאַנגען אין גאַס און האָט געפונען אַ ביליאָן איינציגע דאָלאַרס. איך ווייס נישט ווי אַזוי דאָס קען פּאַסירען, אָבער אויף דעם האָט דאָך אַ מענש פאַנטאַזיע. עס איז נאַטירליך, אַז ווען איהר געפינט אַזאַ באַרג געלד, וועט איהר ווילען דאָס איבערצעהלען. שטעלט אייך פאָר, אַז איהר זייט אַ שנעלער צעהלער און איהר קענט צעהלען ביז 25 טויזענד אין אַ שטונדע. דאָס איז מעהר ווי 400 אין אַ מינוט. ווען איהר וועט צעהלען אַכט שטונדען אַ טאָג, — דאָס איז איצט זעהר אַ לאַנגער אַרבייטס־טאָג, בעזונדערס פאַר צעהלען געלד, — וועט איהר אין אַ טאָג אָפּצעהלען 200 טויזענד דאָלאַר; אין אַ וואָך וועט איהר, אויף אַזאַ אופן, אָפּצעהלען אַ מיליאָן, — מעהר ווי פינף טעג אַ וואָך טאָר מען נישט אַרבייטען, — און אין אַ יאָהר וועט איהר אָפּצעהלען 50 מיליאָן. איהר וועט, ווענינסטענס, דאָך בעדאַרפען צוויי וואָכען אורלויב. און אַזוי ווי אַ ביליאָן איז טויזענד מיליאָן, וועט אייך אויף אַזאַ אופן אויסקומען צו צעהלען נישט ווייניגער ווי 20 יאָהר ביז איהר וועט פאַרטיג ווערען.

ווי איהר זעהט, לוינט זיך נישט צו געפינען אַזוי פיל איינצעלנע דאָלאַרס, ווען מען איז שוין אפילו זעהר אַ שנעלער צעהלער. אָבער דאָס איז נישט שייך צום ענין. עס איז בלויז צו האָבען אַ פאָרשטעלונג, וואָס אַ ביליאָן מיינט.

נאָר אויף וואָס פאַר אַ גרונד האָבען עס די פראָפעסאָרען זייערע רעכענונגען געמאַכט? פאַר דעם צוועק זענען פערהאַן אייניגע מעטאָדען. איין מעטאָדע איז, צו מעסטען דעם זאַמדיגען און בלאָטיגען אָפּזאַץ אין די ימים, וואָס דער רעגען וואַשט כסדר אַראָפּ פון דער ערד אין די טייכען און וואָס זיי טראָגען עס אַוועק אין די ימים. עס איז אויסגערעכענט געוואָרען, אַז אין צפון־אַמעריקע קלייבט זיך אָט דער בלאָטע אָפּזאַץ אָן אַ פוס די טיף אין 8 טויזענד 600 יאָהר. אין ענגלאַנד געהט עס שנעלער; דאָרט קלייבט זיך אָן אַ פוס טיף בלאָטע אויפ׳ן גרונד פון ים אין 3 טויזענד יאָהר. ווען מען נעמט, דעריבער, אַ דורכשניטס־ציפער און מען מעסט די טיפקייט פון דעם אָנגעקליבענעם בלאָטע־אָפּזאַץ אויפ׳ן גרונד פון די ימים, קען מען אויסרעכענען, ווי אַלט די ערד איז.

אַ צווייטע מעטאָדע איז, אויסצורעכענען די יאָהרען פון דער ערד דורך די ראַדיאָ־אַקטיוויטעט פון געוויסע כעמישע עלעמענטען אין דער נאַטור, ווי ראַדיום, אוראַניום, אָדער טהאָריום. דאָס זענען עלעמענטען, וואָס זייערע אַטאָמען פאַלען זיך פונאַנדער און פערוואַנדלען זיך אין אַטאָמען פון אַנדערע עלעמענטען. די דאָזיגע פונאַנדערפאַלונג פון די אַטאָמען קומט פאָר דורך אויסשטראַהלונג. די אַטאָמען פון אָט די עלעמענטען, וואָס שטראַהלען אויס, ווערען לייכטער און ווערען, דעריבער, פערוואַנדעלט אין אַטאָמען פון אַנדערע עלעמענטען, מיט אַנדערע כעמישע אייגענשאַפטען. די אַטאָמען פון איין אונץ אוראַניום, צום ביישפיל, פאַלען זיך פונאַנדער און זיי פערוואַנדלען זיך אין 8653 צעהן־טויזענטעל אונץ בליי און 1345 צעהן־טויזענטעל אונץ העליום־גאַז. דער רעשט געהט פערלאָרען אין דער אויסשטראַהלונג. איצט דאַרף מען בלויז וויסען, ווי לאַנג עס דויערט אָט די אויסשטראַהלונג, אָדער די אַטאָמען־פונאַנדערפאַלונג פון די דערמאָנטע עלעמענטען און ווען מען ווייסט וויפיל אוראַניום עס איז פערוואַנדעלט געוואָרען אין בליי, קען מען אויך אויסרעכענען ווי אַלט די ערד איז.

נאָר איך האָב דאָ נישט בדעה אויסצולערנען וועמען עס איז, ווי צו בערעכענען ווי אַלט די ערד איז. איך האָב בלויז געוואָלט אָנווייזען, אַז עס זענען פערהאַן וועגען און מיטלען, ווי אַזוי עס צו בערעכענען און אַז מענשען מיט גרויסע פעהיגקייטען פערברענגען יאָהרען אין שווערער קאָפּ־אַרבייט די רעכענונגען צו מאַכען.

פאַר וועלכען צוועק טוען זיי עס? קיין מאַטעריעלע רעזולטאַטען קענען זיי דערפון נישט האָבען. זיי וועלען גאָר נישט האָבען דערפון, ווען זיי וועלען אויסגעפינען, אַז די ערד איז מיט אַ ביליאָן יאָהר עלטער, אָדער יונגער. זיי טוען עס אייגענטליך פון זייער ליבע צו דער וויסענשאַפט, פון זייער דראַנג צו פאָרשען און צו וויסען.

געלד און אייגען־נוץ איז קיין מאָל נישט געווען די טרייב־קראַפט פון פאָרשען און ענטדעקען. מענשען האָבען געפאָרשט און געזוכט צו מאַכען ענטדעקונגען, ווען זיי האָבען אַפילו דערפון מאַטעריעל געליטען.

דער מענש איז, ווי איהר זעהט, בטבע גאָר נישט אַזאַ שלעכטע בעשעפעניש. אין אַ בעסערע געזעלשאַפטליכע אָרדנונג וואָלט דער מענש זיין גאָר אַ פיינע בעשעפעניש.

שלום אש

אַ וואָרט צו זיין 50־יעהריגען יובילעאום

פון **י. י. סיגאַל**

שלום אש שוין אַ פופציג יאָהריגער — אָט דער אין שאַפען יונגסטער צווישען אַלע יודישע שרייבער, דער פראָדוקטיווסטער און פול־בלוטיגסטער. דער דאָזיגער בולט׳ער ציפער: 50, וואָס טרעט אַרויס אויפ׳ן בלאַט פון שלום אַש פון דער מאָדערנער יודישער ליטעראַטור, ווייזט, אַז זי, די ליטעראַטור, איז שוין נישט מעהר אַזאַ יונגע ווי מיר זענען געוואוינט געוואָרען צו טראַכטען וועגען איהר. נאָך די קלאַסיקער מענדעלי, שלום עליכם און פרץ, איז שלום אש געקומען מיט אַ נייעם [illegible]ליכען צוזאָג און אָנזאָג, פון רייזענען און נאָמבערגן מיט וועלכע אש איז געקומען ווי מיט אַ „גרופע", האָט זיך געפיהלט עפּעס אַ פערבינדונג מיט דער פריהערדיגער ליטעראַטור. נישט אַזוי דירעקט, אָבער אין די טיפען און אין דער אויסגעשטאַלטונג פון יענע סכומען לעבען אונטער דער קינסטלערישער האַנט פון די דאָזיגע צוויי שרייבער, האָט זיך געשפירט אַ געוויסע גאַנצקייט און סאָלידקייט, אַ בעשטימטער געדאַנקענגאַנג, אַ ליניע פון אַ זיך־אויסקריסטאַליזירענדיגער סאָציאַלער אידעע און אידעאַל. אַז מען וועט טיפער און ווייטער זוכען, וועט מען געפינען שייכות׳ן פון רייזענען מיט נאָמבערג׳ן: וועט מען קאָנען פערבינדען א וועג פון די דאָזיגע צוויי נאָכקלאַסישע „מאָדערניסטען" צום ברייטען שליאַך פון די קלאַסיקער.

אש, אָבער, כאָטש בעל מחשבות שטעלט איהם אוועק ווי „אַן׳אייניקעל דעם זיידען", מענדעלי׳ן, האָט מיט זיך פאָרגעשטעלט אַן׳איינגאַנצען נייע דערשיינונג אין דער יונגער ליטעראַטור. מיט איהם איז די נייע מאָדערנע ליטעראַטור יונגער און נייער געוואָרען. מען וואָלט געקאָנט איינטיילען ביי אונז צוויי אָנהויבען פון מאָדערנעם שאַפען אינ׳ם יודישען וואָרט. דער ערשטער אָנהויב איז געמאַכט געוואָרען פון שלום יעקב אַבראַמאָוויטש, און דער צווייטער פון שלום אַש. נאָך אַבראַמאָוויטש־מענדעלי, זענען נאָכגעקומען אַזעלכע גאונים־שרייבער ווי שלום עליכם, פרץ, ווייסענבערג און נאָך אייניגע. נאָך שלום אש׳ן — די גאַנצע מאָדערנע יונגע ליטעראַטור, אָנהויבענדיג פון דוד בערגעלסאָן ביז די „יונגע" אין אַמעריקע און די יונגסטע פון ביידע זייטען ים. און — אפשר טאָר מען גאָר נישט מאַכען אַזעלכע איינטיילונגען, ווייל, אייגענטליך איז יעדער וויכטיגער און בעדייטענדיגער קינסטלער אין אַ ליטעראַטור אַ נייער אָנהויב. און אַזאַ אָנהויב איז געווען שלום אש.

שלום אש האָט זיך צוואַקסען ווי אַ שטאַרקער ברייטער בוים אין דער ליטעראַטור. איך האָב אָפּט דאָס געפיהל, אין מינוטען, ווען אונז בעפאַלט אַ יאוש, אַ צווייפלונג, אַן׳ענגשאַפט, ווען מיר טראַכטען זיך אַריין אין דער לאַגע פון דעם יודישער שרייבער און דער גאַנצער יודישער ליטעראַטור אין אונזערע טעג; אין מינוטען ווען מען דערשפירט דעם עלענד פון באָדענלאָזיגקייט און סביבה־לאָזיגקייט, (אויך שלום אש שרייט אַרויס פון צייט צו צייט אין אַזאַ ביטערער שטימונג) דערמאָנט מען זיך, אַז אין גאָרטען פון דער ליטעראַטור שטעהט נאָך אַזאַ פעסטער, ברייט־צעצווייגטער דעמב וואָס הייסט שלום אש און מען דערפיהלט אַז עס איז כדאי ווייטער צו שמידען די דאָזיגע גרויסע עקשנות פון יודישען שאַפען. אין אש׳ן איז די דאָזיגע עקשנות אַזוי טיף און אַזוי ברייט פערוואָרצעלט, אַזוי שטאַרק איינגעקנאָטען אין דער ערד פון יודישען לעבען און יודישען געדאַנק, אַז ער אַליין קאָן פון זיך אַרויסשפרייטען ליכטיגען גלויבען און בטחון אין דער אייביגקייט און קיינמאָל נישט אונטערגעהען פון יודישען שעפערישען וואָרט, ער אַליין קאָן ווערען דער אָנהאַלט און אין אַ געוויסען זינען אויך אַן׳אינהאַלט פאַר אַ ווייטערדיגען שאַפען. אַזוי פיל פרישקייט שפּראָצט פון זיין ווערק. אַזוי פיל אויסגעשפרייטער יונגער וועג פון שטעטעל אין דער גרויסער וועלט אַריין; פון איין קאָנטינענט אין צווייטען; פון דער פערגאַנגענהייט אין מאָרגען; פון ישובים, וואָס האָבען אַמאָל געבליהט און געלויכטען מיט יודישען לעבען, יודישען וואַקסען, יודישער גאונות און — יודישען חורבן, קידוש השם און גרויסער האָפנונג און דערלייזונג; ישובים וואָס, נאָך יאָהרהונדערטער פון זייער אונטערגאַנג, האָט ער, שלום אש, דערזעהען דעם פלאַקער פון יענעם העראָאיזם וואָס וועט דאָרט זיך קיינמאָל נישט אויפהערען צו ברענען און לויכטען דורך די ווייטען און צייטען, פאַר׳ן קינסטלערישען אויג פון אַזעלכע גרויסע און זעלטענע דיכטער ווי אַש.

דורך אש׳ן, דורך זיינע ווערק, געהט דורך דאָס גאַנצע פאָלק אין זיין אייגענער געשיכטע; אויף די וועגען אויף וועלכע עס איז געטריבען און געטראָגען געוואָרען דורך אַלערליי מזלות. אויף אש׳ס ספּעציפישער יודישקייט וואָס טוט זיך קיינמאָל נישט אָפּ פון זיין ווערק, רוהט אויף דער חותם פון גרויס וועלטליכקייט, פון אוניווערסאַליזם. אויב עס זענען דאָ וועלכע עס איז אויסזעצונגען אנטקעגען זיין סטיל, ווערט אָבער די דאָזיגע אויסזעצונג אינגאַנצען בטל לגבי דעם אינערליכען ברייטען און טיפען שוואונג וואָס טראָגט זיך פון זיין ווערק.

און וואָס פאַר אַ גרויסע פעראַנטוואָרטליכקייט ער האָט צו אַלע יודישע העלדען פון זיין שאַפען. וואָס פאַר אַ יראת הרוממות פאַר יעדען ווינקעלע, פאַר יעדען טרעפּעל. אין די קעלערען פון דער יודישער געשיכטע: פאַר יעדען שטויב וואָס ער ווישט אָפּ פון דער פערגאַנגענהייט, ווען ער קומט אונז ווייזען איהר פראַכט און פייערליכקייט. פון צענדליגער קוואַלען שאַפט ער און איז שטענדיג מיט אַזוי פיל פרישקייט און נייגעריגקייט. ער נעהמט אַרום די גאַנצע יודישע וועלט, ביי קיינעם פון די יודישע שרייבער ווערט דאָס אייביגע אין פאָלק, נישט אַזוי בולט אַרויסגעצייכענט ווי ביי שלום אש׳ן. ביי קיינעם ווערט דאָס וועלטליכע אין פאָלק נישט אַזוי קלאָר אַרויסגעבראַכט ווי ביי איהם. זיינע ווערק נעהמען אַרום און נעהמען אַריין אין זיך די וועלט. ביי קיינעם פון די יודישע שרייבער איז נישטאָ אַזוי פיל ברייטער ערד־שטח ווי ביי איהם און ביי קיינעם פיהלט זיך נישט אַזאַ מין וועלט־בעוועגליכקייט. און דערפאַר אַזאַ מין שלל פון פאַרב, קאָליר, אַזוי פיל שאַטירונג פון סביבה־בייטונגען, פון זיין היינט רעדט אַרויס דער מאָרגען און פון זיין נעכטען שמעקט מיט היינט. שלום אש ראָמאַנטיק פון שטעטעל איז געוואָרען ראָמאַנטיק פון דער גרויסער וועלט; די קינדערשע חדר־אילוזיע — אַ וויזיע אין וועלכע גרויסע סאָציאַלע אידעאַלען שפּיגלען זיך אין פייערען פון וואונדערליכער שעהנקייט.

ער איז דער דיכטער פון ברייטעסטען פערנעהם אין אונזער ליטעראַטור זיין ראָמאַנטישען טאָן גרונטיגט אַ ממשות׳דיגע רעאַלע ערד, אַ גרויסע ליבשאַפט צו אַלץ וואָס ווידמעט זיך אויף איהר. אַ גרויסע בעגייסטערונג פאַר דאָס מינדסטע וואָס האָט אין זיך לעבען, וואָס וואַקסט, בליהט און איז אַ טייל פון דער וועלט. אש׳ס ראָמאַנטיזם איז די פערקערפּערונג פון אַן׳אומאויסשעפּליכער ליבע צו דער רעאַליטעט פון דער ערד, מיט זיין ראָמאַנטיזם קליידעט ער איהר אָן אין יום טוב און זינגט צו איהר זיין לויב. מיט זיין ראָמאַנטיזם קליידעט ער איהר אָן מיט אייביגקייט און הייליגקייט און דערהויבט דאָס סאַמע גרויע וואָס וואַלגערט זיך אונטער׳ן פוס. דאָס פערגאַנגענע איז ביי איהם אַ גאָלדענע קרוין פאַר׳ן גרויען היינט, וועלכען מען מוז מיט עפּעס בעקרוינען, בכדי צו קאָנען אָננעהמען פאַר ליב דאָס גרויען און קאָנען אַריבערטראָגען דאָס שווערע, וואָס שלעפּט זיך אָפּטמאָל אָהן אַ ציל און צוועק און בעשווערט אַזוי מיט אַ מאַכטלאָזען אומוויל. אש׳ן זענען נאָהענט סיי טרויער סיי פינסטערער יאוש, ער ענטלויפט אָבער דערפון און ראַטעוועט זיך, אין זיינע אייגענע ערי מקלט.

ס'איז מענשליך... מיר ווילן אלע אביסעלע אויפמערקזאמקייט

געדאנקען און באטראכטונגען

פון ד"ר א. גינזבורג

עס איז געווען אין א מיטען דינסטאג, דער טאג איז געווען א פראסטיגער און א ווינטיגער. אין אזא טאג געהען מענשען שנעלער ווי געווענליך. יעדער איינער איילט זיך וואס גיכער זיך אריינצוכאפען אין א ווארימען פלאץ. מען געהט נישט; מען לויפט.

בין איך אויך געלאפען, און אזוי לויפענדיג בין איך אריבערגעלאפען א מאן, וועמעס אויסזעהן עס האט מיך געצוואונגען זיך אפצושטעלען.

דאס איז געווען א הויכער, דארער מאן אין די פערציגער. ער איז געגאנגען לייכט געקליידעט. מיט א מין פאלערינע אריבערגעווארפען איבער זיינע אקסלען, מיט א גרויסען שטעקען אין האנט, וואס האט געהאט אן׳אויסגעשניצטען הינטישען קאפ און אהן א הוט, די האר אויף זיין קאפ, פון אן׳ אפגעבלאקירטען געל־בלאנדען קאליר, זענען געווען לאנג און שיטער, פון צווישען זיי האט ארויסגעקוקט א גאנץ פיינער פליך. נישט געווען גענוג האר צו בעשיצען זיין קאפ פון קעלט.

איך האב זיך אפגעשטעלט און איהם בעטראכט. ער איז געגאנגען לאנגזאם און רוהיג, כמעט שפאצירענדיג. עס האט אויסגעוויזען ווי ער האט משונה הנאה פון דעם פראסט. אלע ווילע האט ער זיך ארומגעקוקט, ווי ער וואלט זיך וועלען איבערצייגען אויב די פערבייגעהער בעמערקען איהם און זיין הלוך.

מיין ערשטער געדאנק איז געווען, אז דאס איז אן׳ארבייטסלאזער, וואס האט, נעבעך, נישט קיין ווארימען בגד. איך האב אבער באלד איינגעזעהען, אז איך האב א טעות. אן׳ארבייטסלאזער וועט זיך נישט ארומטראגען מיט א שטעקען, און נאך מיט א הינטישען קאפ דערצו. איהם ליגען נישט אין קאפ אזעלכע נארישקייטען. דערצו די פאלערינע. דאס איז נישט קיין ארבייטער־בגד. דער נאקעטער קאפ איז אויך נישט מעשה ארבייטער. דאס אלץ איז צו „איגטעליגענטיש" פאר אן׳ארבייטער. ער איז גיכער איינער פון יענע מענשען, וואס האבען אין זייער גאנצע לעבען קיינמאל נישט געוואלט אדער קיינמאל נישט געקענט ארבייטען; איינער פון יענע מענשען, וואס בעטראכטען ארבייט, אירגענד וועלכע ארבייט, אלס עטוואס, וואס איז נידריגער פון זייער ווירדע. מסתמא איינער פון יענע נפשות, וואס בעטראכטען זיך, איין גאט ווייס פאר וואס, אלס גאט־געבענשטע קינסטלער.

א גאט־געבענשטער קינסטלער, א גראמען־פלעכטער אדער א לייוונט־פאטשקון, וועמען די וועלט, די גרויזאמע וועלט, וויל נישט אנערקענען... זוכט ער צו ציהען אויף זיך די אויפמערקזאמקייט דורך זיין ווילדען הלוך...

און עס איז איהם געלונגען, דעם שלים־מזל! „די וועלט", די פערבייגעהער, האבען אויף איהם געקוקט. ער איז געווען צופרידען, ער האט דאס זייניגע אויסגעפיהרט.

* * *

אנטקעגען־איבער אויף דער אנדער זייט פון גאס, געפינט זיך א רעסטאראן, וואו עס קומען זיך אפט צוזאמען יודישע שרייבער. בין איך אהין אריין. ביי א טישעל איז געזעסען מיינער א בעקאנטער, וואס איז פערבונדען מיט א יודישער צייטונג. איך האב זיך געזעצט נעבען איהם. דער קעלנער איז צוגעגאנגען, ווען ער האט מיר דערלאנגט דאס עסען, מאכט ער, דער קעלנער, צו מיין בעקאנטען:

„נו, ווען וועט שוין אריין מיין פאטאגראפיע? פעראינטערעסיר איך זיך.

„וואס פאר א פאטאגראפיע? פרעג איך. איהר ווילט האבען אייער בילד אין צייטונג? פארוואס קומט אייך א בילד? האט איהר וועמען גע׳הרג׳עט אדער כאטש געמאכט א רויב־אנפאל?

דערצעהלט ער מיר, דער קעלנער, א גאנצע מעשה. „איהר לאכט?", זאגט ער. „וואס איז דער געלעכטער? שוין אכט יאהר, ווי דער רעדאקטאר, דער רעדאקטאר אליין, האט מיר פערשפראכען אריינצוגעבען מיין ווייב'ס בילד אין זיין צייטונג. איך בין געווען זיין סארווער, דעם רעדאקטאר'ס סארווער בין איך געווען. ער וואלט פאר מיר אלץ געטון. שוין אכט יאהר, ווי דאס בילד ליגט אין רעדאקציע, און גארנישט! דער רעדאקטאר קומט דא מעהר נישט עסען, איהר פערשטעהט?", ערקלערט ער מיר.

„וואס, דאס ווייב מאהנט דאס בילד? איהר האט מסתמא פון איהר אויסגעריסענע יאהרען?", בעמערק איך.

„ניין", מאכט ער, „די ווייב ווייס דערפון נישט. דאס איז נאך א גליק. אבער סתם אזוי. מען איז דאך א מענש. מען וויל זיין מיט לייטען גלייך. וואס האב איך פון מיין לעבען? זאל כאטש זיין א בילד!"

דער קעלנער האט גערעדט אזוי ערנסט, אז איך האב זיך פערטראכט, טאקע, וואס האט ער פון זיין לעבען? עסען, ארבייטען און שלאפען; שלאפען, ארבייטען און עסען, אזוי כסדר טאג־איין טאג־אויס. מען קען דאך דערפון אליין שטארבען. זאל כאטש בלייבען א בילד"!

„און וואס וועט שוין זיין, אז איהר וועט האבען א בילד? — פרעג איך.

ער האט אויף מיר אויסגעשטעלט א פאר אויגען ער האט נישט געענטפערט. די פראגע איז איהם אויסגעקומען ווילד. נישט אנדערש, איך וויל פון איהם חוזק מאכען. וואס הייסט עס, וואס וועט זיין מיט א בילד?" מיט א בילד וועט שוין אלץ זיין. א בילד וועט איהם געבען א תכלית אין לעבען, וועט געבען א זין צו זיין לעבען. עטוואס וועט בלייבען פון איהם נאך איהם, — דאס בילד...

נאריש? אפשר, אויב איהר שטעלט זיך אויף יעם שטאנדפונקט פון די געטער און קוקט אויף רעם פון אויבען אראפ אבער דאן איז דאך דאס גאנצע מענשליכע לעבען, זיין האווען און זיין שטרעבען, זיין יאגען זיך נאך כבוד און נאך כלומרש'דיגער אונשטערבליכקייט, — דאן איז דאס אלץ איין גרויסע נארישקייט, איין גרויסער הבל־הבלים. קוקט איהר אבער פון דעם ריין־מענשליכען שטאנדפונקט, דאן איז עס נישט מעהר נאריש, דאן איז עס מענשליך, — פאטעטיש מענשליך. און סוף כל סוף זענען מיר דאך נישט קיין געטער, נאר פשוט'ע מענשען, וואס האבען דעם אונגליק, און אפשר דעם גליק, צו וועלען זיין מעהר ווי דאס וואס זיי זענען, — צו שטרעבען צו איבערמענשליכקייט, צו אייביגקייט, צו געטליכקייט.

קיינער פון אונז וויל נישט „שפורלאז פערשווינדען", יעדער איינער האט א פערלאנג צו לאזען נאך זיך א שליאד, אן׳אנדענק, אן׳איבערבלייב, ביי איינעם איז רעכט צו אונטערצינדען רוים, אבי מען זאל איהם נישט פערגעסען. — נישט אזוי גיך פערגעסען...

די פערצייטיגע מענשען זענען אין זייער אונשולד געווען קליגער ווי מיר זענען, זיי האבען אין פשוט אפגעלייקענט דעם טויט. נישטא קיין שטארבען. נאכ'ן טויט קומט ערשט רעכט דאס אמת'ע לעבען. מיר גלויבען נישט שטארק אין א לעבען נאכ'ן טויט, אבער דער לעכצען נאך אונשטערבליכקייט איז געבליבען. מיר בענוגענען זיך מיט „ערזאצען". זוכט זיך יעדער איינער זיין אונשטערבליכקייט אויף זיין אייגענעם אופן: איינער אין א גרויסער מצבה, דער צווייטער אין א בוך, דער דריטער אין א „בילד" און אזוי כסדר.

דאס אלץ איז אזוי נאריש, אבער דאך אזוי מענשליך.

* * *

און עס זענען דא אויך אזעלכע, וואס זוכען זייער אונשטערבליכקייט אין שלעכטע עברי.

איך קען א פאר „יונגע" יודישע שרייבער... אייגענטליך זענען זיי שוין מעהר נישט יונג. זיי זענען שוין אלע, ביז הונדערט־און־צוואנציג יאהר, אין די פערציגער, אייניגע אפילו אין די פופציגער. זיי רופען זיך אבער „יונגע". דאס זאל מיינען, אז זיי זענען יונג אין זייערע מעטאדען, אין זייער ארט שרייבען. זיי ווילען מעהר נישט שרייבען ווי די אלטע, זיי שרייבען אנדערש. די אלטע האבען געהאט איין גרויסען חסרון: זיי האבען געשריבען אז מען האט זיי געקענט פערשטעהען, טויגען זיי דערפאר נישט.

די „יונגע" פלייסען זיך דעריבער צו שרייבען אזוי, אז מען זאל זיי נישט פערשטעהען. זיי שרייבען אין א שפראך וואס קיין בן אדם אפילו זיי גופא זאלען נישט קענען פערשטעהען. זייער שרייבעריי בעשטעהט פון א זאמלונג פון ווערטער, וואס קלעפען זיך נישט איינע צו די אנדערע, וואס זאגען גארנישט און מיינען גארנישט. עס זענען סתם ווערטער אין דער וועלט אריין, אהן שום אינהאלט און אהן שום זין.

און זיי שרייבען אזוי, נישט ווייל זיי קענען נישט בעסער. ווען איהר זיצט צוזאמען מיט זיי ביים טיש און שמועסט, רעדען זיי אין א געווענליכען מענשליכען לשון. איהר פערשטעהט זיי, און זיי פערשטעהען אייך. ווען זיי טוען זייער ארבייט אין די צייטונגען — א פאר פון זיי זענען צייטונגס־מענשען — שרייבען זיי די נייעס אדער זייערע ארטיקלען אין א גאנץ געווענליכען, קלארען, פערשטענדליכען לשון. די צרות פאנגען זיך אן, ווען זיי פערמעסטען זיך צו ווערען „ליטעראריש", דאן שרייבען זיי בכיון שלעכט, כדי מען זאל זיי נישט פערשטעהען. „ליטעראטור" מוז זיין הילצערנע עברי...

דאכט זיך מיר, אז זיי טוען דאס מיט א בעשטימטען צוועק. זיי ווייסען, אז לויט דעם איבערהאלט וועט זיך קיינער נישט אומקוקען אויף זייער שרייבעכץ. זיי האבען גארנישט וואס צו זאגען, קיין איינציג נייעס ווארט, קיין איינציג נייעם געדאנק. ווילען זיי ציהען אויף זיך אויפמערקזאמקייט דורך זייער שלעכטער עברי...

* * *

איינער זוכט אויפמערקזאמקייט דורך א באקעטען קאפ מיט א גרויסען שטעקען, דער צווייטער דורך א „בילד" אין א צייטונג — און זיי אונזערע „יונגע", זאלען זיי מאריך ימים זיין, דורך שלעכטע עברי...

ווער פון זיי איז מעהר פאטעטיש, ווייס איך נישט.

דעם רבינ'ס כאלאט

א חסידישע מעשה

פון מ. אינדריטץ

צום רבין ר' אלימלך פון ליזענסק פלעגט זעהר אפט קומען א חסיד פון א ווייטער שטאט מיט'ן נאמען ר' עוזר. דער דאזיגער ר' עוזר איז געווען אליין א גרויסער סוחר און דערצו א גרויסער למדן, אזוי ווי ער פלעגט ארומפאהרען צוליב זיינע מסחרים אין דער מדינה. האט ער דערהערט רעדען און דערצעהלען פון ליזענסק חוץ מדרך־הטבעדיקע זאכען. האט זיך אין איהם געשטארקט דער בעגעהר צו זעהן דעם צדיק מיט זיינע אייגענע אויגען און זיך איבערצייגען אין דעם גדלות זיינעם.

איינמאל איז ער געקומען צום רבין און איז שוין פערבליבען זיינער א חסיד כל ימיו.

ר' עוזר איז, ווי געזאגט, געווען דער גרויסער למדן או ופערמאגט א ברייט הארץ, האט דער רבי איהם ארויסגעוויזען גרויס חבה, משתעשע געווען מיט איהם אין לערנען, פערבראכט מיט איהם ביחידות, און ביסלעכווייז איז ר' עוזר געווארען איינער פון די נאהענטסטע מקורבים פון רבין.

מאכט זיך אמאל אזא מעשה:

געווען איז דאס שוין סוף ווינטער. די קעלט איז נאך געווען גאנץ אנגעזעהען, די ערד איז נאך געווען בעדעקט מיט שניי, די טייכען זענען נאך געווען פערפארען. אבער געפיהלט האט מען שוין, אז אט באלד, באלד און צום ווינטער וועט נעמען א סוף. בייטאג פלעגט שוין די זון גאנץ גוט א ווייז־טון איהר כח און אראפווארפען דער ערד א גאנץ שיינעם חלק פון איהרע ליכטיגע, ווארימע שטראהלען, פון וועלכע דער שניי פלעגט זיך אנהויבען צוגיין.

ר' עוזר האט געהאט זיין אייגענעם שליטען מיט צוויי פערד געשפאנט, מיט זיין אייגענעם גויאישען טרייבער. און פאהרענדיג צו עפעס א פריץ אייגקויפען סחורה האט ער זיך אראפגעכאפט אויף שבת צום רבין, ווי דען־זשע? דעם פריצ'ס גוט איז דאך געווען נישט ווייט. וועט ער דען האלטען שבת אנדערשוואו?

געקומען פרייטאג חצות היום קיין ליזענסק, געהט ר' עוזר שלום נעמען, קומט ער אריין צום רבין, גיט איהם דער רבי שלום. אבער ר' עוזר זעהט, אז ווי ער, דער צדיק גיט אויף איהם א קוק, ווייזט זיך א חוט של עצבות ביים צדיק אויפ'ן פנים. נעמט ער דאס, מסתמא, נישט אויף זיין חשבון, דענקט אז דער צדיק מוז זיין טרוד מיט דברים העומדים ברומו של עולם, וויל ער דעם צדיק נישט מבלבל זיין, זעגענט ער זיך אפ, זאגענדיג, אז ער וועט זיין דא שבת און ער האפט, אז דער רבי וועט איהם אויפנעמען מוצאי שבת קודש.

דער רבי ז"ל פערהאלט נישט זיין אורח, נאר ער איז מוסיף, אז בלי נדר שבת צונאכטס וועט ער איהם אם ירצה השם מן הסתם אויפנעמען.

און ר' עוזר איז זיך מכין ווי זיין שטייגער מקבל צו זיין דעם שבת קודש כדבעאי. פרייטאג־צו־נאכטס קומט ער צום רבינ'ס טיש [illegible], דאס אייגענע אויך שבת בייטאג און צו שלש סעודות.

מוצאי שבת קודש נאך הבדלה, איידער מען נעמט זיך פראווען מלוה־מלכה קומט ר' עוזר און בעט דעם משמש איהם אריינצולאזען צום רבין.

דער משמש קען שוין ר' עוזר'ן, ווייסט ווי אנגעלייגט ער איז ביים רבין, קלערט ער שוין נישט הייסט ר' עוזר'ן ווארטען א מינוט, ער וועט געהן זאגען, אז ער, ר' עוזר וויל אריינגעהן.

אבער ווי איבערראשט איז ר' עוזר געווארען ווען דער משמש איז ארויסגעקומען און געבראכט דעם ענטפער, אז דער רבי איז כעת טרוד מיט א וויכטיגען ענין און קען איהם נישט אויפנעמען. אזוי אבער, ווי ער וועט באלד ארויסקומען צו מלוה מלכה, זאל ר' עוזר נישט אוועקגעהן, מחמת דער רבי וויל איהם זעהען.

שאקעלט ר' עוזר מיט'ן קאפ: און ווען דער רבי זאגט נישט די דיבורים, וואלט ער דען אוועק? ער וועט דאך נישט אוועקגעהן פון דער מלוה מלכה. געהט ער אריין אין חדר, וואו מען פראוועט תמיד מלוה־מלכה, זעצט זיך אוועק ביים טיש, וואו א גרויסער עולם חסידים זענען שוין געווען פערזאמעלט צו דער מלוה מלכה.

א היפשע ווילע איז אוועק, חסידים זענען געזעסען און געשמועסט צווישען זיך, ווער עס רעדט איבער א דבר תורה פון צדיק, וואס ער האט געזאגט ביי די פריהערדיגע טישען, ווער עסדערצעהלט עפעס אן׳עובדא פון צדיק; ער, ר' עוזר זיצט פערטראכט, עפעס זאגט איהם דאס הארץ, אז דאס מאל איז נישט אזוי ווי עס געהער צו זיין. תמיד, ווען ער פלעגט קומען, האט דער רבי איהם גאר אויף אן׳אנדער אופן אויפגענומען. ער איז מפשפש במעשיו, אבער פערשטעהען די שינוי פערשטעהט ער נישט.

אט איז מען מודיע דעם עולם, אז דער רבי קומט אלע גיבען זיך א שטעל אויף, ווי דער שטייגער איז, ר' עוזר אויך בתוכם. דער רבי קומט אריין, געהט צו צו דער אנגעגרייטער פאר איהם שטול, נאר איידער ער זעצט זיך אוועק, בעטראכט ער די מסובים און זיין בליק פאלט אויף ר' עוזר'ן.

ר' עוזר ווערט אביסעל מבולבל, אבער איידער ער קומט צו זיך, רופט זיך אפ דער רבי:

— נו, עוזר, דו איילסט דיך דאך באלד נאך מלוה מלכה אוועקצופאהרען, פערדריסט אונז, וואס מיר האבען נישט געקענט דיך אויפנעמען פריהער און אביסעל שמועסען, מיט ליידיגען אבער אוועקלאזען ווילען מיר אויך נישט. האבען מיר פאר דיר א מתנה צוגעגרייט. איידער דו געהסט אוועק, וועט דיר אונזער משמש איבערגעבען א פעקעל, דארט ליגט אונזערס א כאלאט, א טייערער כא[illegible], זעהר א גרינגער כאלאט, נעהם עס מיט און טראג עס געזונטערהייט. געדענק־זשע אבער, פערליר איהם גאר נישט אויפ'ן וועג.

און דער רבי זעצט זיך אוועק פראווען מלוה־מלכה.

פערשטעהען דעם דאזיגען ענין פערשטעהט נישט ר' עוזר, אבער הנאה טוט עס שוין איהם גאר שטארק. דער רבי האט חלילה, נישט קיין תרעומות אויף איהם, אז נישט וואלט ער דאך איהם קיי ומתנה נישט געגעבען.

אפגעפראוועט מלוה־מלכה, געהט ר' עוזר צו צום רבין נעהמט פון איהם א ברכת פרידה און איידער ער געהט ארויס, טראגט איהם דער משמש צו דעם פעקעל.

ר' עוזר נעמט די מתנה, געהט אוועק אויף דער אכסניה, רעכענט זיך אפ מיט דעם בעל־הבית, בעצאהלט און לאזט זיך אין וועג אריין. ער דארף פאהרען א ווייטע נסיעה, הלואי קומט ער אן, וואו ער דארף, ערשט מאנטאג פריה.

זונטאג א גאנצען טאג איז ר' עוזר מיט זיין בעל־עגלה געפאהרען, האט זיך אפגעשטעלט נאר אין יודישע קרעטשמעס אפדאווענען און כאפען א מאלצייט. דער טאג איז טאקע געווען א שעהנער, די זון האט געווארימט און געלויכטען, האט עס די נסיעה נאך לייכטער געמאכט.

זונטאג ביינאכט האט ר' עוזר בע[illegible] ווייטער צו פאהרען, ער מוז מאנטאג פריה זיך טרעפען מיט א געוויסען סוחר. אין מיטען דער נאכט, ווען ער מיט'ן טרייבער זענען געפאהרען, איז זיי אויסגעקומען אריבערפאהרען א טייך, נו, איז דאך נישט דעם ערשטען טייך אין דער נסיעה אריבערצופאהרען און וואס מורא צו האבען איז דאך נישטא. גאנץ גוט איינגעפארען דער טייך, אבער אז עס איז בעשערט אן׳אומגליק, קומט עס, זייענדיג אין מיט'ן טייך, האט פלוצלונג זיך איינגעבראכען דאס אייז און דאס פערד מיט'ן אנטרייבער און מיט ר' עוזרן זענען אריינגעפאלען אין וואסער.

הויבען ביידע אן צו שרייען, נאר געה שריי, אז עס איז ווייט פון א ישוב, אבער וואס טוט מען, דער פויער ווארפט אראפ פון זיך זיין פעלץ שפרינגט אריין אין וואסער וויל אנכאפען די פערד פאר׳ן צוים, זיי צוציהען צום אייז, אבער עס געהט נישט. דער שליטען איז אויך אריין אין וואסער. זעהט ר' עוזר, אז עס איז שלעכט, ווארפט ער אראפ פון זיך זיין טייערען פעלץ און לאזט זיך שפרינגען אין וואסער אויף גאטס בעראט, הגם שווימען קען ער נישט. אבער איידער ער איז אין וואסער אריין האט ער זיך דערמאנט אן זיין רבינס מתנה, האט ער זיך א כאפ געטון צום פעקעל, ארויסגעצויגען דעם כאלאט און שוין אין וואסער זייענדיג האט ער דעם כאלאט אויף זיך אנגעטון.

און, האט שפעטער ר' עוזר דערצעהלט, ווי נאר ער האט דעם כאלאט אנגעטון, האט ער זיך דערפיהלט אזוי גרינג, ווי ער וואלט בפועל ממש גארנישט געוואויגען. אויף זיין לעבען האט ער ני[illegible] געקענט שווימען און ער האט אפילו באותו רגע נישט פרובירט צו שווימען, נאר ער האט זיך געלאזט געהן ווי ער וואלט אויף דער יבשה געווען. אמת, א פאר מאל, ווען ער האט שוין דעם אייז דערגרייכט, האט זיך דער אייז ווידער איינגעבראכען און ער איז אין וואסער אריינגעפאלען, אבער סוף כל סוף האט ער מיט השם יתברכ'ס הילף דערגרייכט א שטיק אייז און ענדליך זיך ארויסגעכאפט פון וואסער.

די פערד, דער שליטען, דער אנטרייבער, זענען נעבען אומגעקומען, בלויז ער האט זיך פון דער סכנה מציל געווען.

פאמעלעך האט זיך ר' עוזר דערשלאגען צו א ישוב און דארטען דערצעהלט פון זיין אומגליק, מען האט זיך געלאזט זוכען די פערד מיט'ן אנטרייבער. אבער עס איז שוין געווען שפעט.

און אז ער איז נאכדעם געקומען צום רבין, האט נאך איידער ער האט אויספיעט צו זאגען א ווארט, דער רבי מיט א שמייכעל געזאגט:

— נו, וואס האבען מיר דיר געזאגט? א גרינגער כאלאט.

און דער רבי האט מוסיף געווען:

— די גזירה צורייסען האבען מיר נישט געקענט. אבער תפלה עושה מחצה. דיך האבען מיר בעזרת השם אויסגעבעטען....

ווי יודען האבען געלעבט אין שפאניען

איידער מ׳האט זיי ארויסגעטריבען?

וויסענשאפטליכע נאטיצען ——— פון ד״ר ז. קאדיש

ווי האט זיך געלעבט די יודען אין שפאניען אונטער דער הערשאפט פון די קריסטען איידער עס האבען זיך דארטען אנגעהויבען די גרויסע רדיפות אויף זיי? וואס פאר א סארט לעבען האבען דארטען געפיהרט די יודישע „פני“. די רייכע יודען, און ווי עס איז געגאנגען דעם המון, די ברייטע יודישע מאסען?

יודען האבען געשפילט א גרויסע ראָלע אין דעם עקאנאמישען לעבען פון די קריסטליכע מלוכות אין שפאניען. בעזונדערס האבען זיי דארטען פערנומען א וויכטיגע פאזיציע אלס סוחרים און באל־מלאכעס אין די שטעט.

אין מאנכע וויסענשאפטען און פראפעסיעס האט קיינער זיך נישט געקאנט פערגלייכען מיט די יודען. די בעסטע דאקטוירים זענען דעמאלט געווען די יודישע. אפילו דאמיניקאנער מאנאכען, וועלכע האבען קיינמאל נישט געפיהלט קיין צו־שטארקע ליבע צו יודען, האבען זיך געלאזט היילען פון יודישע דאקטוירים.

אנ׳אומגעוועהנליך גרויסע בעדייטונג האבען יודען געהאט אין די קריסטליך־שפאנישע לענדער אלס פערוואלטער פון די פינאנצען פון דער מלוכה. דאס איז געווען דער פאל נישט בלויז אין שפאניען, נאר אויך אין אנדערע לענדער. אבער אין שפאניען איז דאס געווען ענטוויקעלט מעהר ווי אנדערשוואו. דארטען איז דאס שוין געווען אנ׳איינגעווארצעלטע זאך, א סארט טראדיציע נאך פון די צייטען, ווען די אראבער האבען געהאט די הערשאפט.

ווען די קריסטען האבען דארטען אנגעהויבען זייערע ערָאבערונגס־מלחמות און האבען ארויסגע־שטופט די מאכמעדאנער ווייטער צו דרום. איז עס געווען אנ׳אנגענומענע זאך אין די קריסטליכע מלו־כות פון צפון, פונקט ווי ביי די מאכמעדאנער אין דרום פון דעם האלבאינזעל, אז א יוד זאל זיין דער אויבערפערוואלטער פון די פינאנצען פון דער מלוכה.

אבער נישט בלויז דער פינאנץ־מיניסטער איז געווען א יוד, אויך די נידעריגערע פינאנץ־בעאמ־טע און די שטייער ארענדארס, וועלכע פלעגען אפ־דינגען די שטייערען ביי דער רעגירונג, זענען מעהרסטענס געווען יודען. אזוי איז עס געווען אין קאסטיליען ביז צום גירוש. אין אראגאניען אבער (די צווייטע גרעסערע קריסטליכע מלוכה אין שפא־ניען) האבען די קריסטליכע סוחרים שטארק קאנ־קורירט אין דעם מיט די יודען און זיי ארויסגע־שטופט פון זייערע אפיציעלע שטעלעס אלס פי־נאנץ־בעאמטע. שפעטער אבער, אין 15־טען יאהר־הונדערט, אין דעם יאהרהונדערט פאר דעם גירוש, נאך די גרויסע פאגראמען און שחיטות אויף יודען פון יאהר 1391, ווען גאנץ שפאניען איז פול גע־ווארען מיט אפגע׳שמד׳טע יודען, האבען אט די גע׳שמד׳טע יודען אין אראגאניען ווידער פערנומען אפיציעלע שטעלעס ביי דער רעגירונג אלס פי־נאנץ־בעאמטע פון דער מלוכה.

פארוואס טאקע האבען די קריסטליכע הערשער, די קעניגען פון די קריסטליך־שפאנישע מלוכות געהאלטען יודען אלס פערוואלטער פון זייערע פינאנצען און אלס ארענדארס פון די שטייערען?

דאס איז נישט געווען מחמת די קעניגען האבען ליב געהאט די יודען, נאר ווייל יודען האבען זיך בעסער אויסגעטויגט אין דעם, א חוץ דעם נאך זענען יודען געווען א וויכערער און בויגזאמערער אינסטרומענט אין דער פאליטיק. מ׳האט זיך לייכ־טער געקאנט דרעהען און קירוען מיט זיי איידער מיט קריסטען.

* * *

אזוי ארום האבען געוויסע יודישע פאמיליעס פערנומען זעהר הויכע שטעלעס אין די קעניגליכע הויפען פון דעם קריסטליכען שפאניען. זיי האבען געהאט א גרויסען פאליטישען איינפלוס אין דער מלוכה, האבען געהאלפען פיל מאל דעם קעניג אין זיין קאמף געגען דער מאכט פון די גרויסע פריצים. האבען צוגעשטעלט דער ארמעע עסען, קליידער און אמוניציע און האבען אויך פערהאנ־דעלט מיט די גרויסע פירשטען, וועלכע זענען גע־ווען אונטערוואָרפען אונטער דעם קעניג, צו שיקען הילפס־טרופען. אפילו אזוי שפעט ווי אין 14־טען יאהרהונדערט האבען יודען נאך פערנומען די ער־שטע שטעלעס אין די קעניגליכעהויפען פון קאס־טיליען און פארטוגאל.

אלעמען איז בעקאנט די גרויסע ראָלע, וואס דער יודישער פינאנץ־מיניסטער שמואל אבולאפיא האט געשפילט אין קאסטיליען ארום דעם מיטען פון 14־טען יאהרהונדערט אין דעם הויף פון דעם קעניג פעדרא. די מאכט און דער פאליטישער איינ־פלוס פון דעם דאזיגען יודישען שטאאטסמאן איז געווען גרעסער ווי פון די גרעסטע שפאנישע פירש־טען אינ׳ם לאנד. עס ווערט דערצעהלט, אז ער האט געהאלטען אכציג שווארצע שקלאפען אלס דינער אין זיין פאלאץ.

אבער נאך מעהר בעקאנט און פאפולער איז דער יודישער פינאנץ־מיניסטער ביי פערדינאנד און איזאבעלא, דער בעריהמטער דון יצחק אבר־בנאל, וועלכער האט בעשיצט זיינע אומגליקליכע ברידער אין שפאניען אין דער צייט פון דעם גירוש און איז געבליבען אזוי איינגעבאקען אין הארצען ביי אלע יודען ביז צום היינטיגען טאג.

דון יצחק אברבנאל איז אלעמען בעקאנט אלס דער יודישער מיניסטער פון פערדינאנד און איזא־בעלא, וועלכער האט פערלאזען דעם קעניגליכען הויף און איז צוזאמען מיט זיינע ברידער עגאנגען אין גלות. א חוץ דעם אבער איז ער אויך בעקאנט אלס איינער פון די גרעסטע יודישע געלעהרטע אין יענער צייט, בעזונדערס נאך אלס איינער פון די גרעסטע יודישע מבארים, אלס איינער פון די גרעסטע ערקלערער און אויסטייטשער פון תנ״ך.

ווען יצחק אברבנאל האט געהאלטען אין מיטען שרייבען זיין פירוש אויפ׳ן ספר מלכים, איז ער גע־רופען געווארען אין קעניגליכען הויף, וואו פערדי־נאנד און איזאבעלא האבען איהם איבערגעגעבען צו פערוואלטען די פינאנצען פונ׳ם לאנד.

אז אזעלכע פאנאטישע קאטאליקען ווי פערדי־נאנד און איזאבעלא האבען, נישט קוקענדיג אויף אלע דאמאלדיגע געזעצען, וואס האבען פער־באטען יודען אנצוהאלטען וועלכע נישט איז שטע־לע ביי דער רעגירונג, דאך אנגעשטעלט א יודען פאר דעם פינאנץ־מיניסטער — איז דאס דער בעס־טער בעווייז, אז זיי האבען פשוט נישט געקאנט אויסקומען אהן איהם.

אכט יאהר (פון 1484 ביז 1492) האט דון יצחק אברבנאל אזוי אנגעהאלטען זיין שטעלע אלס דער פינאנץ־מיניסטער פון פערדינאנד און איזא־בעלא. ער איז געווען זעהר בעליבט אין הויף, אין די העכסטע „גראנדיס“ פון שפאניען האבען איהם אפגעגעבען גרויס כבוד.

געווען אבער דאמאלסט נאך א יוד אין קעניג־ליכען הויף פון טאלעדא, וועלכער האט געהאט נאך א גרעסערען פאליטישען איינפלוס ווי דער אברבנאל. דאס איז געווען אברהם סעניאר, א גו־טער פריינד פון דעם אברבנאל.

דן אברבנאל איז געווען דער פינאנץ ־ מיני־סטער, און אברהם סעניאר איז געווען דער אויבער־ארענדאר פון די שטייערען פון דער גאנ־צער מלוכה, צוליב זיין רייכקייט, בילדונג און אריס־טאקראטישע מאניערען איז ער געווען זעהר בע־ליבט ביי די שפאנישע אריסטאקראטען, די „גראנ־דיס“ פון קאסטיליען.

דער דאזיגער הויף־יוד איז עס געווען דער שדכן, וועלכער האט דורכגעפיהרט דעם שידוך צווישען פערדינאנד און איזאבעלא. ווארים צו איזא־בעלאן האבען זיך גע׳שדכ׳ענט א סך רייכע פרינ־צען און קעניגען פון אייראפע, און ווען נישט דער יוד אברהם סעניאר, וואלט זי נישט געטון דעם שידוך מיט דעם ארימען פערדינאנד פון אראגאניען.

די איינפלוסרייכע יודען און מאראנען אין דעם קעניגליכען הויף פון טאלעדא (די הויפט־שטאט פון קאסטיליען) האבען געוואלט, אז איזא־בעלא זאל חתונה האבען נישט מיט קיין אנדערען ווי מיט פערדינאנד׳ען פון אראגאניען, ווייל, ער־שטענס, האבען זיי געמיינט, אז פערדינאנד וועט זיין גוט צו די יודען, פונקט ווי זיין פאטער איז עס געווען. דערצו איז נאך געווען א צווייטער גרונט, פארוואס יודען האבען געוואלט, אז איזא־בעלא זאל נעמען פערדינאנד׳ען. זיי זענען אפנים געווען זיכער, אז ווער, ווער, נאר פערדינאנד וועט זיי נישט טון קיין שלעכטס. ווארים ער האט אליין געהאט יודיש בלוט אין זיך פון זיין מוטער׳ס צד. עס איז א פאקט, אז זיין מוטער׳ס באבע איז גע־ווען א בעריהמטע יודישע שעהנהייט מיט׳ן נאמען פאלאמא.

פערדינאנד איז געווען שרעקליך ארים, און ער האט געליהען געלד ביי א יודען צו קענען טון דעם שידוך מיט איזאבעלא׳ן. ער איז געקומען קיין טאלעדא (אין געהיים) פערשטעלטערהייט, און איז אריינגעפאלען צו אברהם סעניאר, וועלכער האט איהם אוועקגעפיהרט ביינאכט אנקוקען די כלה.

אברהם סעניאר איז געווען זעהר בעליבט ביי איזאבעלא׳ן, און זי האט איהם בעשטימט א הויכע לעבענסלענגליכע פענסיע. אויך ער האט זעהר ליב געהאט די קעניגען, און ער, דער פריינט און חבר פון יצחק אברבנאל, האט דערפאר, ביי דעם גירוש, ערפילט איהר בקשה, און צוזאמען מיט זיין זוהן זיך אפגע׳שמד׳ט.

דער קיצור דערפון איז, אז פערדינאנד דער קאטאליק, ווי ער ווערט אנגערופען, האט געהאט א יודישע עלטער־באבען, האט חתונה געהאט דורך א יודישען שדכן און האט געקויפט איזאבעלא׳ן כלה מתנות פאר דעם געלד, וואס ער האט געליהען ביי א יודען.

* * *

די יודישע שטאטסלייט און שטייער־ארענ־דארס, פון וועלכע מיר האבען דא גערעדט, האבען פארגעשטעלט מיט זיך די „פני“, די מיוחסים צווי־שען די יודען אין דער קריסטליכער שפאניען. זיי זענען געווען די אריסטאקראטען אין געלט און אויך די אריסטאקראטען אין גייסט, אין בילדונג און געלעהרזאמקייט, א קריסטליכער שרייבער אין שפאניען פון 14־טען יאהרהונדערט בעצייכענט די יודישע שטייער־ארענדארען פון זיין צייט אלס „די זעהר געלערנטע יודען“.

מיר טארען זיך אבער נישט מאכען קיין בילד פון דעם יודישען לעבען אין דעם קריסטליכען שפאניען לויט דעם לעבען פון די רייכע יודישע מיוחסים. די יודישע אריסטאקראטען האט זיך דאר־סען זיכער געלעבט גוט. די פרויען און קינדער זייערע האבען געטראגען זיידענע קליידער און רייכע ציהרונג און זענען ארומגעפאהרען אין שטאל צע קארעטען. אבער ווי האט זיך דארטען געלעבט די ברייטע מאסען פון דער יודישער בעפעלקערונג?

די ברייטע יודישע מאסען אין דעם קריסט־ליכען שפאניען זענען זעהר ווייט געווען פון רייכ־קייט און האבען געפיהרט זעהר א געדריקטען לעבען. זיי האבען געזיפצט אונטער דעם אומגע־הייער שווערען יאך פון די אפצאהלונגען, וואס די מלוכה האט אויף זיי ארויפגעלייגט. בעזונ־דערס נאך פון 14־טען יאהרהונדערט אן האבען די רדיפות געגען די יודען און דער האס געגען זיי, וועלכער האט כסדר זיך אלץ מעהר צוואקסען, זיי ארויסגעשטופט פון די ערשט־קלאסיגע פאָ־זיציעס אין דעם עקאנאמישען און געזעלשאפט־ליכען לעבען, וואס זיי האבען ביז דאן פערנומען.

יודען זענען אין א גרויסען טייל געווען דא־מאלט באלמעלאכעס אין דעם קריסטליכען שפאניען. אבער האנדווערקעריי איז אין יענער צייט, ביים סוף פון מיטעלאלטער, בכלל נישט געשטאנען הויך אין שפאניען. דער יודישער באלמעלאכע האט דערפאר נישט געפיהרט דאן אין שפאניען קיין גליקליך לעבען ווי אין אנדערע לענדער. אויך אין שפאניען האט ער ארומגעצויגען אויף די שליאכען מיט זיין פאק אויפ׳ן פלייצע, קוקענדיג מיט אנגסט ארום זיך און אין שטענדיגער שרעק, טאמער וועט מען אנפאלען אויף איהם און איהם בעליידיגען. זיין גאנצער נחת איז געווען, ווען ער איז געקומען אויף שבת אהיים, אין קרייז פון זיין פאמיליע און איז געזעסען און אריינגעקוקט אין א פרומען ספר.

* * *

די שפאנישע יודען זענען געווען פרום, און דער גאנצער פערלויף פון זייער טאג־טעגליכען לעבען איז געווען רעגולירט און בעגלייט פון די דינים און צערעמאניעס פון דער יודישער רעליגיע. שוין באגינען, ווען עס איז נאך געווען טונקעל, האט דער שוהל־רופער שוין גערופען די פרומע יודען צום דאווענען. אבער נאך פאר׳ן דאווענען, ווי נאר מ׳איז אויפגעשטאנען פון שלאף, האט מען שוין געזאגט די ערשטע ברכות, וואס שטעהען אין סידור, די „ברכות השחר“.

פונקט ווי דער פערלויף פון דעם טאג, אזוי זענען אויך אלע וויכטיגע געשעהעניש פון לע־בען בעגלייט געווען פון רעליגיעזע מנהגים און צערעמאניעס.

פלעגט געבארען ווערען א יונגעל, פלעגט דער ברית פארקומען אין שוהל, אפטמאל פלעגט דער פאטער זיך אויסלערנען צו זיין דער מוהל, כדי צו קענען לכל־הפחות איין מאל אליין מקיים זיין די מצוה פון מל זיין דעם קינד זיינעם, אזוי ווי אברהם אבינו האט אליין מל געווען יצחק׳ן. דער מוהל און דער סנדק פלעגען זיצען אויף ווייכע קישעלעך, אויסגעשטיקט מיט גאלד, וועלכע האבען געהערט צו דער חתונה־אויסשטייער. ווען דער מוהל און דער סנדק זענען געווען פארטיג, פלעגען אלע זיי זאגען: „על כל המצות!“ דעם פאטער פלעגט מען זאגען: „בסימן טוב“! און ער פלעגט ענטפערען „גם אתה תזכה“! דאן פלעגט מען געהן אהיים צו א סעודה, ביי וועלכער א חכם, א געלערנטער פלעגט צו דער געלעגענהייט האלטען א קורצע דרשה.

ווען א מיידעל פלעגט געבארען ווערען, פלעגט מען דעם פאלגענדען שבת איהר א נאמען געבען אין שוהל. אויך ביי דער געבורט פון א מיידעל פלעגט מען גראטולירען די עלטערען מיט דעם גליק־וואונש „בסימן טוב!“, איז די מיידעל געווארען צוועלף יאהר, אדער נאך פריהער, האט מען שוין געטראכט פון א שידוך פאר איהר. שדכנים פלע־גען קומען און פארלייגען שידוכים און פלעגען פער־האנדלען וועגען נדן און אויסשטייער. פלעגט דאס מיידעל עפעס אויסזעצען געגען דעם חתן, אז ער איז נישט קיין שעהנער אדער אז ער געפעלט איהר נישט צוליב אנ׳אנדער חסרון, פלעגט מען איהר אויסרעדען, אז דאס איז נישט פיין פון איהר זייט און אז ס׳איז גאר פונקט פערקעהרט ווי זי זאגט: די חסרונות, וואס ז יגעפינט אין איהם, זענען באמת גאר מעלות. צוויי מאל האט א מיידעל געהאט א רעכט צו ענטזאגען א שידוך. ביים דריטען מאל אבער האט זי געמוזט צושטימען.

די ערשטע באגעגעניש צווישען חתן־כלה פלעגט פארקומען אויף א שפאציר־וועג אדער ביי די עלטערען פון דער כלה אין הויז. האבען ביידע צוגעשטימט, האט מען דא זאויסגעשריבען אלע בעדינגונגען אויף א פאפיר און עס פארגעלייענט פאר עדות. דערנאך פלעגט פארקומען דער קנין אויף פאלגענדען אופן:

דער חכם (באכאם) פלעגט ברענגען א ווייסען טוך און פלעגט געבען איין ברעג צו דער כלה און דעם אנדערען צו דעם בחור און איהם פרעגען: ווילסטו חתונה האבען מיט דער און דער? האט ער געענטפערט מיט „יא“, האבען זיי ביידע דאן אוועקגעלאזען די ווייסע טוך, און דער חתן און צוויי עדות האבען אונטערגעשריבען דעם אפמאך. מ׳־האט דעמאלט אפגעמאכט דעם טאג פון דער חתונה און דערלאנגט דעם חתן א טייל פון דעם נדן.

פון קיין חופה אזא ווי אונזערע האבען די שפא־נישע יודען נישט געוואוסט, נאר דער רב האט פארגעלייענט פון חומש בראשית די פרשה, וואו עס ווערט דערצעהלט, ווי יצחק האט חתונה געהאט מיט רבקה׳ן, און דערנאך האט ער אריבערגעשפרייט א טלית איבער די קעפ פון דער יונגער פאר. אויך ביי די דייטשע יודען, ווייסען מיר, איז אין 13־טען יאהרהונדערט געווען דער מנהג ארויפצושפרייטען א טלית אויף חתן־כלה.

ביי די ספרד׳ישע יודען אין קאנסטאנטינא־פאל איז שפעטער געווען א מנהג, אז חתן־כלה זאלען ביידער חתונה־צערעמאניע אריבערשפרינגען איבער א שיסעל פול מיט פיש, כדי זיי זאלען זיך מעהרען ווי די פיש. דעם דאזיגען מנהג האבען די שפאנישע יודען, קענטיג, שוין געהאט אין שפאניען.

אקראנץ פערל פון תלמוד און מדרש

די בעשעפעניש, וואס זייערע געשלעכטס־ארגאנען זענען פון דרויסען — געבוירען קינדער, און די, וואס זייערע געשלעכטס־ארגאנען זענען פון אינווייניג געבוירען — אייער.

(בכורות ח׳).

* * *

יעדע בהמה, וואס האט הערנער [illegible] גע־שפאלטענע קלויען, אבער נישט יעדע, וואס האט געשפאלטענע קלויען, האט הערנער.

(נדה נ״א).

* * *

דער, וואס איז נישט בעהאווענט אין די ענ־יגים פון חתונה און גיט׳ן זאל זיך מיט אזעלכע זאכען נישט פערנעהמען.

(קידושין ו׳).

* * *

אזוי ווי ביים עסען פיהרט זיך יעדער מענש אנדערש, אזוי פיהרט זיך יעדער מענש אנדערש מיט ווייבער.

עס טרעפט, למשל, ביי איינעם, וואס עס פאלט איהם אריין א פליג אין עסען, ווארפט ער ארויס די פליג און עסט נישט מעהר דאס עסען.

א צווייטער, ווידער, ווען עס פאלט איהם אריין א פליג אין עסען, ווארפט ער ארויס די פליג און עסט ווייטער פון דעם זעלביגען עסען.

א דריטער, נוטשט אויס די פליג און עסט ווייטער פונ׳ם עסען.

דאס איז שוין גלייך צו איינעם, וואס זעהט ווי זיין ווייב טוט ד יגרעסטע עוולות, און האלט איהר ווייטער ביי זיך.

(גיטין צ׳).

* * *

מיט דער זעלביגער מאס, ווי אנדערע האבען זיך פאר מיר מטריח געווען, אזוי וועל איך מיר מטריח זיין פאר אנדערע.

(קה״ר פ״ב).

* * *

איך האב געזעהן אנ׳אנשיקעניש אויף דער וועלט,

א גרויס אנשיקעניש אויפ׳ן מענשען געשלעכט,

פערהאן א מענש, וואס גאט האט איהם גע־געבען,

אי רייכטום, אי גוטעס, אי כבוד.

א מענש, וואס האט אלץ, וואס ער ווינשט זיך נאר אליין.

אבער ער האט נישט קיין שליטה איבער זיין פערמעגען,

דערפון צו עסען און צו געניסען,

און דערנאך קומט א פרעמדער,

דאס צו פערנוצען און פער־[illegible] —

וואס פאר א נארישקייט!

וואס פאר א שלעכטע קרענק!

(קהלת ו, א, ב,).

* * *

אזוי ווי ס׳איז נישט מעגליך די וועלט זאל א קיום האבען אהן רוחות, אזוי איז נישט מעג־ליך די וועלט זאל א קיום האבען אהן — ישראל.

(תענית ג׳).

* * *

דער בויך, טראגט די פיס.

(? . . .)

* * *

דאס צוזאמענהאלטען זיך פון גאטלאזע איז שלעכט פאר זיי און שלעכט פאר דער וועלט.

(סנהדרין ע״א).

* * *

דאס צופיל עסען און צופיל טרינקען, קאנען דעם מענשען מעהר פערניכטען, ווי א שווערד.

(פסחים מ״ט).

* * *

א הונד, ווען ער איז הונגעריג עסט ער זיין אייגען מיסט.

(ב״ק צ״ב).

געזאמעלט דורך **אברהם שלעזינגער.**

הומאר — דער קונדס — סאטירע

צוזאמענגעשטעלט דורך א. שארפצינגעל

פאָליטיק פון וואָר

אייגענטליך וואָלטען מיר איצט געדאַרפט אויף־טערציהען אַ סך הכל פון דער פאָליטיק אין פער־גאנגענעם יאָהר 1930. ד. ה. גאָר פשוט, געבען אַנאַיבערבליק איבער דער פאָליטיק, וואָס איז אָפּ־געארבייט געוואָרען אין משך פון יאָהר.

נאָר גיה מאַך איבערבליקען, אַז אַרום און אַרום איז פערהאַן צו זאָגען איין וואָרט וועגען דער יאָהר־פאָליטיק: מלחמה.

עס האָט זיך אַ גאַנץ יאָהר געפאָליטיקעוועט אַרום דעם ענין־מלחמה. יאָ מלחמה, נישט מלחמה.

עס איז געווען אַ יאָהר מלחמה־אַרבייט, אָדער איינפאַכער זיך אויסגעדריקט: עס איז געווען א פאָרברייטונגס־יאָהר צו אַ מלחמה. עס איז נאָר נישט פערשטענדליך דאָס וואָס די מלחמה האָט נאָך נישט אויסגעבראכען און אייגענטליך, פאַרוואָס זאָל דען נישט זיין אַ מלחמה?

עס איז דען אַ שלעכטע זאַך אַ מלחמה? די וועלט גיהט דערפון נישט אונטער. פערקעהרט, די וועלט ווערט נאָך קרעפטיגער פון אַ מלחמה. עס איז אַ געשמאַקער ביסען אַ מלחמה, ווי נאָר מען פער־טיגט זיך אָפּ מיט איין מלחמה, גרייט מען זיך שוין צו אַ צווייטע מלחמה, עס קומט צו אַ שטיק כח, זעהט אויס פון מלחמהוועז.

געהען מיר אַריין אין יאָהר 1931 מיט די גוטע אויסזיכטען, אויף אַ מלחמה.

מיר רייבען זיך די הענד פאַר שמחה.

עס איז דען נישט קיין פרייד?

טאַטע, מאַמע וועט ער נישט שיסען

אַ רוסישער אָפיציר אַ קאָמוניסט (מושטירענדיג אַנ׳אָפּטיילונג פון דער רויטער אַרמעע, שטעלט אָפּ א נאָוואָבראַנעץ, אַ נייעם זעלנער): ווען איך וועל דיך הייסען שיסען אויף קאָנטער־רעוואָלוציאָנערען וואָס וועסטו טון?

רויטער אַרמייעץ; וועל איך שיסען, חבר אפיצער.

רויטער אָפיצער: און ווען צווישען די קאָנטער־רעוואָלוציאָנערען וועסטו דערקענען דיינע נאָהענט־סטע אַמאָליגע פריינד און איך וועל דיר אָרדערען זיי שיסען, וואָס וועסטו טון?

רויטער אַרמייעץ: וועל איך שיסען.

רויטער אָפיצער: און ווען איך וואָלט דיר געהייסען שיסען דיין אייגענע טאַטע און מאַמע, וואָס וואָלסטו געטון?

רויטער אַרמייעץ: איך וואָלט דאָס נישט געטון.

רויטער אָפיצער (אויפגעקאָכט): פאַר וואָס נישט?

רויטער אַרמייעץ: עס וואָלט געווען אַ זאַך דער אוממעגליכקייט.

רויטער אָפיצער (אלץ מעהר און מעהר אויפ־געריגט): פאַר וואָס, פאַר וואָס, פרעג איך דיך, איז דאָס פאַר דיר אוממעגליך?

רויטער אַרמייעץ: ווייל מיין פאָטער און מיין מוטער זענען געשטאָרבען... ווי קען מען טויטע שיסען?

נישט נעאיילט זיך

אַ וואוילער יונג (צו אַ פרומען יודען): גלויבט איהר טאקע באמת, אַז יונה הנביא איז פערבליבען ליגען דריי טעג אין דעם מאָגען פון אַ וואַל־פיש און איז אַרויס אַ לעבעדיגער, אַזוי ווי ס׳ערצעהלט זיך אי נאייער היינ״יגען תנ״ך? גלויבט איהר טאקע אַז ס׳איז אַזוי געווען?!

פרומער יוד: ווען איך וועל, נאָך הונדערט און צוואַנציג יאָהר, זיין אויף דעם עולם האמת, וועל איך אויספאַסען צו זעהען זיך מיט יונה הנביא און וועל איהם וועגען דעם פרעגען, און וועל דיר לאָזען וויסען.

וואוילער יונג: ווילט איהר, הייסט עס, אַז איך זאָל וואַרטען אויף אייער ידיעה ביז איהר וועט ווערען הונדערט און צוואַנציג יאָהר און...

פרומער יוד (שלאָגט איהם איבער): נישט נויטיג צו וואַרטען. אויב דו ביזט שטאַרק געאיילט, קענסטו אַליין איהם געהען פרעגען כאָטש מאָרגען.

ביידע האָבען געהערט

איין שכנה (צו אַ צווייטער): איך האָב אַליין גע־הערט ווי אין דער צווייטער הויז זענען היינטיגע נאַכט געקראָכען גנבים.

צווייטע שכנה: איך האָב אויך געהערט.

איין שכנה (פרעגט איבער): טאקע?

צווייטע שכנה: יאָ, איך האָב געהערט. בין איך דאַן אַרונטערגעלאָפען פון בעט און געמאַכט ליכטיג. איך גיב אַ קוק, פון אונטער׳ן בעט שטע־קען אַרויס צוויי פיס.

ערשטע שכנה (שטאַרק דערשראָקען): אויך אַ גנב?

צווייטע שכנה: ניין, נישט קיין גנב, מיין איי־גענער מאַן... ער האָט אויך געהערט...

נעבעך

פייטעל: — ס׳איז אַ שוידערליכע זאַך צו געהן צו אַ חתונה.

טרייטעל: — טאָ צו וואָס געהן?

פייטעל: — אידיאָט! איך מוז געהן. עס איז מיין אייגענע חתונה.

ס׳וואָלט געוועזן נישקשה

אַ גוט יאָהר — דעם יאָהר דעם נייעם
האָבען מיר שוין אַלע דאָ,
שוין אויף כל׳ערליי לשונות
אָפּגעזאָגט: „ברוך הבא“...

איהם בסבר פנים יפות
אויפגענומען, מיט מוזיק,
און געוואונשע זיך, „גם־אתם־ס“,
און געבענטשט זיך מיט דאָס גליק...

האָט מען „פרום“ די באַכט־סילוועסטער
גאָר נישקשה׳דיג פערבראכט...
ס׳האָבען פיל מיליאָנען מענשען —
מיט אַנ׳אויג נישט צוגעמאַכט.

„פרום“ מען האָט געקושט, געהאַלזט זיך,
מענשען־ליבשאַפט „אויסגעדריקט“,

מיט שאַמפּאַניער, זאָדע־וואַסער
האָט די מענשהייט זיך געוויקט...

מ׳האָט געהוליעט כדבעי,
איינס אין איינס, און — צוויי פערליבט —
נייע מאָמענטאַל שידוכים
האָבען לוסטיק זיך פערקניפט...

מ׳האָט געקניפט זיך אין די באַקען,
אַז די רויטע פאַרב זאָל שטיין —
ס׳איז אַלזאָ, געוועזען פריילין
רייך און אָרעם, גרויס און קליין...

און ס׳וואָלט גאָר געווען ליהודים
מיט דער פולער פראכט און גלאנץ,
ווען פו זניינצען־הונדערט־דרייסיג
באַמבעלט זיך, נישט דער בילאַנץ...

יאָקעל בן פלעקעל.

אויסקוק אויפ׳ן נייעם יאהר

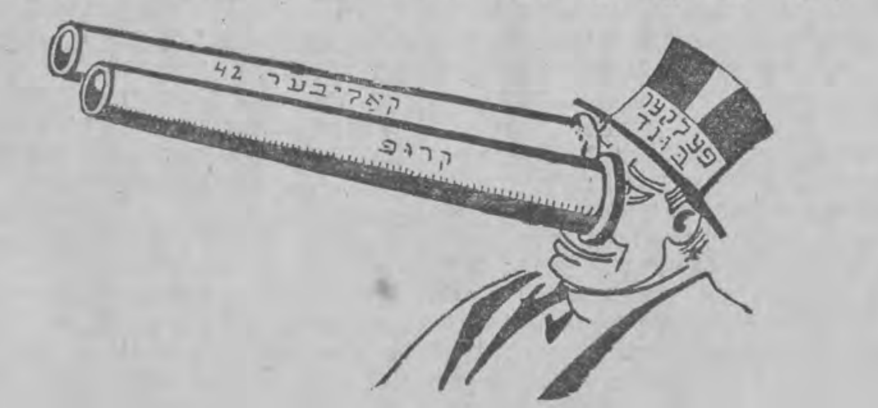

ווענעז נדן

אין שטעטעל קריסטינאָפּאָל, האָט געלעבט דער אַלטער מראדאתרא, רבי יצחק תאומים ז״ל, וועל־כער האָט גע׳שם׳ט אַלס אַ חכם עתיק.

אַ מאָל האָט אין שטעטעל חתונה געהאַט אַ גאָר אָרימער בחור, אַ יתום, מיט אַ ארימער יתומה און חסידים פון שטעטעל האָבען בעשלאָסען צו געהן משמח זיין חתן־כלה „לשם מצווה“.

עס זענען געקומען אויף דער חתונה די שעהנ־סטע און רייכסטע בעלי־בתים און מען האָט משמח געווען די חתן־כלה.

דערונטער איז אויך געווען דער רב דער מרא־דאתרא, וואָס איז געזעסען — ווי דער שטייגער איז — אויבען אָן נעבען חתן.

אַזוי זיצענדיג ביים טיש, האָט דער רב גע־זאָגט צום חתן:

„הערסטו, יאַנטשע, דו ביזט געבוירען אין א הויבעל“.

די מעשה דערפון איז די:

ס׳שטעהט געשריבען, אַז נדן־געלד מוז מען אויסקרענקען.

מילא, דעם גביר׳ס זוהן, וואָס נעמט נדן צוואַנציג טויזענד גילדען, מוז לאַנג ליגען און קרענקען ביז ער פערקרענקט זיין נדן.

דו, אָבער וואָס האָסטו נאָר גענומען נדן פינף און צוואַנציג רייניש?

איין קליין קרענקעל און דו ביזט פטור דעם נדן...“

וועלכער?

— וועלכער „הינקעמאַן“ איז געוואָרען „אַ פאָטער?“

— פאָול באראטאָוו.

אין אַ געריכט

ריכטער: — איהר ווערט פעראורטיילט צו פינף יאָהר און ווערט דאַן ארויסגעטריבען פון לאַנד אויף צעהן יאָהר.

אָנגעקלאָגטער: — איך וואָלט געבעטען מיך צו ערשט אַרויסטרייבען פון לאַנד.

ער קען איהם

— מאָריץ וויל ביי מיר לייהען געלד, דו קענסט איהם?

— צי איך קען איהם? אַ זלאָטע זאָלסטו איהם נישט לייהען.

שולדיג, דאַרף מען אפּגעבען

— ער איז גאָס די נשמה שולדיג.

— נו, פאַרוואָס גיט ער נישט אָפּ די נשמה? בער קאַן.

אַ גוט האַרץ

ער האָט אַזאַ גוט האַרץ, אַז עס דאַרף הענגען אין אַ טאַטערישע יאַסקע.

יצח קל.

בלויז אַ קליינינקייט

מחבר: וואָס האָט איהר אויסצוזעצען וועגען דער פיעסע?

דוד הערמאַן: בלויז אַ קלייניגקייט.

מחבר: אַ קלייניגקייט בלויז איז דאָך גוט, קען מען דאָך שפּילען.

דוד הערמאַן: מען דאַרף בלויז די פיעסע אַוועקגעוואָרפען און אָנשרייבען אַנ׳אַנדערע.

פאַרזיכטיג

אָנגעשטעלטער: אַ דאַמע וויל אייך זעהען?

באַלעבאָס: ווער איז זי?

אָנגעשטעלטער: אייער׳ע א קרובה.

באַלעבאָס: קען איך זי?

אָנגעשטעלטער: יאָ זי איז די מוטער פון אייער פרוי.

באַלעבאָס: האָסט דאָך גלייך געקענט זאָגען, אַז מיין שוויגער איז געקומען.

אָנגעשטעלטער: איך האָב אייך מיט איין מאָל נישט געוואָלט איבערשרעקען.

אַ שטאַרקער כאַראַקטער

ענגי: — איך קען בלויז בעוואונדערען אַ מאַן מיט אַ שטאַרקען כאַראַקטער, וואָס זאָל וויסען וואָס ער וויל.

פענגי: — וואָס דאַרף ער וועלען?

ענגי: — מיך הייראַטען.

אַ חשבון אַזאַ

— איך און מיין פרוי זענען איינס.

— און איך און מיין ווייב זענען צעהן.

— ווי אַזוי?

— זי איז די איינס און איך בין די נול — צוזאַמען 10.

ביי אונז

אונזער „ב.ב.“ — „סאַנאַטאָרישער“ סיים
איז זיך צופאָהרען אויף יום־טוב אַהיים.
פוסט אין די זאַלען פון סיים און סענאַט;
ס׳רעדט נישט דער שטאַרקער ב.ב. דעפּוטאַט,
די אָפּאָזיציע פערגיסט נישט קיין טרער,
מאָנט נישט קיין טענות ביים „אדון“, ביים „הער“.
אינטערפעליאַציעס גיט קיינער נישט אָן,
חגא — אין סיים ווערט קיין זאַך נישט געטון.
„ער“ אין מאַדעראַ — גאַנץ ווייט פון דער היים,
דאָרט וואו עס בליט אויך אין ווינטער אַ בוים.
קיינע סיורפּריזען — דאַכט זיך נאָרמאַל;
דאָך איז נישט רוהיג, ס׳קאָכט איבעראַל.
ס׳טומעלט און רוישט אין גאַנצענעם לאַנד,
צייטונגען־בלעטער מען שרייבט נאָכאַנאַנד —
דאָ אַ פראַפּעזאַר, פּאַעט, אַרטיסט
ס׳לויפען דעפּעשען אַהין און אַהער.
עס האַלט יעדער בירגער די זאַך אויפ׳ן צונג,
ס׳רעדען פון דעם ווי אַלט אַזוי יונג.
יעדען איז עפּעס נישט אָנגענעהם, שווער,
וואָס אַ טאָג ווייטער צושטורעמט עס מעהר.

שמערעלע.

שאלות און תשובות

— ווער געהט און שטעהט הענגענדיג?
— אַ זייגער.

* * *

— ווער איז זיכער פון אַ יונגען טויט?
אַנ׳אַלטער מאַן.

* * *

— ווער האָט דאָס אויסגעטראַכט, אַז נאַראָנים האָבען ליב זיס.
— די קלוגע.

* * *

— ווער לייגט זיך און בלייבט זיצען?
— אַ הון.

* * *

— ווער האָט נאָך קיינמאָל קיין ליגען נישט געזאָגט?
— א געבוירענער שטומער.

* * *

— פון וועמען איז שווער צו בעקומען א קללה?
— פון אַ שטומען.

* * *

— פאַר וועמען האָט מען מורא פון פאָרענט, פאַר וועמען — פון הינטען און פאַר וועמען — פון ביידע זייטען?

— פון פאָרענט — פאַר אַ באָק, ער זאָל נישט א שטויס טון מיט די הערנער; פון הינטען — פאַר אַ פערד, ער זאָל נישט אַ בריק טון; פון ביי־דע זייטען — פאַר אַ נאַר.

בים באָם.

נייגעריג

אַ פאָרל איז געזעסען אויף אַ באַנק אין פאַרק. ער נעמט אָן איהר האַנד און גלעט זי.

אין דעם מאָמענט קומט אָן אַ יונגעל און קוקט אויף זיי.

דער יונגערמאַן נעמט אַרויס אַ זל. און דער־לאַנגט איהם.

— נאַ דיר 2 זלאָטעס.

— איך וויל נישט קיין געלד — זאָגט דער יונגעל.

— טאָ נאַ דיר 5 זל. — זאָגט דער מאַן. דער יונגעל באַכאַמאָל.

— איך וויל נישט קיין געלד — ענטפערט

— ס׳אָוואָס דען ווילסטו? — פרעגט איהם דער מאַן.

— איך וויל בלויז צוקוקען — ענטפערט דער יונגעל.

שלאָפען ביי אַנ׳אָפען פענסטער

דער בעריהמטער שרייבער, בערנארד שאָו, איז אַ לאַנגע צייט פערפאָלגט געוואָרען פון אַ יונגען דראמאטורג, וועלכער האָט איהם געוואָלט פאָר־לעזען זיינע אַ דראמע. ענדליך האָט שאָו איינגע־שטימט.

ווען דער יונגער דראמאטורג האָט אָפּגעלייענט אַ האַלבען אַקט, האָט בערנאַרד שאָו איהם אונטער־בראכען מיט די פאָלגענדע ווערטער:

— עפענט אויף דאָס פענסטער.

— וואָס? איהר ווילט, אַז אייער שכן זאָל אויך הערען? — האָט דער שרייבער געפרעגט איי־בערראשט.

— דאָס נישט — האָט בערנארד שאָו געענט־פערט — אבער איך בין געוואוינט צו שלאָפען ביי אַנ׳אָפענעם פענסטער.

די שיסעריי

אַ מיידעל האָט עטליכע מאָל אויסגעשאָסען אויף איהר חתן, אָבער זי האָט איהם נישט גע־טראָפען.

דאָס איז, מסתמא, בלויז געווען אַ פראָבע־פאָרשטעלונג פון דער אמת׳ער שיסעריי, וואָס וועט פאָרקומען ערשט נאָך דער חתונה.

אַ שטראָף

טאַנטע: — קום אַהער, משה׳לע, גיב דיין טאַנטע א קוש.

משה׳לע: — פאַרוואָס? איך האָב דאָך גאָר קיין שלעכטס נישט געטון.

נאָך נישט קראַנק

בחור (צו אַ מיידעל וואָס ער ליבט): ווערט איהר היינט אָווענד זיין אינדערהיים?

מיידעל: פאַרוואָס עפּעס? איך בין נאָך נישט קראַנק.

זי איז גערעכט

פאָטער: פאַרוואָס ווילסטו נישט חתונה האָבען מיט דעם דראָגיסט? זיין פערגאַנגענהייט איז זעהר גוט, זיין צוקונפט איז גלענצענד.

טאָכטער: איך קען אָבער נישט ליידען זיין געגענוואַרט.

אין אפגרונט

אסענסציאנעל-עראטישער ראמאן (42

דע־פאטער האט אנגענומען דעם יונגען מאנס האנט און איז מיט איהר אויפגיך ארויס פון צימער. זשאן האט בעטראכט דעם וועלט־בעריהמטען קינסטלער, וועלכער איז אזוי טיף געריהרט געווארען, ווען ראזאס חיהלע איז געשטארבען און איז אנטלאפען פון זיין קראנקען קינד, אן איהם צו זעהן.

דע־פאטער האט פערשטאנען, אז ער דארף עפּוואס זאגען וועגען דער געלעגענהייט.

„דאס איז די שולד פון די, וואס האבען מיך געצוואונגען צו הייראטען, וואס פאר א נארישקייט עס איז פון זיי געווען צו מאכען מיך פאר א מאן און א פאטער.

איך בין געווען ראזאס ליבהאבער, איך בין עס נאך איצט און וועל עס בלייבען ביז'ן טויט, און איהר אליין? זייט איהר דען זיכער, ווען פאני זאל נאר וועלען? אייער גליק איז נאר וואס פלאמאן איז ארויס, ווייל דעשאלע האט פאר איהם אנגעשריבען א בקשה אויף בענעדיקען. אָרעמער דעשאלע, ער האט געטון גוטעס אויף נאך דעם טויט!

דע פאטער האט גענומען א דראשקע און איז אוועק, אבער זשאן איז געבליבען שטיין ווי א געליימטער. פלאמאן איז פריי! איצט פערשטעהט ער פארוואס פאני איז שטיל געווארען די לעצטע עטליכע טעג, פארוואס זי בעט נישט מעהר ער זאל קומען. דער בעפרייטער ארעסטאנט איז געוויס ביי איהר!

און אנשטאט צו פרייען זיך דערמיט, ווייל דורך דעם איז ער זיכער פריי פון אלע זיינע פריהערדיגע צרות, איז ער געווארען אויפגערעגט, און האט די גאנצע נאכט נישט געקאנט שלאפען.

ער האט גענומען טראכטען, אז פאני האט זיינע בריף און זי וועט זיי געוויס פארלייענען פאר אנ׳אנדער מאן. די בריף מוז ער האבען, ווייל א נישט איז ער נישט זיכער, אז זי וועט איהם לאזען צורוה.

ער האט זיך געזארגט וועגען זיינע בריף, אבער אין דער אמתן האט ער געהאט אנ׳אנדער זארג, אנ׳אנדער געפיהל, אבער דער אויסרייד פון די בריף האט איהם געטריבען, ער זאל געהן בעזוכען זיין געוועזענע געליבטע, כאטש ער האט עס ביז איצט נישט געוואלט. און אזוי האט ער אין א געוויסען טאג זיך געזעצט אין צוג, וואס געהט אפּ אום צעהן א זייגער, און איז אוועק אין דער פארשטאט, וואו ער און פאני האבען אמאל געוואוינט צוזאמען.

ער איז ארויס פון וואקזאל און האט זיך געלאזט געהן איבער דעם גלישיקען און פערשניטען וועג, וועלכען ער איז שוין אזוי פיל מאל געגאנגען. ער האט זיך דערמאנט אן די אמאליגע צייטען, האט זיך דערמאנט אן אלע געדאנקען און אלע געפיהלען וואס ער האט געהאט אויף דעם וועג אין די צייטען וואס ער האט געלעבט מיט זיין געליבטער און ער האט אלץ אויסגעפונען, אז ער איז א גאנץ אנדער מענש. ער האט אויך דערוואַרט צו געפינען זיין פאני גאר אנדערש, ווי זי איז אמאל געווען.

אויפ׳ן וועג האט ער אנגעטראפען א מאן און א קינד, און אנ׳אנגעשטעלטען אויפ׳ן באהן וואס שלעפט עטליכע פעקלעך. דאס קינד איז געווען איינגעוויקעלט גאנץ ווארים, אבער זשאן האט איהם דערקענט, דאס איז געווען דזשייזעף, פאניס אויפ׳צילינג. דער מאן, וואס האט דאס קינד געפיהרט איז געווען בלאס, אבער שיין. זיינע קליידער זענען געווען נייע, ערשט געקויפטע, ער האט פערשטאנען, אז דער מאן איז פלאמאן און דזשאזעף איז זיין קינד.

אין א סעקונדע האט ער פערשטאנען אלץ. ער האט איצט פערשטאנען, אז פאני און אפילו די העטעמאס האבען איהם אפּגענארט, כדי צו מאכען איהם ער זאל דערציהען דעם ארעסטאנטס קינד! אך, וואס פאר א נאר ער איז געווען און ווי האבען זיי דאס אלע פון איהם געלאכט. ער האט איצט פערטראכט זיך אליין פאר זיין פערגאנגענהייט, און ער האט זיך געוואלט אומקעהרען, אבער די בריף! ער מוז האבען זיינע בריף, ער דארף נישט איבערלאזען קיין צייכען אין פאניס הענט.

ער איז אריין אין הויז, און איז באלד געמאלדען געווארען מיט די ווערטער:

— מאדאם, דא איז א הער

— וועלכער הער? — האט געפרעגט א קול פון שלאפצימער.

— איך!

עס האט זיך דערטראגען א געשריי, און א שפרונג, דאן האט ער דערהערט די ווערטער:

— ווארט, איך שטעה אויף! איך קום!

עס איז שוין נאך מיטאג, און זי איז נאך אין בעט. זשאן האט געוואוסט די סיבה דערפון. ער האט געוואוסט די בעדייטונג פון די פריהמארגענס. און בעת ער האט געווארט אין שפייז־צימער, האט ער בעטראכט די ווירטשאפט, וועלכע איז איהם געווען אזוי גוט בעקאנט, און מיט וועלכע ער האט אזוי לאנג פערבראכט זיין לעבען.

פאני איז אריין און האט זיך א לאז געטון צו איהם זיין קאלטע אויפנאמע האט זי אבער אפּגעשטעלט, און זיי זענען געשטאנען איינע פאר די אנדערע ווי צוויי מענשען, וואס טרעפען זיך ביי ביידע זייטען פון א צובראכענעם בריק, און צווישען זיי לויפט א האסטיקער, בייזער שטראם.

— גוט מארגען! — האט זי געזאגט און האט זיך נישט געריהרט.

זי האט איהם געפונען עלטער און בלאסער. ער איז געווען איבערראשט צו געפינען איהר אזוי יונג. זי איז געווען אביסעל דיקער, אבער נאך אלץ מיט דעם שיינעם קאליר אין געזיכט, און די שיינהייט פון איהרע אויגען וואס זענען נישט פערדארבען געווארען נאך אזוי פיל לאנגע נעכט.

— אויפ׳ן לאנד שטעהט מען אויף שפעט! — האט זי געזאגט מיט שפאס און האט זיך ענטשולדיגט, אז זי האט א קאפּ־ווייטאג, און האט איהם אמאל „געדוצט" און אמאל „געאירצט", ווייל זי האט אליין נישט געוואוסט ווי צו זאגען: „דו" אדער „איהר", ווען זי האט געזעהן, אז ער קוקט אויף דעם טיש, וואו עס איז קענטיג געווען, אז מען האט געגעסען פריהשטיק, האט זי געזאגט:

— עס איז פאר דעם קינד, איידער ער איז אוועק.

— וואוהין איז ער אוועק?

זשאן האט עס געפרעגט כלומרשט גלייכגילטיג, אבער זיינע אויגען האבען איהם ארויסגעגעבען, און פאני האט דעריבער געזאגט.

(סוף קומט).

פון יודישן הומאר-אוצר

מ׳גיט זיך יאַכאַש אנ׳עצה

צו א שיף, וואס איז געווען געלאדען מיט בראנפען, איז אנגעשוואומען א גרויסער ים־שלאנג און האט געוואלט די גאנצע שיף איינשלינגען.

האט דער שיפס־קאפיטאן צוגעווארפען דעם שלאנג א פעסעל מיט בראנפען, האט זי דאס איינגעשלינגען און איז נישט צופרידענגעבליבען.

האט דער שיפס־קאפיטאן איהם צוגעווארפען א גוי פון די שיפס־בעדינטע, האט דער שלאנג איהם איינגעשלונגען און איז ווייטער נישט געבליבען צופרידען.

האט דער שיפס־קאפיטאן אריינגעווארפען אין ים א יודען. דער שלאנג האט איהם איינגעשלינגען און איז שוין געבליבען צופרידען.

אין א געוויסער צייט שפעטער האט מען דעם דאזיגען ים־שלאנג געפאנגען, און אז מ׳האט איהם אויפגעשניטען דעם בויך האט מען געזעהען ווי דער יוד שטעהט און פערקויפט דעם גוי א גלעזעל בראנפען פון פאס....

אויסגעטייטשט...

הירש לייב בדחן האט שפאצירט אין גאס און א הונד איז איהם פארויסגעלאפען.

— הירש ליב פון ווען אן, ביסטו דאס געווארען א רבי, אז א גבאי לויפט דיר פארויס? — האט איהם א חסיד געפרעגט.

— דו האסט א טעות — האט איהם דער בדחן געענטפערט — צי האסטו דען ווען געזעהן א גבאי ז זאל געהן פארויס, דער רבי געהט דאך פארויס...

דער פערקעהרטער מזל

אנ׳ארימאן איז געקומען צו אנ׳עשיר נאך א נדבה, איז דער עושר געווארען אין כעס און האט אנגעהויבען זידלען.

— שווינדלערס, איהר בע׳גנב׳עט נאר לייטען. ס׳איז אנ׳עבירה אייך צוגעבען א גראשען. נעכטען איז אין הקדש געשטארבען אנ׳ארימאן, האט מען געפינען אין זיינע בגדים גאלד, זילבער און ברילאנטען.

האט זיך דער ארימאן אפגעזיפצט און געזאגט:

— זעה נאר, ווי אונזער מזל איז ערגער פון אלעמען. זעהר אפט פאסירט, אז ארימעלייט ווערען נגידים, רעדט גאר קיינער פון זיי נישט, און טאמער האט איינמאל א נגיד זיך געמאכט פאר אנ׳ארימאן, זעהט נאר, וואס דא טוט זיך, ווי מ׳הערט גאר נישט אויף צו רעדען, און אלע ארימעלייט מוזען ווערען דערפאר די כפרה...

א סגולה צו וועקסלען

א שניט־קרעמער איז געקומען קיין לאדז קויפען סחורה. ווען ער האט אונטערגעשריבען די וועקסלען, האט ער זיך איינגעבויגען אויף דער ערד זוכען אביסעל ערד צו בעשיטען די פריש אונטערגעשריבענע וועקסלען.

— נאך וואס דארפט איהר זוכען ערד האט איהם דער פאבריקאנט געפרעגט — אט האט איהר דאך א לעשער.

— פערשטעהט איהר מיך — האט דער סוחר געענטפערט — די וועלט זאגט א ווארט, אז דאס וואס ד יערד דעקט צו ווערט שנעל פערגעסען פון הארצען....

א חזן-שוחט

פון וואנעט נעהמט זיך דאס, אז א חזן מוז אויך זיין א שוחט.

— ווייל עס שטעהט: „רוממות אל בגרונם — וחרב פפיות בידם".

גענקליבען פון שר של אש.

דאס לעבען פון א יודישער אקטריסע

דערצעהלט פון דער בעריהמטער שוישפיעלערין עמיליע אדלער.

געשריבען ספעציעל פאר׳ן „נייעם פאלקסבלאט" פון זלמן זילבערצווייג

פון סלוצק זענען מיר געפאהרען קיין מינסק. די נסיעה צום וואקזאל איז פארגעקומען אויף א שליטען. געפאהרען זענען מיר א גאנצע נאכט און ס׳איז געווען אזא שרעקליכע קעלט, אז כ׳האב בפיוון ארויפגעלייגט אונזער הונט אויף זיך. אז ער זאל מיך ווארעמען, איך האב נאר מורא געהאט, אז דאס קינד, וואס מיר האבען געפיהרט מיט זיך פאר קינדער־ראלען, זאל זיך נישט פערקיהלען.

אין מינסק איז יוליוס אנגעקומען און ערשט אפּגעגעבען א בעריכט ווי אזוי טשארני האט פערשפילט אונזער געלד אין פעטערבורג. א קורצע צייט דערנאך האט מען טשארנין ארעסטירט אויף דער בעשולדיגונג, אז ער ער האט געמאכט פאלשע באהן־בילעטען. טשארני האט אין דער געשיכטע אריינגעשלעפט זיינעם א פריינד, וואס איז אויך געווען יוליוסעס א פריינד. די בעשולדיגונג איז געווען, אז אונזער טרופּע פלעגט אויך פאהרען אויף פאלשע באהן־בילעטען. אונזער טרופּע איז ארויסגערופען געווארען צום פראצעס. מיר זענען בעשטאנען דערויף, אז מיר וויסען נישט פון וואס צו זאגען. טשארני איז געווען א יאהר אין טורמע. ער האט נישט גענומען קיין אדוואקאט, נאר ער האט זיך אליין פערטיידיגט און איז טאקע בעפרייט געווארען. די אדוואקאטען האבען ממש בעוואונדערט, וואס פאר א אויסגעצייכענטע פערטיידיגונגס־רעדע ער האט געהאלטען.

נאך מינסק האבען מיר נאך געשפילט אין ווילנא, טיקטין, ביאליסטאק און דערנאך אין ווארשא.

וועו כ׳האב דערלעבט אין ווארשא, דערמאהן איך זיך אין אנ׳אינטערעסאנטען עפּיזאד, וואס האט נאך פריהער פאסירט ביי קאמינסקין:

טעאטער איז שטענדיג געווען א שטארקע צוציהונגס־קראפט פאר דער יוגענד. זעהר אפט פלעגען פערשידענע יונגעלייט קומען צו טעאטער־דירעקטארען, אז זיי ווילען ווערען אקטיארען. די דירעקטארען אדער די אקטיארען פלעגען זיך בעציהען מיט ביטול צו די דאזיגע יונגעלייט און זעהר אפט זיי אפּטון פערשידענע שפיצלעך. איינמאל איז א זעהר אינטעליגענטער יונגערמאן געקומען צו קאמינסקין און איהם געבעטען, אז ער וויל ווערען אנ׳אקטיאר. אלס מוסטער פון זיינע פעהיגקייטען האט ער פאר קאמינסקין אפגעשפילט די ראלע „שאול" פון „דוד אין דער וויסטע". ווי געוועהנליך, האט מען פון דעם יונגענמאן געמאכט חוזק און מען האט איהם אנידערגעשטעלט אויף דער ביהנע אויף דעם ארט, וואו עס געפינט זיך דער גרוב (א פערדעקטע עפענונג), וואס בילדעט א קבר א. ד. גל. אין מיטען זאגען דעם מאנאלאג, האט מען פון אונטען געעפענט דעם „גרוב", און דער יונגערמאן איז אין איהם אריינגעפאלען. דער „גרוב" איז נישט געווען זעהר טיף, אזוי, אז דער יונגערמאן איז געבליבען אונטען שטעהן ביז צום האלז. זיין קאפּ האט ארויסגעשטארט. ער האט זיך באלד אריענטירט, וואס עס איז מיט איהם געשעהען, איז ארויס פון „גרוב", זיך אויסגעגלייכט, אפּגעפוצט דעם פערשמירטען קאסטיום און געזאגט:

— איהר מיינט דאך, אז איך בין געפאלען, האט איהר א טעות, נישט איך, נאר איהר זייט איצט געפאלען.

אט דער קורצער זאץ האט געמאכט א שטארקען איינדרוק אויף די אנוועזענדע אקטיארען, וועלכע האבען אויף אלע פריוואט־מענשען געקוקט ווי א אויף יאלדען.

די ערשטע „האמלעט"-אויפפיהרונג אין לאדזער צירק

ווידער אין אמעריקא. — א דראמאטישע אקטריסע אלס געזאנגס־פרימאדאנע און א דראמאטישער אקטיאר אלס דיריגענט — דער גלגול פון „אפעליא"־קלייד — איך נעהם זיך אונטער שפילען העברעאיש

נישט געקוקט אויף די דערפאלגען און אויף דעם פסדר׳יגען וואנדערן, וואס האט אונז געראטעוועט פון לאנגווייליגקייט, האב איך פונדעסטוועגען זיך נישט געפיהלט גליקליך. אנ׳אלטע קראנקהייט האט ביי מיר צוריק דערוואכט — איך האב ווידער אנגעהויבען בענקען צו מיין פאמיליע אין אמעריקא, און, ווי מיין שטייגער איז געווען, קוים האב איך אנגעהויבען בענקען, האב איך שוין נישט גערוהט ביז איך בין ווידער געפאהרען קיין אמעריקא.

מיין מאַ והאט דערווייל אנגאזשיר׳ט ליפאוסקין פאר א פערוואלטער און זיי האבען צוזאמען גענומען צוויי טעאטערס: איינעם אין ווילנא און איינעם אין לאדז. דעם צירק, וואס איז בעשטאנען צווישען א גרויסען לידיגען פלאץ צווישען דער צעגעלביאנא און דזשעלנא גאס. אין ביידע שטעט האט מען גלייכצייטיג געשפילט. עס פערשטעהט זיך, אז אויב ביי איין טרופּע האט מען זיך אין מיר גענויטיגט, האט מען זיך, ביי צוויי טרופּעס, אין מיר נאך מעהר גענויטיגט און עס האבען אנגעהויבען פליהען קיין אמעריקא בריף און טעלעגראמעס, אז איך זאל איינפּאקען מיינע פעקלעך און קומען קיין פוילען.

ווען כ׳בין געקומען קיין לאדז, האב איך געטראפען אין צירק־בנין שפּילען די אפערעטע „שיר השירים". די סענסאציע דערביי איז געווען, אז אסתר רחל קאמינסקי, די שטענדיגע דראמאטישע אקטריסע, האט דאס מאל געשפּילט די הויפּט־פרימאדאנע־ראל, א גרויסע געזאנגס־ראל און יוליוס, דער שטענדיגער דראמאטישער אקטיאר, האט דיריזשירט דעם ארקעסטער. פאר׳ן פובליקום איז דאס געווען אנ׳אטראקציע און אין אזא זאך האט מען זיך גענויטיגט, ווייל אין זאנדבערגס גרויסען טעאטער איז אין דער זעלבער צייט אויך געשפּילט געווארען דיזעלבע אפערעטע. דא האט די געזאנגס־פרימאדאנע־ראל געשפּילט טאקע א זינגערין־פרימאדאנע — מאניע גורעוויטש.

עס איז אלזא געווען צווישען ביידע יודישע טעאטערס א קאנקורענץ, א שארפע קאנקורענץ טאקע אין רעפּערטואר גופא, און דעריבער האט מיין מאן געמוזט אנקומען צו עפּעס א ספּעציעלען עפעקט.

אבער סיי ווי סיי איז ביי אונז די אפערעטע לאנג נישט געגאנגען. יוליוס איז אפּגעפאהרען קיין ווילנע און צו אונז איז געקומען צופאהרען גאסטראלירען זאסלאווסקי.

זאסלאווסקי פלעגט אייגענטליך שפּילען די־זעלבע ראלען וואס יוליוס. א גאנץ קליינער קרייז האט פון איהם מעהר געהאלטען ווי פון מיין מאן, אבער די ברייטע טעאטער־מאסען זענען געווען פערעהרער פון יוליוס׳ן נישט פון זאסלאווסקי׳ן, זאסלאווסקי האט זיך שטענדיג בעמיהט צו דערגרייכען יוליוס׳עס שטעלונג און נאכדעם ווי יוליוס האט געהאט אזא דערפאלג מיט דער העברעאישער „אקאסטא"־אויפפיהרונג, איז זאסלאווסקי געווען צוגעשטאנען צו א גרופּע אקטיארען און ליבהאבער, וואס האבען זיך ארגאניזירט און אויך אויפגעפיהרט „אקאסטא" אין העברעאיש. דער ערפאלג זייערער אין לאדז און אין ווארשא איז געווארען א זעהר בלאסער, אבער דערפאר האבען זיי געהאט א גרויסען דערפאלג אין דער טורנע, וואס זיי האבען געמאכט איבער ליטע און רוסלאנד.

יוליוס האט זיך אבער נישט גערעכענט מיט דער קאנקורענץ פון זאסלאווסקין און האט איהם צוגעלאזט אין זיין טעאטער אלס ערשטען דראמאטישען אקטיאר.

איך האב געשפּילט אלס זאסלאווסקיס פּארטנערין און נאכדעם ווי מיר האבען אפּגעשפּילט אייניגע רעפּערטואר־פּיעסען, האט זאסלאווסקי זיך גענומען צו דער אויפפיהרונג פון שעקספירס „האמלעט" אויף יודיש.

אויף וויפיל איך וויס, איז דאס געווען די ערשטע אויפפיהרונג פון „האמלעט" אין יודיש אין מזרח־אייראפּע. איך האב די פּיעסע געזעהן א סך מאל פריהער שפּילען אויף פערשידענע אייראפּעאישע בינעס און האב בעשלאסען זיך ערנסט אפּצוגעבען צו מיין ראל אלס „אפעליא", דורך דער דייטשער בוכהאנדלונג פישער האב איך געלאזט בעשטעלען פון בערלין א קאסטיומען־בוך, פאר וועלכען כ׳האב בעצאהלט א גאר גרויסע סומע. עס איז מיר שווער געווען צו גדענקען, נאר מיר דאכט זיך, אז איינינע הונדערט דייטשע מארק, און לויט דעם דאזיגען בוך האב איך געלאזט אויסנייען די קליידער פאר „אפעליא" און פאר „די קעניגין". די קליידער ליגען נאך ביז׳ן היינטיגען טאג ביי מיר.

דער מעלאדראמען־שרייבער זאלאטאראווסקי האט, ווי בעוואוסט, גענומען שעקספּירס „האמלעט" און פעריודישט, פון „פרינץ האמלעט" איז ביי איהם געווארען א ישיבה בחור און פון „אפעליא" — אסתרל.

איך האב פון די קליידער צו „האמלעט" אויך געמאכט אנ׳עהנליכע טראנספארמאציע: ווען מיר איז מיט יאהרען שפּעטער אויסגעקומען אין סאראנטא (קאנאדע) צו שפּילען א „רביצין" אין דער אפערעטע „דאס קאווקאזער רבילע", האב איך זיך דערמאנט אין מיין פּרעכטיג „אפעליא"־קלייד. איך האב אריינגעשטעלט אנדערע ארבעל אוי פון אנ׳אפעליא־קלייד איז געווארען א קלייד פאר א רביצין.

(ווייטער קומט).

פרייטאג 2 יג טבת תרצ״א

יאַנואַר
זון-אויפגאַנג 7.45
זון-אונטערגאַנג 3.28

ליכט-צינדען: 3,17

פערמשפּט פאַר אַ מאָרד, אויסגעפיהרט מיט 12 יאָהר צוריק

מוטער שטעהט פאַר די ריכטער אויף די קניהען און בעט מיט טרערען אין די אויגען צו בעפרייען איהר זוהן דעם מערדער

סענסאַציאָנעלער אַפּעלאַציע-פּראָצעס

דאָס איז געווען מיט 12 יאָהר צוריק, ווען בײַ אונז האָבען נאָך געבאַלעבאַטעוועט די דײַטשע אָקאָפּאַנטען. אין אַ שיינעם העלען טאָג איז די פרוי פון אַ בזשעזשינער גוט-בעזיצער בזשעזשינ־סקי אַרעסטירט געוואָרען דורך די דײַטשען פאַר שמוגעל. דער מאַן האָט זיך געגעבען מיה זי צו בעפרייען, האָט געקלאַפּט אי וואַלע טירען און ס׳איז איהם ענדליך געלונגען אויסצופועלען, אַז מ׳זאָל זי אַרויסלאָזען אויף קויציע.

די קויציע האָט געזאָלט געגעבען ווערען אין דײַטשע מאַרקען און בזשעזשינסקי האָט געהאַט רו־סישע רובעל. האָט ער געגעבען זײַן 19־יאָהרי־גען זוהן וולאַדיסלאַוו 630 רובעל, אַז ער זאָל זיי אויסטוישען אויף מאַרקען אין יענער איז מיט זי אַוועק קיין בזשעזשין אין וועקסעל־קאַנטאָר פון משה שטיינמאַנען. דאָרט האָט ער אָפּגערעדט מיט שטיינמאַנען, אַז ער וועט קומען מיט׳ן געלד שפּע־טער, אויסגעהאַנדעלט דעם פּרייז און איז אַוועק.

דערווײַל האָט וולאַדיסלאַוו זיך געטראָפען מיט אַ שעהנער „דאַמע״ און מיט איהר אַוועק זיך ווײַלען. מ׳האָט געטאַנצט, געטרונקען, געשפּילט און אַ שכּורער האָט וולאַדיסלאַוו פערשפּילט אין קאָרטען דאָס געלד, וואָס ער האָט בעקומען פון זײַן פאָטער אויף צו בעפרייען די מוטער פון דער דײַטשער טורמע.

ווען ער האָט זיך אַביסעל אויסגעניכטערט, איז שוין די „דאַמע״ נישט געווען אַהיים צו געהן אָהן געלד האָט ער זיך געשעמט און אויך מורא געהאַט. איז בײַ איהם געבוירען געוואָרען אַ טייוו־לאָנישער פּלאַן: ער איז אַוועק צו שטיינמאַנען און האָט איהם פאָרגעשלאָגען, ער זאָל נעמען די מאַרקען און זאָל מיט איהם געהן צו זיי אַהיים, כּדי דאָרט אויסצוקלויבען די רובלעס. (דאַמאָלס האָט מען פאַר גאַנצע רובעלס געצאָהלט טייער, ווי פאַר צוריסענע, געלעכערטע אז״וו.) שטיינמאַן איז אָבער אַליין נישט געגאַנגען און האָט געשיקט מיט וולאַדיסלאַוו׳ן זײַן 17־יעהריגען זוהן אריה. ווען זיי זענען געווען הינטער׳ן שטאָט, האָט וולאַ־דיסלאַוו אַרויסגעכאַפּט אַ רעוואָלווער און פון הינ־טען אויסגעשאָסען. ער האָט געטראָפען אריה׳ן אין קאָפּ און האָט איהם צושמעטערט דעם שאַרבען. וולאַדיסלאַוו האָט איהם דאַן צוגערויבט פון טאַש דאָס געלד און איז פערשוואונדען.

מ׳האָט נאָך איהם פונאַנדערגעשיקט שטעק־בריף, אָבער מ׳האָט איהם נישט געפונען.

וואו בזשעזשינסקי האָט זיך אויסבעהאַלטען ווייסט מען נישט, אָבער בעת דער באָלשעוויסטי־שער אינוואַזיע איז ער, אונטער אַ פרעמדען נאָ־מען, אַרײַנגעטראָטען אין מיליטער אַלס פרייוויי־ליגער און האָט אַ צייט געקעמפט אויפ׳ן פראָנט. ווען דער קריג האָט זיך געענדיגט, האָט מען איהם אָבער געכאַפּט און געמשפּט.

דאָס קרייז־געריכט האָט איהם דאַן פערמשפּט אויף צעהן יאָהר טורמע. וולאַדיסלאַוו האָט אָפּגעגעבען אַנ׳אַפּעלאַציע, אָבער ווע ןדער אַפּעלאַציע־פּראָצעס האָט געזאָלט פאָרקומען איז ער שוין נישט געווען — איהם איז געלונגען אויסצוברעכען די קראַטע פון טורמע־קאַמער און איז פערשוואונדען. ער איז אַוועק קיין דײַטשלאַנד און האָט דאָרט פערבראַכט ביז 1929. צעהן יאָהר נאָכ׳ן אַנטלויפען פון טורמע האָט ער זיך פרייוויליג צוגעשטעלט. און האָט ערקלערט, אַז ער איז אַוועק פון דײַטש־לאַנד, וואו ער האָט זיך גוט אײַנגעאָרדענט, כּדי דאָ רעהאַביליטירט צו ווערען.

מיטוואָך דעם 31־טען דעצעמבער איז אין וואַרשאָווער אַפּעלאַציע־געריכט פאָרגעקומען דער פּראָצעס. דער פאָטער פון ערמאָרדעטען האָט אַרײַנ־געטראָגען אַ ציוויל־אַנקלאַגע אויף 1 זלאָטי און אין זײַן נאָמען איז אַרויסגעטראָטען אַדוו. לעווין, פערטיידיגט האָבען די אַדוואָקאַטען קאַבילי־סקי און באַזשענקאָווסקי.

ס׳זענען אויסגעהערט געוואָרען אַ רייה עדות. זיי געדענקען שוין נישט פיל איינצעלהייטען פון אַ געשעהעניש מיט 12 יאָהר צוריק. דער פּראָקו־ראָר האָט זיך בפרט אָפּגעשטעלט אויף דעם פאַקט, פונ׳ם ענטלויפען דעם צווייטען מאָל, פאַר׳ן אַפּעּ־לאַציע-פּראָצעס, דער פערטיידיגער, וועלכער האָט געפאָדערט צו בעפרייען וולאַדיסלאַוו׳ן האָט בע־הויפּטעט, אַז שטיינמאַן איז דערהרגעט געוואָרען פון אַ פערבלאָנדזשעטער קויהל. די דײַטשען האָ־בען דאַן אַזוי אָפט געשאָסען... ווען אַדוו קאַבילינ־סקי האָט פערענדיגט זײַן רעדע און געבעטען דעם בעשולדיגען צו בעפרייען, האָט זיך די מוטער, וועלכע איז געזעסען אין דער ערשטער רייה, גע־וואָרפען אויף די קניע און אויסגערופען: „איך, זײַן מוטער, בעט מ׳זאָל בעפרייען מיין זוהן״.

נאָך אַ לענגערע בעראַטונג, האָט דאָס געריכט אַרויסגעטראָגען אַנ׳אורטייל לויט וועלכען דער ער־שטער אורטייל פון קרייז־געריכט אויף אַ יאָהר טורמע ווערט בעשטעטיגט, און דעם פאָטער פון ערמאָר־דעטען שטיינמאַן איז צוגעמשפּט געוואָרען דער זלאָטי ענטשעדיגונג. דער בעשולדיגטער וולאַדיס־לאַוו, וועלכער איז ביז איצט געווען אויף דער פרייהייט, איז אויפ׳ן אָרט אַרעסטירט געוואָרען און אָפּגעפיהרט געוואָרען אין טורמע.

דער אורטייל האָט אין געריכט געמאַכט אַ גע־וואַלדיגען רושם. מיט צוועלף יאָהר צוריק אין סילוועסטער איז אויסגעפיהרט געוואָרען אַ מאָרד פאַר וועלכען פּינקטליך צום זעלבען טאָג, איז גע־פאַלען דער אורטייל אין דעם צווייטען אינסטאַנץ.

וועגען בעקוועהמע באהן-קאָמו־ניקאַציע פאַר לאָדז

מיטוואָך איז אין וואַרשע פאָרגעקומען אַ זי־צונג פון דער דעלעגאַציע פון באַהן־ראַט, אין וועלכער ס׳האָט זיך אויך בעטייליגט אַלס פערטרע־טער פון דער לאָדזער וואָיעוואודזטווע סטאַראָסטע זשעווסקי. אויף דער דאָזיגער זיצונג זענען צוו. אַנד. בעטראַכט געוואָרען די ענדערונגען, וואָס דאַרפען געמאַכט ווערען, כּדי צו בעפרידיגען לאָדז; בפרט זענען בעטראַכט געוואָרען די פּאָסטולאַטען פון דער לאָדזער האַנדעלס־קאַמער אין דעם דאָ־זיגען ענין. מ׳דאַרף ערוואַרטען, אַז בקרוב וועלען אײַנגעפיהרט ווערען געוויסע שנויים אין דער קאָמוניקאַציע־אָרדנונג, וואָס וועט טיילווייז בעפרידי־גען די לאָדזער וואונשען.

משה סטאַוואָסקי אין לאָדז

היינט קומט צו פאָהרען קיין לאָדז דער בע־קאַנטער יודיש־העברעאישער שריפטשטעלער משה סטאַוואָסקי. דער חשובער גאַסט איז שוין כּמעט צוויי צעהנדליג יאָהר אַנ׳ארץ - ישראל תושב, וואו ער ווערט פערעכענט צווישען די ערשטע מיט־בויערס פון לאַנד און פערנעמט דאָרט גלייכצייטיג אַנ׳אָנגעזעהענעם אָרט אין דער שריפטשטעלער־משפּחה.

משה סטאַוואָסקי מאַכט איצט אַ טורנע איבער פוילען, כּדי צו קומען אין נאָהענטער בעריהרונג מיט די ברייטע יודישע מאַסען פונ׳ם פוילישען יודענטום, צווישען וועלכען ער איז אויפגעוואַקסען און פון וואַנען ער האָט געשעפּט אַזוי פיל אנרעגונגען צו זײַנע שאַפונגען.

אין זײַנע ביז איצט פערעפענטליכטע יודי־שע און העברעאישע ווערק, ווייזט זיך משה סטאַוואָ־סקי אַלס קינסטלער פון גאָר אַ העכערע מדרגה. זײַנע מייסטערהאַפטע שילדערונגען פון לעבען פון יודישען שטעטל פאַר דער מלחמה פיהרען דורך פאַר׳ן לעזער דאָס יודישע הויז, יודישע מנהגים, זייער באַציהונג צו דער נאַטור, מיט די גוישע שכנים, מיט איין וואָרט — דעם גאַנצען ספּעצי־פישען לעבענס־שטייגער פון יענע צייטען און אַלץ לעבט ווידער אויף און אָטעמט מיט פּשטות און אינטימקייט.

בעזונדערס צייכענען זיך אויס מיט זייער עכטקייט, האַרציגקייט און סטילזאַפטיגקייט זײַנע שאַפונגען פונ׳ם ארץ־ישראל לעבען.

דער דאָזיגער אָריגינעלער און בעגאַבטער שריפטשטעלער האָט דורך זײַנע העכסט קינסטלערי־שע ערצעהלונגען געמאַכט רעדעוודיג נישט נאָר פערשידענע שטוב־חיות, בהמות עופות, נאָר אויך האַלב־שטומע, פּרימיטיווע אַראַבישע פויערים (פע־לאַכען), דאָס לעבען פון וועלכע איז פאַר אונז געווען אַ פערשלאָסען בוך.

משה סטאַוואָסקי איז צוגלייך דער בעזינגער פון דער יודישער קינדער־וועלט. זײַנע מעשה׳לעך פונ׳ם קינדערשען לעבען שפּרודלען מיט קינדער־שער מונטערקייט, לעבענס־לוסטיגקייט און זענען פול מיט טיפער פערשטענדעניש און אַרײַנדרינגליכקייט אין דער צאַרטער נשמה פונ׳ם יודישען קינד.

בײַ מידיקייט, נערייצטקייט מורא-נע־פיהל שלאָפלאָזיגקייט, הערץ-בעשווערונג, ברוסט-דרוק, ווירקט בערוהיגענד דאָס ביטער - וואַסער Franciszka Józefa צו בעקומען אין אַלע אַפּטייקען און סקלאַד־אַפּטעקישעס

אַרעסטירט אַ געפעהרליכען אַפעריסט

אין דער סילוועסטער-נאַכט האָט ער געהאַט דעם דורכפאַל

(2) זייט עטליכע חדשים האָט מען אין די לאָדזער בעסערע צוקערניעס און נאַכט־לאָקאַלען געקענט בעמערקען אַנ׳עלעגאַנטען יונגעןמאַן. דאָס איז געווען דער 35־יעהריגער אינזש. וולאַדיסלאַוו קליינמאַן, ער האָט געמאַכט דעם איינדרוק פון אַ רייכען און נישט קיין קאַרגען מענשען און האָט זיך ביסלעכווייז געמאַכט קאַנטשאַפט אין די רײַ־כערע קרייזען פון אונזער שטאָט און האָט געהאַט אַ בעזונדערען ערפאָלג בײַ פרויען און בפרט בײַ פריילײַנס, וועלכע האָבען זעהר גערן זיך געפונען אין דער געזעלשאַפט פון יונגענמאַן „צום האָבען״. מיט אַ דרײַ וואָכען צוריק האָט זיך אינזש קלײַנ־מאַן בעקענט מיט דער 20־יאָהריגער העלענא פ. אַ טאָכטער פון אַ היגען רײַכען אינדוסטריעלער און דאָס מיידעל האָט זיך פון איבער די אויערען פערליבט אין איהר נײַעם בעקאַנטען און האָט אָנגעהויבען צו פערלאַנגען פון איהר׳ע עלטערען, אַז זיי זאָלען מסכּים זײַן אויפ׳ן שדוך מיט איהם. ביים פאָרשטעלען זיך פאַר די עלטערען פונ׳ם מיידעל האָט אינזש. קליינמאַן זיך אָנגעגעבען אַלס אינהאַבער פון אַ בוי־אונטערנעהמונג אין קראָקא און איניגע ווילעס אין צאָפּאָט און זאַקאָפּאַנע.

ס׳איז בעשלאָסען געוואָרען צו פײַערען אָפיצי־יעלע תנאים, ביז וואָס ווען האָט דער חתן אויף אַ פּאָר שעה געכאַפּט אַ גמילת חסד 10.000 זל. דערווײַל איז די פאַמיליע פ. אויף ווײַנאַכטען אַרויס־געפאָהרען קיין זאַקאָפּאַנע. אויפ׳ן וועג האָט זיך פ. פערהאַלטען אין קראָקא און אַזוי ווי ער איז אַ פּראַקטישער מענש, האָט ער אויסגעניצט די געלעגענהייט בעשלאָסען אין קראָקא צו זאַמלען אַבי־סעל אינפאָרמאַציעס וועגען זײַן צוקונפטיגען איידעם אָבער דאָ האָט ער זיך דערוואוסט, אַז דער אינ־האַבער פון דער בוי־אונטערנעהמונג אינזש. קליינ־מאַן איז אַ פערהייראַטער מענש. ער איז באַלד אַהין אַוועק, כּדי זיך צו זעהען מיט קליינמאַנען, ווען ס׳האָט איהם אָבער אַרײַנגעפיהרט אין קאַבי־נעט, האָט ער פאַר זיך דערזעהען גאָר אַנ׳אַנדע־רער פערזאָן. ווען ער האָט זיך מיט איהם פער־נאַנדערגערעדט, האָט ער זיך דערוואוסט, אַז בײַ קליינמאַנען האָט מען אַרויסגעגנבעט אַ פּאָרטפעל מיט דאָקומענטען און אַז דער לאָדזער, וואָס לעג־יטימירט זיך אַלס קליינמאַן קען זײַן איז דער אויספיהרער פון דער גנבה, אָדער ער בענוצט זיך מיט געגנבעטע דאָקומענטען. פ. איז שוין נישט געפאָהרען קיין זאַקאָפּאַנע. ער האָט זיך מיט דער פרוי באַלד אומגעקעהרט קיין לאָדז און דאָ וועגען דעם ענין געמאָלדען אין אויספאָרשונגס־אַמט.

אין דער סילוועסטער־נאַכט האָט מען דעם „פויגעל״ אַרעסטירט אין אַ היגען ערשטקלאַסיגען נאַכט־לאָקאַל. מ׳האָט איהם אָפּגעפיהרט אין אויס־פאָרשונגס־אַמט און דאָרט האָט זיך אַרויסגעש־טעלט, אַז דער כּלומר׳שטער „אינזשינער״ הייסט וואָלף קליינמאַן, וועלכער ווערט שוין געזוכט דורך דער אויספאָרשונגס־מאַכט פון פויזען, וואַרשאַ, קראָקא און זאַקאָפּאַנע.

ווי די אויספאָרשונג האָט ווייטער פעסטגעש־טעלט האָט קליינמאַן, וועלכער שטאַמט פון עסטריי־כישען געביט אויסנוצענדיג דעם נאָמען פון בעקאַנטען קראָקאווער בוי - אינדוסטריעלער זיך געשאַפען קענטשאַפט מיט פרויען פון דער געזעל־שאַפט, זיי פערנאַרט צו זיך אין האָטעל און גע־מאַכט פאָטאָגראַפישע אויפנאַהמעס. שפּעטער פלעגט ער מיט די אויפנאַהמען שאַנטאַזשירען די פרוי־ען, דראָהענדיג צו בעווײַזען די פאָטאָגראַפיעס זייע־רע מענער אָדער עלטערען. קליינמאַנען האָט מען אַרײַנגעזעצט אין טורמע.

Dr. med. J. BETTE
ספּעצ.-אַרצט פאַר קינדער און אינערליכע קראַנקהייטען
PIOTRKOWSKA 6, tel. 144-95
נעמט אָן פון 8 – 11 פריה און פון 4 –6 נ. כמ.

1-טער קלאַנג-קינא-טעאַטער אין לאָדז
„SPLENDID"
דער פּרעכטיגסטער פילם פון סעזאָן, טראַגישע געשיכטע פון יאָהר 1905, סימפאָניע פון ליבע און אָפּפערונג. 1-טער 100%-יגער פוילישער קלאַנגפילם, וועמענס פּרעמיערע ס׳האָט אין וואַרשאַ בײַגעוואוינט דער ה׳ פּרעזידענט פון דער פוילישער רעפּובליק, וואָס מיר דעמאָנסטרירען אין אַ ספּעציעלען נאָך-פּראָגראַם
— „נאָך סיביר" —
אַנסאַמבל: Jadwiga Smosarska, Adam Brodzisz, Bogusław Samborski, Mieczyław Frenkiel, Mira Zimińska, Kazimierz Justian, Eug. Bodo און אַנדערע
אָנהויב פון די סעאַנסען 4, 6, 8 און 10 אָוו. ∴ פּאַספּאַרטו׳ס אַ חוץ אַמטליכע אומגילטיג
פאַר די, וועלכע האָבען נישט געזעהן, ווערט אײַנגעאָרדענט שבת ד. 3, זונטאָג ד. 4 און דינסטאָג דעם 6 יאַנואַר ביז דינסטאַג 12 פריהמאָרגען-סעאַנסען פון פילם
נעאַפּאָל. די זינגענדע שטאָט
מיט׳ן קעניג פון די טענאָרען JAN KIEPURA און BRYGIDA HELM
פּרייזען פון די פּלעצער —.1 זל. און 1.50 זל.

אונזערע נאָהענטסטע קלאַנג-פּראָגראַמען!
„קעניג פון די בעטלער"
מיט Denis King i Janette, Mac Donald
„ליבעס-פּאַראַדע"
מיט MAURICE CHEVALIER i Janette, Mac Donald.
„זינגער פון פּאַריז"
MAURICE CHEVALIER אין דער הויפּט-ראָלע
„ווייסע שאַטענס"
מיט Raquel Torres i Monte Blue
רעזשי: Van Dyke, שאַפער פון פילם „פּאַגאַנין".
„רעוויו פון האָליוואָאוד"
מיט Karol Hanusz i Hanka Ordonówna
געשפּענסט אין דער אָפּערע
מיט Lon Chaney לויט ערצעהלונג פון Gaston Leroux
קלאַנג-קינא „CAPITOL"

פאַר דינסטען וועט מען הענגען צאָהלען אין די „לעטשניצעס"

פון היינט אָן טרעגט אַ־יין אין קראַפט אַ ריי־ה פע־אָרד־ונגען אין דער קראַנקען־קאַסע. צוו. אַנד. וועט מען ביים איינצאָהלען פאַר די דינסטען שוין נישט אַ־יינקלעבען קיין מאַרקעס אין די ביכלעך, נאָר מ׳וועט אין קאַסע אַרויסגעבען קווי־טונגען. איינצאָהלען וועט מען קענען אַ חוץ אין דער צענטראַלע אויך אין אַלע אַפטיילונגען.

וועגען שטענדיגע איינוואוינער

מי־ אַ צייט צוריק איז ערשינען אַ פעראָרדנונג וועגען „שטענדיגע איינוואוינער", אויפ׳ן סמך פון דער דאָזיגער פעראָרדנונג וועלען אַלע, וואָס וואוינען זייט אַ יאָהר צייט אין לאָדז און געווען פערשריבען אַלס איינוואוינער פון אַנדערע געמיינדע פער־נט וועלען פאַר שטענדיגע לאָדזער איינוואוינער. און וועלען אַ־יינגעטראָגען ווערען אין די ירשימות פון אונזער שטאָט אַלס שטענדיגע איינוואוינער.

אַנטי-שווינדזוכט-טעג

היינט, 7.10 אין אָווענד וועט ד״ר מיטעל־שטאַט האַלטען אַ פאָרלעזונג דורכ׳ן ראַדיאָ אד״ט: „דער געזעלשאַפטליכער קאַמף מיט שווינדזוכט".

היינט, 8 אַ זייגער אין אָווענד וועט אין לאָקאַל פון „טאָז" (אוואמיעצקא 3) ד״ר שיפמאַן האַלטען אַ פאָרלעזונגאד״ט: „וואָס יעדער דאַרף וויסען וועגען שווינדזוכט".

מאָרגען, 8 אין אָוועגד וועט אין לאָקאַל פון „טאָז" ד״ר אוריסאָן האַלטען אַ פאָרלעזונג אד״ט: „ווי דאַרף זיך פערהאַלטען אַ שווינדזוכט־קראַנקער".

פערשידענעס

(—) אַלע פערזאָנען, וואָס אויף זיי איז חל דאָס געזעץ וועגען אַלגעמיינער מיליטער־דינסט, וועלכע פון איצט אָן מוזען זיך מעלדען אין מעלדונגס־אַמט וועגען יעדער ענדערונג פון זייער אַדרעס.

(2) דאָס פינאַנץ־מיניסטעריום האָט פערעפענטליכט אַן אויפקלערונג, אַז די בעאַמטע ראַקאָווסקי און בילינסקי, וועלכע מ׳האָט געכאַפט ביי מיסברויכען אין היגען צאָל־אַמט זענען נישט קיין פינאַנץ־בעאַמטע.

(2) די לאָדזער וואָיעוואָדזטווע האָט דערהאַלטען אַ צירקוליאַר פון אינערן־מיניסטעריום, אין וועלכען ס׳ווערט פאָרגעשריבען, אַז ס׳זאָל פאָרגענומען ווערען אַן ענערגישע אַקציע געגען גנב׳ענען ראַדיאָ.

אַפטייקען

היינטיגע נאַכט-דיזשורען

(2) יאַנקעלעוויטש (אַלטער מאַרק 9), שטעקעל (יאַגאַיעווסקי 37), גלוכאָווסקי (נאַרוטאָוויטש 4), האַמבורג (לובנא 50), פּאַוולאָווסקי (פּיעטריקאָווער 307), פּיאָטרקאָווסקי (זגאָמערסקא 91).

די אַקציע פון תל-חי אין לאָדז

אין צוזאַמענהאַנג מיט דער פראָקלאַמירונג פון די תל־חי אַקציע אין פוילען, וועמענס צוועק ס׳איז צו שאַפען אויף דעם נאָמען פון ז. זשאַבאָטינסקי 5 אָוויאָבעטען, וועלכע וועלען ווערען אָוועקגעשענקט דעם ספּאָרט־קלוב „מכבי" אין א״י, ווײַלט היינט אין לאָדז דער פאָרשטעהער פון צ. ב. פון תל־חי אין פוילען ה׳ מ. אונגער, וועלכער איז איצט צוריקגעקומען פון אַ לענגערן טורנעע מיט זשאַבאָטינסקי איבער פוילען, לעטלאַנד און דייטשלאַנד, בכדי צו אָרגאַניזירען די תל־חי־אַקציע אין לאָדז.

נייע פראַנצויזישע און ענגלישע קורסען פאַר עמיגראַנטען

צוליב דער גרויסער צאָהל רעפלעקטאַנטען אויף די שפראַך־קורסען, וואָס עקזיסטירען ביים „יעאַס", האָט דער קאָמיטעט בעשלאָסען צו עפענען נייע גרופען אויף פראַנצויזיש און ענגליש פאַר אָנפאַנגער. די צאָהל פרייע פלעצער אויף די נייע גרופען איז אַ בעגרענעצטע. איינשרייבען קען מען זיך טעגליך אין לאָקאַל פון „יעאַס", קילינסקיעגא 49, פון 10 ביז 2 בייטאָג.

אויסשטעלונג פון תוצרת-הארץ

כדי צו בעקענען די לאָדזער יודישע בעפעלקערונג מיט דער גאַנצער א״י־יגער פראָדוקציע אָרדנעט די געזעלשאַפט „למען ארץ־ישראל" איין אין די נאָהענטסטע וואָכען אַן אויסשטעלונג פון תוצרת־הארץ, פון די א״י־יגע פראָדוקציע.

בעסטיאַלישער טאַט פון אַ דעגענעראַט

(א) פּאָליציי האָט נעכטען אַרעסטירט דעם צוויי־יעהריגען וויקטאָר פּאַקולאַ, אַ טראַמוואַי־אַרבייטער פון זשגאָווסקא 156. דער דאָזיגער פערשוין האָט נישט לאַנג צוריק פערגוואַלטיגט די 6־יאָהריגע טעכטערל פון זיין שכן, אַ בעאַמטען, דאַניעלאַ ד. און אָנגעשטעקט זי מיט אַ שרעקליכע ווענערישע קראַנק. ערשט לעצטענס איז דער ענין אויפגעקלערט געוואָרען, און ס׳איז געוואָרען בעקאַנט, אַז אויך זיין ווייב האָט דער פּרא־אדם מהנה געווען מיט דערזעלבער קראַנק, אַזוי, אַז זי געפינט זיך אין אַ געפעהרליכען צושטאַנד און היילט זיך אין אַ שפּיטאָל.

ער האָט אַ ווייב מיט אַ קינד אין אָפּאַטשנע

און וואוינט מיט אַ קריסטען אין בעלגיען

לייבוש רוש פון אָפּאַטשנאַ, אַ טאַפּעצירער האָט מיט אַנדערהאַלבען יאָהר צוריק ־־־־־־ קיין בעלגיען, איבערלאָזענדיג דאָ זיין פרוי מיט אַ קליין קינד. ד אָאין פוילען האָט ער מיט דער פרוי זעהר געלעבט און איז אָוועקגעפאָהרען מיט דעם, אַז ווען ער וועט זיך נאָר איינאָרדנען, וועט ער אַהין אַריבערנעהמען די פרוי מיט׳ן קינד.

די ערשטע צייט, נאָך זיין אָוועקפאָהרען, האָט די פרוי פון איהם בעקומען בריף, אין וועלכע ער האָט איהר געשריבען ווע־עס זיין בעקאַפּט נאָך איהר מיט׳ן קינד און צוגעזאָגט, אַז אַט, אַט וועט ער שוין קענען אַריבערנעהמען זי מיט׳ן קינד צו זיך.

אָבער ס׳איז אַדורך אַ צייט און די פרוי האָט אויפגעהערט צו בעקומען בריף, נישטאָ קיין ליבעס־ערקלערונגען און נישט קיין געלד. האָט זיך די פרוי אָנגעהויבען אינטערעסירען, נאָכפרעגען און האָט זיך דע־וואוסט, אַז איהר ליבוש וואוינט אין לאַ־ליוור (קוילען־געביט אין בעלגיען) ער איז דאָרט בעשעפטיגט אין די קוילען־גרובען אַלס אַרבייטער, פערדינט קוים אויף אַדורכצולעבען, אָבער דאָס ערגסטע, וואָס זי האָט זיך דערוואוסט, איז, אַז איהר ליבושל איז דאָרט נישט אַליין. כמעט באַלד נאָך זיין אַהינקומען, האָט ער זיך דאָרט בעקענט מיט אַ שיקסע — און וואוינט מיט איהר די גאַנצע צייט צוזאַמען.

די פרוי אין אָפּאַטשנע האָט נישט קיין מיטלען צום לעבען און פייניגט זיך דאָ מיט׳ן קינד. וויל זי, אַז איהר מאַן מיט וועלכען זי האָט גענומען חופה וקדושין און האָט אויך געמאַכט חתונה־אַקטען — זאָל זי אַריבערנעהמען צו זיך קיין בעלגיען, אָדער אַרויסשיקען אַ גט.

מיט דעם ענין האָט זיך פעראינטערעסירט דער היגער „האיאַס", וועלכער האָט זיך געווענדעט צום בעלגישען „עזרה" ער זאָל דאָרט די זאַך אויספאָרשען און ערלעדיגען דעם ענין ווי די פרוי פערלאַנגט עס.

ווילדע חיות אין לאָדזער סביבה

ווי בעקאַנט איז לאָדז אַרומגערינגעלט מיט וועלדער, אין וועלכע ס׳לעבען ווילדע חיות. מ׳־האָט זייער צאָהל גערעכענט אויף 150 שטיק. און זיי האָבען זיך נאָכאַנאַנד געמעהרט, אָבער לעצטענס האָט מען זיי אָנגעהויבען צו פערניכטען וויל זיי ברענגען שאָדען אויף די פעלדער..

מיטוואָך האָט דער לאָדזער סטאַראָסטע זשעוורסקי איינגעאָרדענט אַ יאַגד אין גוט פּוטשניעוו. ער האָט זיך אָנגעטראָפען אויף אַ ווילדער חיה און האָט איהר אויסגעשאָסען. זי איז געפאַלען. דערוויל האָט זיך צו איהר דערנעהנטערט דער וואַלד־וועכטער. די חיה האָט זיך אויף איהם געוואָרפען פערוואונדעטע־הייט און וואָלט איהם זיכער צוריסען אויף שטיקער, ווען סטאַראָסטע זשעווסקי וואָלט איהר נישט אָוועקגעלייגט אַ טויטע מיט נאָך צוויי שאָסען.

די חיה וועגט 150 קילאָ.

צוליב דעם, וואָס די חיות מאַכען אָן שאָדען איז איצט פאָרגענומען געוואָרען אַן אַקציע זיי צו פערניכטען.

סילוועסטער אונטערן צייכען פון הערשענדען קריזיס

דער היי־יאָהריגער סילוועסטער האָט בולט אילוסטרירט דעם צושטאַנד אין אונזער שטאָט. מיטוואָך האָט געהערשט אַ שטאַרקע בעלעבונג אויף די גאַסען, אָבער די געשעפטען האָבען געלייזט זעהר שוואַך. ס׳זענען געווען געגוג פיל קונים, אָבער איינגעקויפט האָבען זיי קלייניגקייטען. אין די גאַלאַנטעריע־געוועלבער האָט מען פיל געלייזט פאַר ספּינקעס, קראַגענס, מאַנקעטען און האַלב־קאָשולקעס. אויף העמדער מיט גאַרסען זענען שוין געווען זעהר ווענינ קונים. טראָץ דעם, וואָס די לאַגע אין שטאָט איז זעהר אַ שווערע, האָט מען פונדעסטוועגען אין שטאָט איינגעאָרדענט ביז 60 פערוויילונגען, אָבער דער אויסגאַנג פון זיי איז געווען אַ זעהר טרויעריגער און נישט אַלע האָבען אַרויסגענומען די קאָסטען, וואָס זיי האָבען אַריינגעלייגט אין די אונטערנעהמונגען. אין די לאָקאַלען איז אַרום די טישלעך געווען לעדיגלעך און אין פיל לאָקאַלען האָט מען אויסגעקוקט אַ גאַסט. בעזונדערס זענען געווען די לאָקאַלען, וואו ס׳קומען זיך געוועהנליך צוזאַמען בעאַמטע און מיטעל־לייט. די בעאַמטע, וועלכע האָבען נאָך געהאַט פון זייער׳ע אויסגעצאָהלטע גאַזשעס, האָבען זיך געלאָזט וואוילגעהן לכבוד דעם יו״ט, און אויב אַ טייל פון זיי האָט איבערגעכאַפּט די מאָס און איבערשריטען זייער בודזשעט, וועלען עס ביהלען איצט זייער׳ע קרעדיטאָרען, בפרט די, וואָס פערקויפען אויף ראַטעס א. אז. וו.

גוט בעזוכט זענען געווען די קינאָס און טעאַטערן — אַ ביליגע פערוויילונג. פיל זענען איינגעאָרדענט געוואָרען פערוויילונגען אין פּריוואַטע הייזער, וואו מ׳האָט זיך בעשיידען געוויילט.

אין פערלויף פון נעכטיגען טאָג זענען געווען גוט בעזוכט די צוקערניעס און אין אָווענד די פערוויילונגס־ערטער.

לאָדז, וועלכע האָט זיך ליב צו ווײַלען האָט נישט געהאַט פאַר וואָס זיך צו ווײַלען.

Dr. Z. Rakowski
ספּ. פאַר אוירען, נאָז-, האַלז- און לונגען-קראַנקה.
9 קאָנסטאַנטינער 9, טעלעפאָן 127-81.
שפּרעכשטונדען פון 1 ! 2 און פון 5 — 7. נעמט אויך אַן אין דעמש.־יצע זנטרוטער 17 פון 10 — 11 און פון 2 — 5.

היינט דער גרויסער קאָנצערט פון חיה'לע גראַבער

היינט אין אָוועגד קומט פאָר אין „פילהאַרמאָניע"־זאַל דער לאַנג־ערוואַרטעטער קאָנצערט פון דער געוו. אַרטיסטקע פון „הבימה" חיה׳לע גראַבער.

צו אַזאַ אויפנאַהמע און אַזאַ ענטוזיאַסטישע אָפּשאַצונג פון חיה׳לע גראַבערס קאָנצערט אין וואַרשאַ, האָט נאָך קיין שום יודישע אַרטיסטקע ביי אונז נישט געהאַט. ס׳איז טאַקע אַן׳אמת׳ער נחת רוח צו פערברענגען אַן אָוועגד אונטער דעם קינסטלערישען היפּנאָז פון דעם גרויסען טאַלאַנט.

דאָס פּראָגראַם, אין וועלכען די קינסטלערין וועט אַרויסטרעטען שטעלט זיך פאָר אויף פאָלגענדען אופן:

בילדער פון דער קינדער־וועלט: מאַמעניו נישט וויין, פייער, די ליאַלקע (צ שפּיל), מיין שפּעלע פון לאה האפמאַן. מנהג חדש, עת הביתה פון ח. נ. ביאַליק, מוזיק פון י. ענגעל. בענקשאַפט פון ס. וויינפער, מוזיק פון ה. גאָלוב. די מוטער פון א. לעסין, מוזיק אר. פון א. פרעסמאַן.

פאָלקס־בילדער — גאַסען־ און גנבים־לידער: די וועשין, ערב שבת: — מוזיק אר. פון א. פרעסמאַן, ביי שניידערייי, מוזיק אר. פון מ. פאָזנער. די בלינדע בעטלערין, אַ מלחמה־ליד, די גאַסען זינגערין, מוזיק אר. פון מ. פאָזנער.

חסידיש: שיר המעלות, מחשבות, אַ ש־וּעס, דער רבי מיט די חסידים, השיבנו אליך ונשובה, אַ יודישע שמחה, ביים רבינ׳ס טיש מוזיק אר. נאָך פ. יאַסינאָווסקי.

פּראָצעס געגען טראַמוואַי-דירעקציע

פאַר איבערפאָהרען דאָס מיידעלע אייזיקאָוויטש

דעם 2־טען טאָג ראש־השנה איז אויף נאַוטראַמיעסקא 27 איבערגעפאָהרען געוואָרען דורכ׳ן טראַמוואַי די 5־יאָהריגע גניא אייזיקאָוויטש, אַ טאָכטער פון שמעי אייזיקאָוויטש, אַ טישלער פון דרעוונאָווסקא 32.

אייזיקאָוויטש קלאָגט אָן די דירעקציע פון טראַמוואַי. ער בעט דעריבער, אַז די אַלע, וואָס האָבען בייגעוואוינט דעם טרויעריגען פאַרפאַל זאָלען איהם מעלדען זייער אַדרעס, כדי ער זאָל זיי קענען אויפגעבען אַלס עדות.

צום 10-יעהריגען יובילעאום „קרן היסוד"

גרויסער ארץ-ישראל אַקאַדעמיע

דער „קרן־היסוד" פייערט היי־יאָהר זיין צעהן יעהריגע עקזיסטענץ. דאָס איז אַ יובילעאום פון אונגעהויער גרויסע לייסטונגען, פון געוואַלדיגע אָנשטרענגונגען פאַר דעם אויפבוי פון דער יודישער נאַציאָנאַלער היים אין ארץ־ישראל.

אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם קומט קיין לאָדז דער הויפּט־דירעקטאָר פון „קרן־היסוד" אין ירושלים, דיכטער לייב יפה, מיטוואָך, דעם 7 יאַנואַר וועט איינגעאָרדענט ווער־ען אין פילהאַרמאָניע־זאַל אַ גראַנדיעזע אַקאַדעמיע. מיט אַ גרויסער רעדע אויף ד. ט.: „צעהן יאָהר ארץ־ישראל אַרבייט" וועט אַרויסטרעטען דיכטער לייב יפה. אין דער אַקאַדעמיע וועט זיך אויך בעטייליגען דער אָרקעסטער פון „בר־כוכבא", עס ווע־ען איינגעלאַדען דעלעגאַציע (ווי די פעהנער) פון פערשידענע אָרגאַניזאַציעס און געזעלשאַפטליכע אינסטיטוציעס.

ב״ח טויט פון לאָרד מעלטשעט

פייערליכע הזכרה אין „אהל-יעקב"

צוליב׳ן טויט פון גרויסען ציוניסטישען עסקן און ענגלישען מלוכה־מאַן, פּרעזידענט פון ראַט פון דער יודישער אַגענץ און פון דער ענגלישער ציוניסטישער פעדעראַציע, לאָרד מעלטשעט (זער אַלפרעד מאָנד) קומט פאָר מאָרגען, שבת, פריה אין דער שוהל „אהל יעקב" אַ פייערליכע הזכרה. די טרויער רעדע וועט האַלטען רעדאַקטאָר ישעיהו אונגער.

צוליב דער דאָזיגער הזכרה וועט היינטיגען שבת נישט פאָרקומען די פייערונג פאַר די יוגענד.

זאַל פילהאַרמאָניע
היינט, פרייטאָג, דעם 2־טען יאַנואַר 1931, 8 30 אַ זייגער אָוועגד
חיה׳לע גראַבער
געוו. שוישפּילערין פון מאָסקווער „הבימה"
אין ליד און דראַמע:
קינדער-לידער
פאָלקס-בילדער
גאַסען און גנבים-לידער
חסידישע נגונים.
ביים קלאַוויר: איגנאַצי ראָזענבוים.
בילעטען צו בעקומען ביי דער קאַסע פון זאַל פילהאַרמאָניע.

קלאַנג פילם-טעאַטער „CASINO"
קלאַנג פילם-טעאַטער „CASINO"
היינט און פאָלגענדע טעג!
דאָס ריזיגע ליבעס-פּאָר BERNICA CLAIRA, ALEKSANDER GRAY
אין גרעסטען פילם פון דעם סעזאָן
No, No, Nanette (די פרוי אָן מאַרס)
די שענסטע מעלאָדיעס! די סובטעלסטע פאַרבען! איינגעוואָהנליך רייכע אויסשטאַטונג! פּאַסט נירענדער איגהאַ־ט!
אויסער׳ן פּראָגראַם: „דאָס ליד פון דער דזשונגלי" און אַ קלאַנג-צוגאַבע.
אָנהויב 4 30 נאָכמ., שבת, זונטאָג און יום-טוב – פאָרמיטאָגס־פאָרשטעלונגען פון 12 אַ זייגער אָן צו די נידריגסטע פּרייזען 75 גר. און 1 זל.

צושמעטערט צוויי אויטא'ס

(2) נעכטען 5 בייטאג האבען זיך אויפן פאביאניצער שאסיי 1 צוזאמענגעשטויסען 2 אויטאס, און ביידע זענען צושמעטערט געווארען. דער שאפער איגנאצי בערלאווסקי, וועלכער איז אגב געווען טויט-שכור איז ארויס א שטארק צוביזיקטער מיט א צובראכענעם קינבאק. פאנאטאוויע האט איהם אפגעפיהרט א היים, מחמת אין די שפיטאלען פעהלען אויס פלעצער.

אויך סימן-הריזים...

(2) פאגאטאוויע איז נעכטען ארויסגערופען געווארען בסך הכל אין צוויי פאלען, ווען דירכגעהער זענען בעפאלען געווארען דורך שכור'ע סקאנדאליסטען און דורך זיי „בעלייגט געווארען מיט לאטעס". הלמאי זיי שטעלען נישט קיין בראנפען. פאליציי האט די בגילופנ'יגע אי־אנטורבירקעס נישט בעוויזען צו ארעסטירען, ווייל זיי זענען בעצייטענס ענטלאפען.

אנ'אמביסנער גנב'ל

(א) דער 18־יאהריגער גנב הענריק וולאדארסקי, וועלכער איז שוין עטליכע מאל געזעסען אין סורמע און איז ערשט מיט א פאר וואכען צוריק ארויסגעלאזט געווארען אויף דער פריי, האט זיך ווידער גענומען צו זיין „פאך", און, אז מ'האט איהם נעכטען געפאקט ביי א שטיקעל ארבייט אויף מאדנע 24, האט ער זיך געלאזט ענטלויפען פון דער פאליציי. אויף די אויפפאדערונגען פון דער פאליציי האט ער זיך בשום אופן נישט געוואלט אפשטעלען, או ודעריבער האט מען געמוזט נאכשיקען א פאר קוילען, וואס האבען איהם שווער פערוואונדעט.

פון העברעאישען פאלקס-אוני-ווערזיטעט ביים „מרכז עברי"

די וואך איז דער העברעאישער פאלקס־אוניווערזיטעט ביים „מרכז־עברי" רעארגאניזירט געווארען. די פערוואלטונג איז געקומען אין פערבינדונג מיט העברעאישע פרעלעגענטען, וועלכע האבען צוגעזאגט זייער מיטארבייט. די רעפעראטען וועלען פארקומען יעדען דאנערשטאג אוועגד אין לאקאל פון מרכז עברי" צעגעלניאנא 42 (פראנט 1־טער שטאק).

די ערשטע פערזאמלונג איז פארגעקומען נעכטען 8 אוועגד עס האט רעפערירט ה' ישעיהו קארן אד"ט „די ענטוויקלונג פון דעם האנדווערקערטום ביי די יודען".

היינט און פאלג. טעג!

גרויסער הומאריסטישער פראגראם!

פרעכטיגע קרעאציע פונ'ם הימאר-קעניג

HAROLD LLOYD

אין קלאנג-מייסטערווערק א. נ.:

פראכט פון געפאר

אנהויב אין געווענליכע טעג 4 נאכמיטאג שבת, זונטאג און יום-טוב 2 א זייגער בייטאג

פאפולערע פרייזען.

אויסבעסערונג

אין צוזאמענהאנג מיט דער נאטיץ, וואס איז געווען געדרוקט ביי אונז א. נ. „פערלאזען די פרוי און קינד", בעט אינז באשע וו. מיטצוטיילען, אז זי איז נישט געגאנגען אין קיין שום אינסטיטוציעס, און, אז זי בעקומט בריף פון איהר מאן. די ידיעה, אז איהר מאן שרייבט נישט צו איהר, איז געווען נישט ריכטיג.

אין „ארדט" געהט ווייטער דאס פראגראם מיט ערפאלג

דאס נייע פראגראם „ווער מיר גיסט גיוט" געהט ווייטער מיט א נישט-נעמינערטען ערפאלג. די גאנצע פרעסע האט זיך ווענען דער לעצטער אנשטרענגונג פון „ארדט" ארויסגעזאגט מיט דער גרעסטער אנערקענונג. דער גרעסטער טייל נומערען מוזען ביי יעדער פארשטעלונג ביסירט ווערען. די אנטיילנעהמער ווערען בעדאנקט מיט שטורמישע אפלאדיסמענטען.

היינט ווערט געשפילט 2 מאל 745 און 945 אוועגד, שבת — 3 מאל 4, 745 און 945 אוועגד.

פארשטעלונגען פון דער טעאטער-סטודיע ביים „הזמיר"

כדי צו געבען די מעגליכקייט די ברייטע פאלקס־שיכטען צו בעוואונדערען די אויפפיהרונגען פון דער „יודישער טעאטער סטודיע" אין „הזמיר", איז בעשלאסען געווארען צו געבען 3 פאפולערע פארשטעלונגען פון די בעסטע ווערק פון אונזערע קלאסיקער שלום־עליכם און י. ל. פרץ, היינט פרייטאג, מארגען שבת, אוועגד ווערט געשפילט די פרעכטיגע שלום־עליכם קאמעדיע „די גאלדגרעבער". זונטאג אוועגד ווערט געגעבען צום 11־טען מאל י. ל. פרץ'ס „אין פאליש אויף דער קייט", וועלכע רופט ארויס ענטציקונג ביים טעאטער־עולם די גאלע ביידע ווערק זענען אינסצעניזירט און רעזשיסירט דורך אידעם, דעקאר. און קאסטיומען — יצחק ברוינער, מוזיק — הענעך קאהן, פלאסטיק און טענץ — איזא הארארי.

פון „דאבוי וויעטשור"

נאך א רייהע געלונגענע רעווי־שלאגערס קומט ווידער א גרויסער רעווי־פראגראם א. נ. „פון „א" ביז „זעט".

דאס פראגראם בעשטעהט פון סאמע געקליבענע פערל פון דער רעווי־קונסט. די אויפטרעטער זענען די גוט־בעקאנטע ארטיסטען, ווי אויך ביי־אנגאזשירטע קרעפטען. די מוזיק און דעקאראציעס זענען, ווי תמיד גלענצענד.

היינט — פייערליכע ערעפנונג

פון נייעם רעווי-טעאטער „וועסאלי קאנטשיק"

היינט קומט פאר די ערעפנונג פון נייעם רעווי טעאטער „וועסאלי קאנטשיק" („פרעהליכער ווינקעל"). אויף זגערזשער 17.

ס'ווערט געגעבען א רעווי א. נ. „מיר גיבען מתנות". דער אנסאמבל בעשטעהט פון [illegible] ארטיסטישע קרעפטען. די מוזיקאלישע אילוסטראציע איז זארגפעלטיג אויסגעשטעלט.

דער נייער רעווי־טעאטער אין יענער אומגעגענד וועט זיכער האבען דעם געהעריגען ערפאלג.

ראדיא-פראגראם

פרייטאג דעם 2־טען יאנואר.

11.58 צייט־סיגנאל, 12.05 גראמאפאן־פליטען, 13.15 טאג־פראגראם, קינאר און טעאטער־רעפערטואר, 15.50 לעקציע פראנצויזיש, 16.51 קאמוניקאט פון פוילישען פערבאנד פון די קורצפאליגער, 16.25 גראמאפאן־פליטען, 17.15 ווילנער אין די ראמען פון דער פוילישער מלוכה (פארלעזונג), 17.45 לייכטע מוזיק, 18.45 פערשידענעס, 19.10 פארלעזונג ווענען שווינדזוכט, 19.30 קאמוניקאט פון דער לאדזשער האנדעלס־קאמער, 19.35 ראדיא־זשורנאל, 19.50 גראמאפאן־פליטען, 20.00 מוזיקאלישער געשפרעך, 20.15 סימפאנישער קאנצערט פון דער ווארשאווער פילהארמאניע, קאמוניקאטען, טעכנישע פאסט־קעסטעל.

שבת, דעם 3־טען יאנואר.

11.58 צייט־סיגנאל, 12.05 גראמאפאן־פליטען, 13.15 טאג־פראגראם, קינאר און טעאטער־רעפערטואר, 15.35 גראמאפאן־פליטען, 15.50 פארלעזונג, 16.15 ארטיסטיש ווינקעלע, 16.35 פארלעזונג, 17.00 גאטעס־דינסט אין דער „אסטרא בראמא" אין ווילנע, 18.00 קינדער פראגראם, 19.00 פערשידענעס, 19.25 קאמוניקאט פון דער לאדזשער האנדעלס־קאמער, פראגראם אויף מארגען, 19.40 ראדיא־זשורנאל, 20.00 פעליעטאן, 20.15 פון נאוועמבער אויפשטאנד (פארלעזונג), 20.30 לייכטע מוזיק פון ווארשא, 21.15 אידיציע פון ווילנע, 22.00 פעליעטאן, 20—22.15 מינוט געווידמעט שאפענען, 22.35 קאמוניקאטען, טאנץ־מוזיק.

מעלדונגען.

א וויכטיגע בעראטונג פון שטעפער־כאלופניקעס

אין ד ינאהעפסטע טעג קומט פאר אין אייגענעם לאקאל, וואלטשאנסקא 19 א זעהר אינטערעסאנטע בעראטונג פון שטעפער־כאלופניקעס. אויף דער טאג־ארדנונג: אויסערגעוועהנליך וויכטיגע פראגען. צוליב דער וויכטיגקייט פון דער טאג־ארדנונג וועלען זיכער אלע שטעפער־כאלופניקעס קומען צו דער בעראטונג, דער גענויער טערמין וועט בעזונדער געמאלדען ווערען.

פון „החלוץ־המרכזי", צעגעלניאנא 4.

מארגען, שבת, דעם 3. יאנואר ה. י., 5 א זייגער אוועגד פינקטליך, קומט פאר אנ׳אויסערארדענטליכע פערזאמלונג, אלע חברים־ות ווערען אויפגעפאדערט צו קומען פינקטליך. דער ועד.

„נשמות אהז ציר"

גרויסע ניי-יאהר-פרעמיערע!

בערימטע ערציילונג פון Malgorzata Boehme

דאס טאג-בוך פון א געפאלענער פרוי אין פילם

WIERA PAWŁOWA, LUIZA BROOKS גרויסע עראטישע דראמע אין 10 אקטען. אינטערנאציאנאלער אנסאמבל: די שעהנהייטס קעניגין

אכטונג! מיט'ן 1. יאנואר 1931 האט די לייטונג פון סימפ. ארקעסטער איבערגענומען דער בעק. מוזיק-דיריגענט ה' ליאן האוטאר.

אנהויב פון די סעאנסען טעגליך 4 נאכמ. שבת, זונטאג און יום-טוב 12 בייטאג. אויפ'ן ערשטען סעאנס אלע פלעצער צו 50 גר.

קינא-טעאטער

PALACE

108 פיעטריקאווער 108

PORADNIA WENEROLOGICZNA

פון דאקטוירים-ספעציאליסטען

זאוואדזקא 1.

נאר פאר וועגערישע הויט-קראנקה. און מענער-שוועכע. אנאליזען פון בלוט און אויספלוס אויף סיפיליס און טריפער. קאנסיליומס מיט ספעציאליסטען פון אוראלאגישע און נערווען-קראנקהייטען. קווארץ-לאמפ. עלעקטרישער הייל-קאבינעט קאסמעטיק.

— — טעגליך פון 8 פריה ביז 9 אוועגד. — — פון 11 ביז 12 ביי טאג און פון 2 ביז 3 נאכמ. נעמט-אן א פרוי-דאקטאר נור קינדער און פרויען זונטאג פון 9 פריה ביז 2 נאכמיטאג.

— בעזונדער ווארטע-ציכער פאר פרויען —

ווידזין 3 זל

בעקאנטמאכונג.

דערמיט טייל איך העפל. מיט מיינער ג' קינדשאפט, אז מיין באל-טואלעטען-אטעליר איז געווארען איבערטראגען פון זגערזשער 28

אויף פלאץ קאשטשעלני 4 טעל. 141-35

און בארג אויס זעמעלכע באל-טואלעטען ווי אויך הופה-קליידער פון די נייעסטע פאסאנען צו מעסיגע פרייזען. סאלידע בעהאנדלונג.

איך עמפפעהל מיך ווייטער דער געעה טער קונדשאפט מיט אכטונג

S. GLIKSMAN

Pracownia oraz Wypożyczalnia sukien

Plac Kościelny 4, tel. 141-35

Doktór KLINGER

ספעציאל-ארצט פאר הויט וועגערשע און האר-קראנקהייטען

ANDRZEJA 2, tel. 132-28

צוריקגעקעהרט

נעהמט אן פון 9 ביז 11 און פון 5 ביז 8 אוועגד. אין „לעטשניצע פיעטריקאווער 62" פון 1-2 נ"מ.

לעטשניצע פון דאקטוירים ספעציאליסטען

און דענטיסטישער קאבינעט.

פושטשינער 11, טעלעפאן 3763

אפען פון 9 פריה ביז 7 אוועגד.

ד"ר אימיר נאז, האלז, אויערען	4½—3½
ד"ר הערשנער מינדער-קראנקה	4½-3 11-9
ד"ר שיפמאן אינערליכע קראנקהייטען	2—12
ד"ר ביבערגאך הויט און וועגער. קר.	12½ 11½
ד"ר שטירנעלד נערוען און גייסטיגע קר.	2—1
ד"ר נאלדבלאט אויגען-קראנקה.	1½—12½
ד"ר חיים כירורגישע קראנקהייטען	3—2
ד"ר שפערלאצקי פרויען-און געבורטס-הילף	4½—3½

[illegible]

אימפונגען געגען שקארלאטין.

ביי דער לעטשניצע איז געעפענט געווארען א רענטגען-אינסטיטוט.

ד"ר לאזשינסקי-סטאראפאלסקא

צאהן-ארצט 1—10, 3—6

קינסטליכע ציהן, קראנען, פאמבען א.א.וו.

די לעטשניצע איז טעטיג אויך זונטאג

Dr. med.
W. Eychner
גינעקאלאג-אקושער
זגערזשער 11
טעלעפאן 134-72
נעמט אן פון 2-3 נאכמ. און פון 7½-9 אוועגד.

DR MED.
J. PIK
ul. Żeromskiego 36
ביים גרינעם מארק
טעל. 175-50
נערוון און אינערל. קראנק.
ספעצ. פון פסיכא-נערוועו.
נעהמט אן פון 5½—7 אח.

Dr. ADAM
GROSGLIK
Al. Kościuszki 27
tel. 151 78
צוריקגעקעהרט
הויט און וועגערישע קראנקה. רענטגען און ליכטהיילאנגס.
נעמט אן פון 4—7 אוועגד

Dr. N. HALTRECHT
ספעצ. ארצט פאר הויט און געשלעכטס-קראנק.
נעמט אן פון 8 ביז 9 פריה פון 12-3 נאכמיטאג און פון 8 ביז 9 אוועגד.
זונטאג פון 9 ביז 1 בייטאג.
פיעטריקאווער 10
פאר אינבעמיטעלטע לעטשניצע-פרייזען.

DR. MED.
Z. Datyner
צוריקגעקעהרט
אוראלאג
ספעציאל-ארצט פאר בלאזען נירען און אורין-קראנקהייטען
Piamowicza 2
(Olginska) Telef. 148-93
נעמט אן פון 9—10 פארמ. און פון 6—8 אוועגד

Dr. W. ŁAGUNOWSKI
Specjalista chorób skórnych, wenerycznych i moczopłciowych
przeprowadził się na ul.
Piotrkowskiej 70
róg Traugutta).
Przyjmuje od 8^30 do 10^30 rano, od 1-ej do 2^30 pp. od 6 do 8^30 wiecz.
w niedziele i święta od 10 do 1-ej.

Dr.
HELLER
ספעציאליסט פאר הויט-וועגערישע קראנקהייטען און מענער-שוועכע.
נאווראט 2 טעל. 79-89.
נעמט אן פון 10 פריה און פון 4—8 אוועגד. פאר פרויען ספעציעל פון 4—5 נאכמיטאג
פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פרייזען.

Dr. Różaner
ספעציאליסט פון הויט און וועגערישע קראנקהייטען און קינדערלאזיגקייט
נארוטאוויטשא 9, טעלעפאן 128-98
נעמט אן פון 8—10; 5—8 אוועגד
ספעציעלער ווארטע-זאל פאר פרויען

זאפארט צו פערמיטען
א גרויס צימער
מיט צוויי פענסטער ביי אנ'אנשטענדיגע פאמיליע
צו ערפאהרען ביי מאסאוו קילינסקי 40

וויכטיג
פאר דרוקער, שאכטעלמאכער און בוכבינדער!
דערמיט מאך איך בעקאנט אז איך נעהם אן צו שלייפען לאנגע מעסערס, שערען פאר פריזיערס און מיין מעכאנישע שלייפערי
פאמארסקא 14
ביי ל. מיכאלאוויטש

לעהרעריך
גוטע פעדאגאגין ערטיילט אינטענסיווע פאר ערוואקסענע אין פוילישע יודישע און דייטשע שפראכען צו ביליגע פרייזען
לאסמאן בושעו נער 15

דאפעלטע בוכפהרונג
ווי אויך האנדעלס-ארית-מעטיק, וואס איז דערצו נויטיג לערען איך אויס שנעל, גוט און ביליג. צו ערפאהרען ביי טאפיר פיעטריקאווער 82, אין הויף פון 10 ביז 3 נאכמ.
„Najtańszy Zakup"
און פון 5—7^30 נאכמ.

Dr. med.
A. Landkof
פאלודניאווא 15
טעל. 138 34
אינעווליכע און קינדער קראנקהייטען
נעמט אן פון 2-3 און 7-8 אח.

א קוואליפיצירטע
פערקויפעריז
אין דער שיך-בראנזשע קען זיך מעלדען
זגערזשער 18
אין שיך-געשעפט 099

— א —
געוועלב
איבערצוגעבען אויף דער גלאוונע נאס צו ערפאהרען אין אדמ. אונטער "A R".

אמעדעל
צו זיימען טאשען-מיכלען ווערט געברויכט פון זאפארט פיעטרקאווער 82 מענענבוים

טענץ
די מאדערנסטע אויפ'ן יאהר 1931 לערן איך אויס יעדען איינציגען, נישט אכטענד אויף די פעהיגקייטען. איינשרייבען קען מען זיך טעגליך אין מיין פריוואט-וואוינונג
64 ציגעל-גאס
מיט א כשרנג טאנץ-לעהרער
י. זאלצמאן

ENGLISH
פאר אנפענגער און פארט-געשריטענע. קאנווערסאציע, ליטעראטור
צו צוגענגליכע פרייזען
ערטיילט א פעהיגער פע-דאגאג. — אפפערטען אין אדמיניסטר. פאר „Mir"

קאנסום

54 ראקיטשינער 54

צופאהר מיט די טראמוואיען 10 און 16

ביי דער ווידזעווער מאנופאקטור אקצ.-געז.

עמפפעהלט:

רעשטלעך, סעקונדא, בראק, בארכאנען, פלאנעלען און אנדערע ארטיקלען פון בעקאנטער גוטקייט, אויסארבייטונג פון דער ווידזעווער מאנופאקטור, אקצ.-געז.

זאווי זעמטליכע אנדערע טעקסטיל-סחורות, וועש. קאנפעקציע, גאלאנטעריע, שיך, דערנעהרונגס-ארטיקלען א. ז. וו. א. ז. וו. אין דער בעסטער קוואליטעט

צו די ביליגסטע פרייזען.

מיר בעטען זיך צו איבערצייגען, אז יעדער איינקויף אין קאנסום ברענגט אייך א בעדייטענדע געלד-אפשפארונג!

54 ראקיטשינער 54 — צופאהר מיט די טראמוואיען 10 און 16.

Tyle drogiej gliceryny zawiera 1 kg mydła Kollontay!

Każda z Was, Szanowne Panie, zna zapewnie czystą glicerynę jako skuteczny środek kosmetyczny na szorstką, popękaną i wrażliwą skórę. Dlatego też każdy drogi krem zawiera glicerynę. Ten fakt już sam jest dowodem niedoścignionej dobroci słynnego mydła „Kollontay z pralką", którego gęsta, obfita, śnieżnobiała i aromatyczna piana zawierająca dość gliceryny, chroni nietylko pracowite ręce Szanownych Gospodyń, ale także najdelikatniejszą bieliznę. Proszę pamiętać o tem przy następnym zakupie, bo pocoż wydawać więcej, skoro za mniej pieniędzy otrzymać można to lepsze mydło „Kollontay z pralką"?

Mydło Kollontay

Złoty medal na wystawie w Katowicach 1927 r.
Zastępca: S. B. Redlić, Łódź, Południowa 86.

KLINIKA POŁOŻNICZO-GINEKOL.

D-ra med. **S. Druebina**

6-go Sierpnia 15/17, tel. 153-10

פרייז פון א געבורט מיט ערצטליכער אויפזיכט און 10-טעגיגער אפענטהאלט אין דער I טער קלאס 350 זל.
אויף דער II-טער קלאס 250 זל.

ביי יעדען געבורט איז אנוועזנד ד"ר דריבין.

קינא-טעאטער
ZACHĘTA
26 זגערזשער 26

היינט און פאלגענדע טעג!
I. פראכטפולער דאפעלטער פראגראם! I.

שווארצע דאמינא

אין די הויפטראלען:
HARRY LIEDTKE
אין זיין בעסטער קרעאציע. . . אין די איבריגע ראלען:
HANS JUNKERMAN i WERA SCHMITERLOW

II. # „ארויסרופער"

אין די הויפטראלען:
Milton Sills, Betty Compson i Douglas Fairbanks

ועקליבער ארקעסטער אינטער דער לייטונג פון ה' מטעפאנסקי
אנהייב פון די סעאנסען: אין געוו. טעג 4 נאכמ. שבת, זונטאג און יום טוב — 12 א זייגער בייטאג. דער זאל איז גוט בהייצט.
נעכסטער פראגראם: „Gwiaździsta Eskadra"

קלאנג-פילם-טעאטער
„MIMOZA"
ul. Kilińskiego 178.

גרויסער ניי-יאהר-פראגראם!
100% קלאנג-פילם!

די געהיימניש פון א דאקטאר

אין די הויפטראלען:
MARJA GORCZYNSKA
KAZ. JUNOSZA STĘPOWSKI
LUDWIK SOLSKI
ZBYSZKO SAWAN

אויסערדעם: א קלאנג-צוגאבע.
נעכסטער פראגראם: ליבעס-וואלץ.

אנהויב 5.30, 7.30 און 9.15, שבת, זונטאג און יום טוב 3.30 נ"מ

Dr. med.
M. LERNER

ספעציאליסט פאר קינדער-קרענקהייטען
זאכאדניא 64, טעל. 113-09
נעהמט אן פון 3 ביז 5 נאכמיטאג.

א לעהרער

מיט רעגירונגס-רעכט 16 יאהר פראקטיקירט, ערטיילט לעקציעס פאר שילער און דערוואקסענע: פויליש, דייטש פראנצויזיש, מאטעמאטיק און בוכהאלטעריע.

שיפ, שוו. יאקובא 12
רעכטע אפיציגע 1 שטאק; 2 ה 9.

44 וויכטיג פאר מחותנים! 44
קויפט נישט קיין מעבעל
בעפאר איהר איבערצייגט אייך נישט אין מיין מעבעל געשעפט

Ch. ŁAZNIK

44 גדאנסקא (דלוגא) 44
טעל. 162-56

נאר ביי מיר קענט איהר קריגען פערש. מעבעל שעהן, גוט און ביליג

44 בעמ.: כ'קויף אויך געניצטע מעבעל, דיוואנעס, פעלצען א. ז. וו. קומט און איבערצייגט אייך; 44

הלא חכמה תקרא ותבונה תתן קולה

אם תקח אמרי ומצותי תצפן אתך
אז תשכב ביח ושכנת כי הלך בתום
ילך בטח ומעקש דרכיו יודע

איבער דעם זאלסט נאר קומען און ביורא
פון ד. מאנעלא

וואס איז איבערגעטראגען געווארען פון צווייטען הויף אויפ'ן ערשטען הויף פיעטריקאווער 17, לינקע אפיציגע פא-טער, טעל. 124-95

וואו ס'ווערט ווייטער ערלעדיגט פינקטליך און געוויסענהאפט געשריבען אלערליי בריוו: ציווילע, קארנע, האנדלאווע, אפעלאציעס, אדוואקאטורעס, רעוויזיעס, זאפיטעסאניעס אויף אלע שטעט אין פוילען, ווענען דירות אין אויסלאנד ראזיעטשע, ווי אויך איבערזעצונגען אין אלע שפראכען.

בעמ.: קלויזולעס און זאבעזפיעטשעניע ווערען ביי מיר ערלעדיגט בעשך פון 24 שעה

מיט אכטונג ד. מאנעלא,
פיעטריקאווער 17, 1-טער הויף

ביכהאנדלונג בערלינסקי
נוצט אויס די געלעגענהייט!

10 בענדער אנאטאל פראנס פריהער 75 זל. יעצט נאר 25, געארג פינק מיך הונגערט אנשטאט 9 נאר 4.50 אויך קען מען בעקומען אלע אויסגאבען פון קאאפעראטיוו ביכער, קלעצקין, קולטור ליגע, בוזא, יאטשקאווסקיס פאפולערע ביבליאטעק, גיטלין, גאלדפארב און אלע אויסלענדישע אויסגאבען, אמעריקא-ער און בערלינער און סגאבען, א ספעציעלער אויסוואהל פון פיעסען און בילדער

צו בעקומען
אלטשטאט 12 אין הויף ביי נ. בערלינסקי

א עונג שבת **PIEKIN** א עונג שבת

קאנט איהר נור האבען, ווען איהר וועט אייער געבעקס, קיכלעך, טארטען, קאכען א. ז. וו. באקען מיט'ן גוט-בעוואוסטען און הכשר'ן באזונדערס "PIEKIN" פון דער אייראפעישער פירמע „Atocha" צו בעקומען אין אלע קאלאניאל געוועלבער.

אונטערשטיצט די יודישע אינלענדישע אויסארבייטונג!

א עונג שבת **PIEKIN** א עונג שבת

LUNA

פייערליכע ערעפנונג פון קלאנג-קינא=טעאטער

מיר הויבען אן צו דעמאנסטרירען די מעכטיגסטע שלאגערן פון דער קלאנג-וועלט! פילם פון מיליאנען פאר מיליאנען! ■ היםן לכבוד דער שנהגהיים און יוגענד!

„די וועלט הוליעט"

מיט John Barrymore, Dolores Castello, Betty Compson, Myrna Loy, Marton Nixon, Alice White, Noah Beery, Ryszard Barthelmes

הארציגער קלאנג פון ליידענשאפטליכע מעלאדיעס! ///////// בוקעט פון די שענסטע פרויען!

אויסערן פראגראם: פרעכטיגע קלאנג=צוגאבען! ■■■■■■■■ קלאנג - אפאראטור KLANGFILM, MODEL 1931

אנהויב פון די סעאנסען 4 נאכמ. שבת און זונטאג און יום טוב 12 בייטאג. נארמאלע פרייזען פון די פלעצער. אויפ'ן ערשטען סעאנס פון 1 זל. שבת און זונטאג פון 12 ביז 3 נאכמ. 1 זל. און 1.50 זל.

ODEON

2 פשעיאזד 2

Harry Liedtke, Marja Paudler — דער ליב ליג: פין ג' פובליקום

אין דן איב ריגע ראלען Herman Picha, Fritz Kampers, Kurt Vesperman

אויסער'ן פראגראם: א פארס. — אוי-סר'ן פראגראם: א פארס.

WODEWIL

1 גלובנא 1

„לאמיר זיך ליבען!"

אין דער שאמפאנער קאמעדיע א.ג.

גרויסער ניי-יאהר-פראגראם! ■ גרעסטער רעווי-שלאגער-פראגראם!

„OD A DO ZET"

14 נומערן פון די בעסטע פערל פון די נייעסטע רעווי=שלאגערן!

עס נעהמט אנטייל דער גאנצער קינסטלער-אנסאמבל: רענסקא, סזמסקא, יאנעצקי, קאזשארסקי, דאמבראווסקי, גראנאווסקי ווי אויך דער ליבלינגפון דער שטאט לאדז p. MELODYSTÓWNA

ווי אויך ניי-אנגאזשירטע ארטיסטען.

קינסטלערישע לייטונג: K. Brzeski רעזשי: M. Dąbrowski קאפעלמייסטער: St. Sternblic דעקאראציעס: St. Frasiak

טעגליך 2 פארשטעלונגען: 7.30 און 9.30 אוונט. שבת, זונטאג און יום-טוב 5.30, 7.30 און 9.30 אין אוונט.

צו דער בעקוועמליכקייט פון ג' פובליקום ווערט דער פארפערקויף פון בילעטען פארקומען אין „Reklama Polska", פיעטריקאווער 101

רעווי=טעאטער „Dobry Wieczór"

אין אייגענעם נייעם לאקאל אויף קאפערניקא 16, טעלעפאן 184-66

צופאהר מיט די טראמווייען: 5, 6, 7, 9, 16.

חיינט און פאלגענדע טעג! ■ 2 גרויסע פילמען 2 ■ היינט און פאלגענדע טעג!

1) „טויט=געשריי" 2) „פרויען=שטרייק"

1) מעכטיגע דראמע, געשאפען אויפ'ן גרונד פון דער נאוועלע פון A. Train — מיט Esther Ralston, Jack Holt, L. Dresser, E. Torrence

2) פרעהליכע קאמעדיע, פול מיט פיקאנטעריע. אין די הויפטראלען: M. Paudler, L. Pavanelli, H. Weisse G. Aleksander

APOLLO

אנהויב 4 נאכמ. שבת און זונטאג 12 בייטאג. סימפאנישער ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' א. בייגעלמאן.

גרויסער ניי-יאהר-פראגראם! — אין דער סופער-סענסאציע אין 10 אקטען. בייסט. פילם פראד. 1930/31. HARRY PEEL — היינט און פאלגענדע טעג!

HARRY PEEL „די טויט=בריגאדע"

איבערשטייגט אלע ביז-איצטיגע סענסאציעס. ▌ וואונדער פון דער טעכניק. ▌ אויסערן פראגראם: א קאמעדיע אין 2 אקטען.

קינא טעאטער „CZARY"

אנהייב פון די סעאנסען 4 נאכמ. שבת און זונטאג 12 בייטאג. אויף די ערשטע סעאנסען — זענען אלע פלעצער צו 50 גראשען.

KINO-TEATR MIRAŻ

לימאנאווסקיעגא 37 (פריהער „סירענא") טעלעפאן 149.48

גרויסער דאפעלטער פראגראם!

1) די גרעסטע ליידענשאפט — גרויסע עראטישע סאלאן-דראמע מיט Lil Dagower אין דער הויפטראלע.

2) „איז דער מאכט פון ים-רויבער" — אין די הויפטראלען: Madge Bellamy i Jack Richardson

סימפאנישער ארקעסטער אין א פארגרעסערטען קאמפלעט אונטער דער לייטונג פון ה' עסטרייכער. אנהויב אין געוו. טעג 5 נאכמ. שבת און זונטאג 1 בייטאג. .·. אין געוו. טעג פון 5 — 6 און שבת און יום-טוב פון 1 — 3 א זייגער בייטאג זענען די פרייזן פון די פלעצער צו 50 גר. און 30 גר.

KINO-TEATR OAZA

כראבערגא 10 (זגערזשער 85) טעלעפאן 216 40

1) דאס געהיימניש פון כינעזישען קווארטאל — גרויסער סענסאציאנעלער פילם מיט Ryszard Talmadge אין דער הויפטראלע.

2) די גרעסטע ליידענשאפט — מיט Lili Dagower אין דער הויפטראלע.

ספעציעל צוגעפאסטע מוזיק. דער זאל איז געהייצט. אנהויב פון די סעאנסען אין געוו. טעג 4 נאכמ. שבת, זונטאג און יום-טוב 12 בייטאג. .·. אין געוו. טעג פון 4 — 5 און שבת און זונטאג פון 12 — 3 נאכמ. זענען די פרייזן צו 50 גר און 30 גר.

היינט פייערליכע ערעפנונג און אינויגוראציע פון ווינטער=סעזאן!!!

גרויסער שלאגער-רעווי-פראגראם! כאמבינס פון געלעכטער / וויץ / הומאר / געזאנג / טענץ

„מיר גיבען מתנות"

ערשטער רעווי-פראגראם. אינס. נאמען: 18 בעסטע אינ-און אויסלענדישע קליין, ציזאמענגעשטעלט פון: R. Rom, K. Bajon, K. Brzeski, M. Miksne, E. Reia

ס'נעהמען אנטייל די בעדייטענדסטע רעווי-ארטיסטען: Kazimierz Bajon, Ira Renówna, Feliks Kalinowsk, Łukjańska Maryla, Darski Jerzy, Leda Iks, Popławski Mieczyslaw, Ira Tomaszewska, Romuald Poleński, Jadzia Milewska, Wiktor Ciesielczyk i inni.

עס נעהמט אויך אנטייל אן ערשטקלאסיגער באלעט / 6 גירלס 6 אונטער דער אנפיהרונג פון M. Łukjańska — טעגליך 2 פארשטעלונגען: 7.15 און 9.15 אוונט, שבת, זונטאג און יום טוב 3 פארשטעלונגען: 5.15, 7.15 און 9.15 אוונט. פרייזען פון די פלעצער פון 1 ביז 3 זל. דער זאל איז בעהייצט.

אין רעזשיסער: Kaz. Bajon קאפעלמייסטער: Leon Szpigiel קארעאגראפער: Józef Lewin דעקאראציעס: קונסט מאלער Stefan Białecki ליטערארישער לייטער: Roman Rom קינסטלערישער לייטער

ניי-אויפגעבויטער רעווי-טעאטער „Wesoły Kącik"

(„פרעהליכער ווינקעל")

זגערזשער 17.

צופאהר מיט אלע טראמוואיען ביז פלאץ קאשטשעלני.

מייסטערישע שאפונג פון גענעראל ר. זשיסער Strzyżewski אונגעווענליכע פאסירונג פון א מאדליטשקע, וואס האט עראבערט דאס הארץ פון פאטער דעם גרויסן

„יעקאטערינא I"

אין די הויפטראלען: Lil Dagover, Piotr Fass, Dymitr Smirnow, Boris de Fass

צו דעם דאזיגען בילד איז אנגאזשירט געווארען א גרויסער אוקראינישער כאר.

קינא-טעאטער BAJKA

רוג בושעושינער, פראנטשישקאנער 31

צופאהר מיט די טראמוואיען 1, 6 און 14.

אנהויב טעגליך 5.30 נאכמיטאג, שבת, זונטאג און יום-טוב 4 א זייגער בייטאג. דער ארקעסטער ערנייט זיך אונטער דער לייט. ון בעק מוז. ה' בייגעלמאן

-:- דער זאל איז בעהייצט. -:-

גרויסער יום-טוב-פראגראם! — סענסאציע! — גרויסער יום-טוב-פראגראם!

„מאסקעס"

— 1 — מעכטיגער פילם — פון — גרויסער שפאנונג

מעכטיגע ערעטישער סענסאציאנעלע דראמע אין 10 אקטען.

אין די הויפטראלען: STUART WEBBS, MARCELLA ALBANI, OSKAR HOMOLK, CHARLE KAYSER

— 2 — „צווישען זיי איז גאר נישט געווען" — קאפיטאלע קאמעדיע — אין 8 אקטען —

קינא ERA

פריהער פלארא

זאווישא 22 (באלוט)

פערשטארקטער סימפ. ארקעסטער. דער זאל איז גוט בעהייצט. די פרייזען זענען נישט געהעכערט.

אבאנאמענטס-פרייז: אין לאדז — 5 זל. א חודש מיט אפטראגען א היים; אויף דער פראווינץ מיט פאסט א חודש; אין אויסלאנד — 8 זל. פאר'ן אינהאלט און טערמינען פון די אנאנסען איז דער פערלאג נישט פאראנטווארטליך. די אדמיניסטראציע איז אפען בייטאג און ביינאכט.

אנאנסען-פרייז: פאר'ן טעקסט — 18 גר. פרייטאג און ערב יו"ט — 24 גר. אין דער זייט 8 שפאלטען; אין טעקסט — 40 » — 60 » 4; נאכ'ן טעקסט — 12 » — 18 » 8; פאר א מילימעטער-שורה. אויסער דער שטאט 50 פראצ. טייערער. אויסל. 100 פראצ. טייערער. מעלדונגען — 10 גר. א ווארט

Ze Wydawnictwa „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Zilberberg. Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman
Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.